

T

serie nouă • anul III • nr. 50 • 1-15 octombrie 2004 • 10.000 lei

TRIBUNA

revistă de cultură

Apare sub egida CONSILIULUI JUDEȚEAN CLUJ

INEDIT

*Ioan Slavici
Corespondență*

EVENIMENT

Dascălul blăjean

PROFIL LITERAR

Radu Țuculescu

CULTURA CIVICĂ

*Regiuni și
politici
regionale în
România și
în Europa*

Ilustrația numărului

Art' 2004 - Sângeorz-Băi

TRIBUNA

Director fondator:
ICAN SLAVICI (1884)

Revista apare bilunar, cu sprijinul
Centrului de Studii Transilvane Cluj
și al Ministerului Culturii și Cultelor.

CONSILIUL CONSULTATIV
AL REDACȚIEI TRIBUNA

DIANA ADAMEK
MIHAI BĂRBULESCU
MIRCEA BORCILĂ
AUREL CODOBAN
ION CRISTOFOR
CĂLIN FELEZEU
MONICA GHEȚ
ION MUREȘAN
MIRCEA MUTHU
ICAN-AUREL POP
ION POP
PAVEL PUȘCAȘ
IOAN SBĂRCIU
RADU ȚUCULESCU
ALEXANDRU VLAD

REDACȚIA

I. MAXIM DANCUI
(redactor-șef)

OVIDIU PETCA
(secretar tehnic de redacție)

IOAN-PAVEL AZAP
CLAUDIU GROZA
ȘTEFAN MANASIA
OANA PUGHINEANU

NICOLAE SUCALA-CUC
AURICA TOTHAZAN

Tehnoredactare:
LIVIU POP

Redacția și administrația:
3400 Cluj, Str. Universității nr. 1

Tel. (0264) 59.14.98

Fax (0264) 59.14.97

E-mail: redactia@revistatribuna.ro
Pagina web: www.revistatribuna.ro

ISSN 1223-8546

Opinii

Provincia: cronica unei morți anunțate?

■ Oana Pughineanu

Acum câțiva ani Grupul Provincia format din istorici, politologi, critici literari, sociologi, scriitori, artiști plastici etc. au redactat un *Memorandum pentru construcția regională a României*. Ideile propuse acolo vizau prin modelul regional "redobândirea identității noastre europene", doreau "alocarea unor competențe administrative și politice entităților teritoriale și nu comunităților naționale sau etnice", decizându-se astfel de "secesionism" sau "iredentisme de orice natură". Nu enumerăm aici toate punctele care au fost abordate în acest document. Ceea ce pot să remarc este claritatea și luciditatea cu care au fost marcate probleme spinoase nu atât pentru Transilvania cât pentru toate regiunile care ar fi de dorit să aspire la o "identitate transetnică".

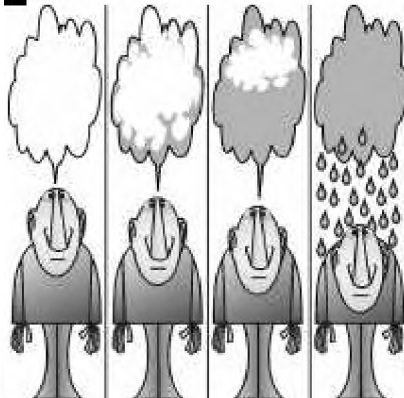
Desigur, în spatele acestui proiect stă poate o rea mare încredere (speranță?) – de care și eu sufăr – în ceea ce ar însemna UE și Euroregiunile.

Membrii Grupului Provincia se regăsesc și în colegiul redacțional al revistei cu același nume, care a funcționat între 2000-2003. Editura Pro-Europa a publicat în trei volume, o antologie a acestei reviste, care a reprezentat – era să spun un punct de rezistență – un mod de a da spațiu și altor voci decât celor oficiale, și poate, chiar de a crea, cu greu, un alt tip de mentalitate. Este poate unul dintre cele mai mari neajunsuri ale naturii umane faptul că de multe ori "idealurile", sau scopurile cele mai înalte degenerază într-o limbă de lemn care trage după ea o lungă trenă birocratică ce ne consumă viețile manipulând și adâncind prejudecățile noastre. Poate că este una din prejudecățile mele faptul că eu văd România ca fiind specialistă în "a sta la coadă", iar în timpul în care stă la coadă o văd șușotind și complotând, făcând alianțe nefericite și contradictorii (a se vedea partidele politice), subminându-și din timp, chiar momentul în care ar primi ceea ce așteaptă (Integrarea Europeană de exemplu). Ceea ce am schimbat după multe decenii în care ne-am specializat în acest "a sta la coadă", a fost coridorul. Acum suntem pe cel *bum*: ne vom "sincroniza" și noi, în sfârșit, nu atât cu Occidentalul cât cu occidentalul din noi care stă să iasă la suprafață. Are totuși câteva jene, începând cu greutatea cu care își plătește întreținerea până la greutatea de a înghiți – să spunem – "*Discursurile pentru Transilvania*" (Al. Cistelean, *Provincia* 2000). Așa stând lucrurile, chiar dacă am schimbat coridorul pe care stăm la coadă, am reușit mai puțin să schimbăm un stil care cred că a fost excepțional ilustrat de *Diavoliada* lui Bulgakov. Semănăm foarte bine cu bietul Korotkov pierdut printr-un labirint de holuri, năpustindu-se spre clante, strigând din când în când disperat. "Dar eu sunt Korotkov!". Poate că minunata Uniune Europeană ne va aștepta și pe noi asemenea bătrânelului înțelept: "Ce faci omule? Tot umbli de pomană? Mai bine m-ai asculta pe mine, că-s om bătrân, și te-ai lăsa păgubaș, că doar te-am șters de pe listă".

Cred că vocile care au lansat revista și Grupul Provincia l-au ghidat și l-au ajutat cât de cât pe "Korotkov" al nostru să-și îndrepte pașii, să fie mai fermi, să-și găsească ținta. Cred că a fost și este o mișcare care contrazice o realitate pe care aș vrea să o văd din ce în ce mai des contrazisă, aceea că "elita culturală, politică, jurnalistică suferă de o combinație jalnică de lașitate cronică și populism acut" (Renate Weber, *Provincia* 2000). Dar pericolele pândesc la tot pasul. S-ar putea ca această minunată idee, a regionalizării, să degenereze în practică: "pentru o licență de export de chereștea sau cereale, de exemplu, nu va mai trebui provincialul să facă diligențe și să dea mită la București – se vor trage sforile pe plan local și mita va rămâne în familie, spre beneficiul tuturor" (Alexandru Vlad, *Teama de federalism*, *Provincia* 2002).

Reiese clar că lui "Korotkov" al nostru îi trebuie mai multe informații. Nu e de ajuns să știe unde e holul și care e coada la care merită să stea. Are nevoie să mai știe și ce se întâmplă în spatele ușilor mai marilor săi. Înainte să poată negocia cu acel Centru, trebuie să se lupte cu lipsa lui de transparență, care musai că are rațiunile ei dacă depune atâtea eforturi să rămână opacă. Voi face din nou un ocol, de data acesta nu prin literatură, ci prin propria noastră istorie. Citeam zilele trecute o carte pe care o găsesc fascinantă, *Sub trei dictaturi* a lui Lucrețiu Pătrășcanu. Lăsând la o parte aspectele ideologice pe care autorul vrea să le "deconstruiască" nu poți să nu rămâi șocat de datele economice pe care le găsești acolo: statul român avea și atunci admirabile capacități de acțiune asemeni unui om de afaceri: urmărind profitul maxim și gândindu-se exclusiv la "persoana" lui. În urma acestui stil mafiot de a se folosi de pârghiile economice reușea uneori să aibă un profit de 910 %. Recent, mass-media a dezvăluit o informație șocantă: în România se fură în medie, pe zi, cam 15 miliarde de dolari. Nu o să spunem că le fură numai statul (nu de alta, dar împotriva lui nu sunt niciodată destule probe), dar cu siguranță că putem trage concluzia că nu e un stat prea eficient dacă asemenea monstruoziități se pot produce sub ochii lui vigilenți. Cu astfel de realități bine mascate trebuie să se lupte bietul nostru "Korotkov" care-și dorește provincii autonome, Euroregiuni. Poate că cineva acolo sus, nu-l iubește de loc și nici prin cap nu-i trece să-l ajute, chiar dacă e dispus să-i folosească propriile vise și propriul limbaj pe post de propagandă electorală. Asta în ceea ce-i privește pe cei care manipulează opinia publică fluturându-i prin față "dorința de schimbare". Restul continuă să aibă succes folosindu-se de "concepția naționalismului interbelic, fortificată de cel ceaușist" care rezistă "la condițiile de după 1989 într-un aliaj conceptual logic ce face din viața statală măr-turia unui progres continuu al organizării comunității etnice" (Ovidiu Pecican, *Despre stat nimic nou*, *Provincia* 2002).

bour

Septembrie. Aceeasi Românie

■ *Claudiu Groza*

Români au plecat în vacanță, la începutul verii, lăsând în urmă câteva scandaluri ce și-au prelungit ecourile pînă tîrziu. Abia amorteala estivală ce ne caracterizează eterna și fascinantă țărișoară în anii din urmă le-a estompat, pregătind terenul pentru pâlălaia de toamnă. Care a și început. Aș fi preferat ca acest editorial să aibă alt subiect. În cele din urmă, însă, și presa culturală e tot presă, așa că nu poate evita subiectele fierbinți. Mai ales cînd acestea ating și chestiuni culturale.

Mă văd silit să încep cu ce credeam că am încheiat în precedentul meu editorial: cea mai faimoasă sală de sport din România, care continuă să fie construită nestingherit în spatele cimitirului din Lancrăm. Da, vorbim tocmai de cimitirul lui Blaga, cel mai mare filosof român. Construcția merge înainte, în ciuda asigurărilor date de autorități acum două luni – prompt contrazise, de altfel, de prefectul de Alba, participant la discuțiile de-atunci – că lucrările vor fi oprite, că se va reevalua situația, că înălțimea sălii nu va depăși șapte metri bla-bla bla-bla. Momentul de criză a trecut, intelectualii își văd iar de “chestiile slabe” cu care se ocupă, iar oficialii din Alba bifează de zor agenda cu “prețioasele indicații” de la București. În România, se dovedește încă o dată, opinia soietății civile e un mof (ah, coane lancule!). La urma urmei, decît să ratăm, Doamne păzește!, edificarea unui atît de reprezentativ monument al înțeleptei noastre conduceri, mai bine îi mutăm, pe Blaga și pe ceilalți răposați, în... spatele sălii de sport, care are astfel toate șansele să devină cel mai atrăgător obiectiv turistic al zonei. Puhoai de turiști indigeni ori alogeni, pasionați mai mult de arhitectura hălelor decît de cea a bisericilor ori de vestigiile cultural-istorice, vor năvăli la Lancrăm, întru belșugul comunității locale, nu-i așa?

Prostia nu doare, dar uzează. Aferim, domnilor!

În fiecare an, pe la sfîrșitul lui august, subiectul predilect al presei noastre e începutul școlii. Se fac estimări ale cheltuielilor cu rechizitele,

hainele, ghiozdanele, ni se prezintă școli de terifiantă subrezenie și internate ori cămine abia mai răsărite decît niște grajduri, ni se explică, doct și înțelept, de către diverși demnitari, că “nu sînt bani” – refrenul politic național de după '89.

Anul acesta situația a fost la un pas de explozie, datorită coalizării protestatare a sindicatelor din școlile românești. Conflictul și rezolvarea sa se cunosc, așa că nu le discut, deși semnarea unui acord în chiar noaptea dinaintea deschiderii anului școlar are un iz de absurd cu specific românesc. (Că cea mai mare federație de profil a refuzat documentul e, în context, o simplă paranteză.)

M-au frapat însă, în această toamnă, cîteva știri și reportaje pe care le încadrăm, de obicei, în categoria *fapt divers*. Femeia de serviciu a unei școli sătești a văruiat singură toată clădirea, după ce, anul trecut, profesorul de matematică a... rașchetat podelele. Copiii și învățătorul dintr-un alt sat se bucură că s-au mutat dintr-o școală de 9 (nouă!) metri pătrați într-una de 22 mp. N-are a face că în aceeași încăpere studiază, cot la cot și concomitent, elevi de clasele I-IV, toți sunt fericiți. La un post de radio, o învățătoare care plătește un milion de lei pe navetă, dintr-un salariu de patru milioane, declară că a venit la școală și că n-a fost de acord cu greva “*de dragul copiilor*” (s.m.).

În ciuda aparenței lor de romanțiozitate prefabricată jurnalistice, am convingerea că toate aceste secvențe sînt reale, și că demonstrează *alceva* decît declarațiile primului-ministru', cu “sfături” pentru profesori.

Jumătatea lui septembrie a adus în atenția publică și două scandaluri din presa cotidiană. Redactori de la *Evenimentul zilei* și *România liberă* și-au acuzat patronii – elvețieni, respectiv germani! – de ingerință în politica editorială și de cenzură. Cei de la *România liberă* au oferit chiar detalii asupra documentului remis redacției de reprezentantul trustului WAZ, în care, printre altele, jurnaliștilor li se cere ca pagina eveniment să conțină “evenimente mondene”. Pagina cu

pricina “trebuie să ia treptat locul paginii 3 de Politică internă” (!?). Fenomenul era previzibil și are rădăcini prea complexe pentru a le sintetiza aici. Cert este că, de la o vreme încoace, modelul tabloid (care nu e, altfel, deloc de condamnat) a devenit predilect în România, nu doar în presa scrisă, ci și în audio-vizual. Citim/auzim/vedem, cu precădere, știri despre crime, violuri, nunți mondene, acuplări/decuplări de vedete, palate țigănești ș.a., printre care se mai strecoară, discret și nu pe prima pagină, cîte ceva cu adevărat semnificativ. Campaniile se fac atunci cînd miza e spectaculoasă, dar nu deranjează curcurile de influență. Presa noastră funcționează precum piața de zarzavat: e supraproducție de morcovi, dar kilogramul costă peste tot la fel. Concurența înseamnă doar a striga mai tare decît vecinul de tarabă, cu care dimineața cîrdășești prețul de peste zi. Patronii media sînt, de fapt, niște angroșiști de zarzavat. Și, din păcate, în România, jurnalistul e transformat, în ciuda voinței sale, din dulău de pază al democrației într-un chihuaua de care nu se sperie nimeni.

Un alt subiect discutat prin presă – prin cea culturală, mai ales, dar nu exclusiv – vizează noul val de prozatori români, promovați *in corpore* de Editura Polirom, într-o *șajă* editorială unică la noi. Inițiativa editorilor ieșeni e exemplară, iar “pariul” indiscutabil cîștigător. Neobișnuitul aflus de literatură indigenă, într-un răstimp scurt și în aceeași colecție le-a dat unora, probabil, senzația de *asalt*. Oricum, a atras atenția și a stîrnit prompt reacții. Scriitorii au fost învinuiți – la grămadă și, cred, pe necitite – de pornografie, acuză rizibilă, ce ascunde frustrări de altă natură. Abila – și laudabila – manevră de marketing a Poliromului, alături de *existența unui public* ce rezonează la noua manieră discursivă au provocat, evident, o oarecare panică a unor autori mai vîrstnici, al căror stil n-are impactul scontat. Nu trebuie uitată, de asemenea, fricțiunea dintre anumite grupări ale “junilor” și instituțiile breslei scriitoricești. Cîțiva tineri promovați de Polirom fac parte tocmai din astfel de grupuri. Privit în ansamblu, conflictul nu e unul de substanță. Ba poate fi chiar amuzant, dacă te gîndești că, hăt demult, un anumit Delavrancea a fost și el acuzat de pornografie. Și-acum e-n manuale...

Rămîne să vedem/evaluăm producția anului ce stă să se încheie. După părerea mea – empatică, iar nu musai critică –, în România apare o *altfel* de literatură, care adîncește *brazda* trasată, vrînd-nevrînd, de “nouăzeciști”, cea a *realismului brutal* manufacturat pe tehnici postmoderne.

Apare o literatură frustă, reportericească aproape, scrisă *pentru cititor*, nu pentru delectarea ombilical-contemplativă a scriitorului. O literatură a *firescului*, a *environment-ului*, a *reacției* imediate, care-și asumă riscul derizivității, al conjuncturalului. O literatură angajată, în ciuda aparenței de blazare, derivă ori apatie a timerilor ei creatori. O literatură *sincronă* cu societatea. Cu viața, adică.

Colecția publicată de Polirom e, după părerea mea, *cel mai frumos lucru* petrecut anul acesta în cultura română.

Între timp e septembrie, ba chiar octombrie, cînd citiți voi. *Tribuna* împlinește, în noua serie, 50 de numere.

În rest, aceeași Românie. Sau mă înșel?

Notă:

1. Pentru detalii, consultați și articolul lui Mircea Vasilescu – *Profesori și chișpici* – în *Dilema veche*, nr. 36, 17-23 sept. 2004.

Scheletul metalic al sălii de sport din Lancrăm. Foto: © Marta Petreu

O saga transilvană

■ *Viorel Mureșan*

GEORGE VULTURESCU
Stânci nuptiale
Iași, Ed. Princeps Edit, 2003

Dacă volumul precedent al lui George Vulturescu, *Nord, și dincolo de Nord* îmbina etnograficul cu elemente de utopie negativă, cel de acum, *Stânci nuptiale* (Editura Princeps Edit, Iași, 2003, colecția "Poesia mirabilis"), continuă aceeași viziune apăsătoare, dând - împreună - profilul unei scrieri de tip saga a nordului transilvan. Paginile ambelor cărți sunt bântuite de figura fantomatică a lui Row, orbul, personaj ce are aerul unui *alter ego* auctorial. Omniprezența îi conferă o poză de taumaturg homeric, fiind de altfel situat sub zodia ochiului "închis afară", ce "înlăuntră se deșteaptă": "Azi în piața orașului am văzut șiruri de oameni care așteptau. M-am oprit și l-am văzut pe Row, orbul. Ședea pe o bancă și ei treceau prin fața lui. În cuvinte sumare, precise, le spunea ce boală au, unde le sunt rupte oasele, ce tumoare incipientă poartă în carne. / Dar tu ești orb, îi șoptesc la ureche. De ce faci asta? / Sunt orb în lumină dar / nu prin mlaștina cârnii..." (*Cum e cu puțință Ochiul Orb*, p. 46).

Se mai desprind apoi clar două clase de personaje. Prima ar fi o categorie de figuri locale, de un pitoresc reținut, dar aparținând unei spețe umane robuste. Ele vin, în cea mai mare parte, în *Stânci nuptiale*, din cartea precedentă, se întâlnesc, ca acolo, la cărciuma lui Humă (asupra acestui topos vom insista ceva mai încolo) și n-aș spune că se disting printr-un pictural onomastic aparte, căutat, în afara unui vag aer biblic: Moș Achim, Dumitru - diacul, Irinca, Ana, Ursina, Tudoroaia, baba Melinda, Ion, Paraschiv, Timotei, Baradan, Luca, Varlaam, nea Axinte clopotarul, Bodârlău, Moș Leandru etc. Numele livrești care apar sunt mai degrabă figuri de stil decât personaje, ținând de o anumită tehnică literară ce dă cărții o marcă postmodernistă. Prezența lor aduce chiar o notă discordantă într-un sistem imagină rural, având deci tot o funcție stilistică. E, dacă suntem de acord să acceptăm convenția, biblioteca de literatură universală a poetului, adusă într-o zi de Row orbul și așezată în mijlocul cărciumii lui Humă: Ghelderode, Rainer Maria Rilke, Bachelard, Van

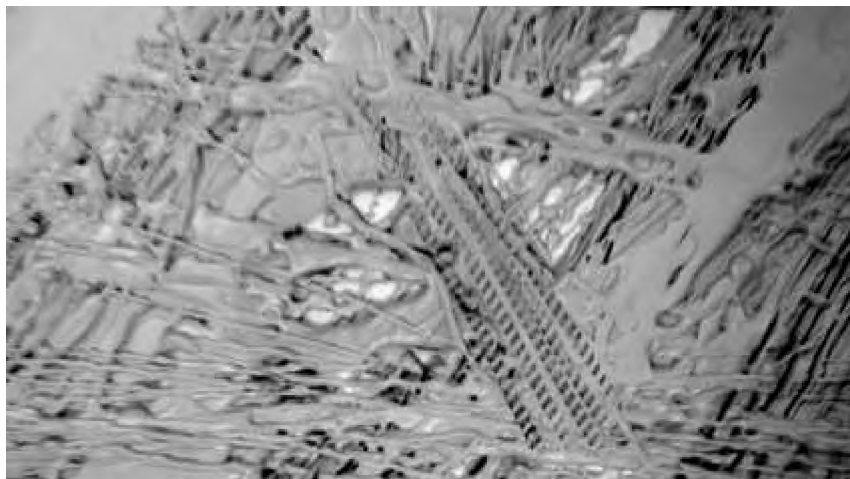
Gogh, Confucius, Nietzsche, Celan, Eliot, Mallarmé, Elytis, Pessoa, Sf. Augustin, Cioran, Blake, Platon, Reiner Kunze, Trakl, Blanchot, Saul Bellow.

Bipolaritatea Nordului vulturescian stă pe *bine și rău*, principii reprezentate pe diferite trepte de simbolizare de Iisus / Îngerul și de Diavol (personaje și ei, dar de o consistență mai rarefiată), de *mâna care scrie și mâna de pe cuișii*. "Eu aș lua cenușa, zice Diavolul. Îi las / Îngerului cuvintele... / Însă nu-l văd niciăieri pe înger. «Vezi», / îmi șoptește, din nou, Diavolul, «eu stau / mereu alături de tine. Dă-mi cenușa, / merit ...» (*Litera și putregaiul zilei*, pp. 7-8). Nu întâmplător, sunt invocate din loc în loc și "tablele de legi ale Nordului". Alături de prezențele livrești la nivel onomastic, un nucleu special al cărții se conglutinează în jurul *scrișului* ca temă, de-acum, recurentă în poezia lui Vulturescu: literă, cuvânt, pagină, poem, lectură, cititor. Precum în comunitățile de tip arhaic, lectura e un act colectiv, un exercițiu magic, având funcție apotropaică: "Îmi pare rău, cititorule de peste veac, / nu scrierul meu te salvează: / lectura e un cerc al fricii în care eu / te țin de mâini ca pe-un băț aprins / când te încolțesc lupii" (*Lectura e un cerc al fricii*, p. 33). De altfel, în carte se simte prezența unui poet-paleograf, care traduce pentru noi ceea ce el a citit în pietre, pe palimpseste ori pe o hartă a Nordului. Cu o imaginație ofensivă, fixează pe pagină "faptul divers" reavăn din cercul umbros al satului, avizând lexicul cu paradoxele literaturii moderne: "Tot scriu la poemul despre Haana, / fata stăvarilor din Tireac: // stătea pe dâmb și privea caii cu atâtea / benedictiune încât Ion o aștepta prost. / «Tu de ce te ții după mine», îl întreba. / «Eu vreau să te iau...» «Numai caii se iau, / omă, eu mă dau după cine vreau...» // Când Ion i-a sfărtecat cămașa de pe / pulpe și le-a cuprins în palme ea a răcnit / și caii s-au dezlănțuit între garduri și-au / rupt-o peste câmp. Când i-a dezvelit sâniei / a răcnit Ion: Haana avea sânul stâng / acoperit de păr, o pată deasă, ca un smoc / de iarbă rea... // Se zice că Ion a rămas prin păduri gemând / ca animalele din hunceaguri, avea hainele / sfâșiate de spini, murdare de luturi. Apoi / nu l-a mai văzut nimeni..." (*Haana*, p. 26). Ca orice univers uman veridic, cel de aici e balansat între hazard și primejdie, purtând pe blazon "gheara" și "zarul", de atâtea ori nelipsite în aceste versuri.

Stânci nuptiale e și o carte care ne propune o lectură a semnelor printr-o lentilă bachelardiană. *Stânca* asociată cu *noaptea* în titlu trasează conținuturile unei mape crepusculare, unde e încă activă "memoria apei" și captivantă flacăra lumânării: "A cerut «apă neîncepută» - trasă la miezul / noapții din toate fântânile satului. Câte o / stacană a turnat în ciubărul ei din / odaia din față. Dimineața a adus fetele / Irincii, ale Anei, ale Ursinei și ale / Tudoroaiei - 9 fete, neatinsse de bărbați, / de 9 ani. Le-a descântat și a aprins o / lumânare deasupra apei din ciubăr. / «Parcă eram într-un lan pâljos, mi-a / zis peste ani fata Ursinei. Ca o gheață / s-a făcut apa, ca o oglindă în care am / văzut chipul schimonosit al lui Dălău / cum îl ucide între jnepeni pe Toma.» // Sunt și-acum în jurul paginii, când / scriu, până la unu. / Astfel e poemul meu: // un ochi de apă care vede (s.a)" (*Memoria apei*, pp. 20-21). Numai dintr-o astfel de perspectivă complexă, însumând deopotrivă scris și lectură, magie și veghe, precetere dar și - prea puțin explorat, din păcate - misterul morții, cartea de față ar putea fi o îndrăzneț "gnoză" a Nordului.

Partea a doua din volum cuprinde un pseudo-jurnal (decadent), alternând cu poeme sui generis, situate în prelungirea tematică a celor din prima secțiune. Intenția diaristică are rolul de a-l purta pe cititor într-un alt registru stilistic și a-i spori astfel curiozitatea. De multe ori însă, aceasta e subminată de amprenta prea puternică a poetului: "Știu că poemul despre Munte nu e muntele și că-n orice / literă e doar reptila din mine: / de pe Munte n-ar trebui niciodată să ne întorcem decât / înfigându-ne în văzduh" / (*Jurnal decadent / 1 / 27 aprilie. Amiaza*, p. 53). Toposul predilect al "jurnalului decadent" e din nou cafeneaua/cărciuma lui Humă, adevărată "agora" turnată după tiparele labirintului (... "crâșma lui Humă / cu o mie de uși..."), în care un cerc de inițiați dezbate într-un pitoresc și curios amestec chestiuni despre poezie, condiția bețivului, etica scrisului. Insolit e că și intervențiile ca atare iau forma labirintului, fiind structurate după o tehnică a povestirii în sertare, unde rama principală rămâne cărciuma. Sunt prezente și rudimente paralingvistice dintr-un ritual ce însoțește povestirea, dându-i viață: "Humă aduse încă un rând de pahare dar / nimeni nu observă. Vocea lui Ioan acoperi / vacarmul cafenelei: / "- ... Veac împuțit, nu sunt poetul tău! / Ramân pe pietrele Nordului, / sub soare și vânt, sub fulgere!..." (*Versanții lui Bachelard. Un symposion*, p. 65).

Pentru a întei senzația de realism magic, instalată de la începutul lecturii, reluăm dinspre finalul volumului o nouă filă de "jurnal decadent": "E sâmbătă și din nou a coborât la crâșmă Volomir, / pietrarul. / Miroase a piei de animale și a iarbă jilavă. / Înjură de ficcare dată și-și trage o masă într-un ungher / unde e locul lui. Bea pahar după pahar, întotdeauna / 10. Nu întreabă nimic, nu privește spre nimeni. Iese apoi, / proaspăt, ca dintr-o cadă de baie și se pierde printre oamenii/orașului precum pietrele rostogolite pe râuri." (*29 septembrie, după-amiaza*, p. 78). În contextul unei literaturi poetice pline până la sași de răceala unor forme citadine de viață, ori de textualisme cu un greu și uneori căutat abur existențial, noua carte a lui George Vulturescu e o convingătoare aventură contemporană ce răscălește patriarhalul ca pe o lavă, pe cale să se stingă. Poemele sunt "plein-air"-uri ale unui artist dintre cei mai viguroși.

Lectura e un cerc al fricii...

■ Letiția Ilea

Există cărți de poezie, prețioase curcubee, care ne întăresc speranța că totuși poezia va salva lumea. O astfel de carte este *Stânci nuptiale* a poetului George Vulturescu (Priniceps Edit, Iași, 2003). Mărturie a "sufletului nordic" al poetului ("stirpea mea din Nord îmi hotărăște scrisul"), acest volum este rezultatul unei decantări alchimice care a înlăturat orice "zgură" din cuvinte, lăsând în urmă doar minerele nobile, aleasă Poezie. În amalgamul de mode poetice și postmodernisme de împrumut pe care ni-l oferă producția editorială de azi, George Vulturescu "păstrează Nordul", scriind o poezie care ne cheamă să revenim mereu la ea. Și ce e Nordul pentru poet? "Nordul e aici: e alveola, e cercul care/susține echilibrul lumii". Nordul indicat de acul busolei, Nordul Stelei Polare, Nordul spre care poetul tânjește și la care se întoarce mereu, chiar părăsindu-l... "De partea cui sunt când scriu?" se întreabă George Vulturescu. Și răspunsul se impune după lectura volumului, ca în cazul oricărui poet dăruit cu har: a autenticului, a adevărurilor ce ne întemeiază ființa, dându-i consistența pietrei, a stâncii. Și ce îl definește pe poet, dacă nu gravitatea spunerii, urgența rostirii care se opune morții? Într-o lume în care suntem amenințați fără încetare, în care actul poetic a devenit derizoriu în ochii semenilor noștri ("știm că suntem atacați în permanență// pe șirul de cuvinte al versurilor urcă frigul"), încrederea poetului în gestul său rămâne absolută, nezdruncinată, ca ultimă modalitate de salvare: "scrisul meu e un cuțit proptit/ pe gâtul morții."

Căci mai ales despre Poezie, despre scris depune mărturie această carte ("stâncile nuptiale" sunt literele). Poemul e "un ochi de apă care vede", ochiul de apă nemaifiind doar oglinda, el devenind ființă: poemul ne privește, are o viață a lui în afara, uneori împotriva, celui care l-a scris. Este însă imposibil a nu-l scrie: "Când nu mai scriu carnea mâinii / mi se face neagră", cu îndoilele inerente: "în fond, ceva precum literele există?", în ciuda tuturor amenințărilor care vin nu numai din lumea înconjurătoare, ci din însuși actul scrisului, pierdere și regăsire de sine: "Sunt fiare la marginea poemului / în mijlocul poemului și în mijlocul zilei / sunt fiare din ochii cărora țâșnește bezna". George Vulturescu este autorul unor versuri care se rețin, revin după lectura volumului: "Pe dâra fulgerelor, / pe tablele de legi ale Nordului / m-a lăsat îngerul: «Mâna de pe cuțit / e tot una cu mâna care scrie». Mâna ce ține cuțitul, în apărare sau înspre crâncenă lovitură instituie o nouă ordine, așa cum actul scrisului (ne) întemeiază, ordonează haosul în care am fost aruncați la naștere. și poetul spune mai departe: "Minunat este cuțitul / el nu plutește pe ape precum cadavrele / el nu se strecoară în miezul mărului/ precum viermele, el nu infestază/ carnea precum puroiul// și scrisul este la fel: / un trâznesc scurt / și spicele cumplite ale literelor s-au copt". Dar poate poemul nostru să răscumpere ceva, să salveze pe cineva? E o întrebare pe care cred că și-a pus-o orice poet autentic. Răspunsul lui George Vulturescu, de o frumusețe tulburătoare este: "Îmi pare rău, cititorule de peste veac,

/ nu scrisul meu te salvează. / lectura e un cerc al fricii în care eu / te țin de mâini ca pe-un băț aprins / când te-ncolțesc lupii", căci poezii au fost dintotdeauna cei care veghează, cei care, chiar și alungați, ne-au apărat de noi și de ceilalți. Ce refugiu mai putem găsi, în fața dezastrelor și violenței lumii de azi, decât o carte de poezie? Frica cititorului este însă și a poetului: "O frică neagră zboară peste / pagina mea". Ea nu poate fi alungată decât prin spunere, prin descrierea, numirea lucrurilor: "Știu că / descrierea Ochiului Orb / conține deja vederea lui". Chiar dacă "poemul despre Munte nu e muntele", în fulgerarea cuțitului / arderea până la capăt a poetului distanța dintre semnificat și semnificanc se anulează, și vom prefera cu siguranța poemul despre munte, muntelui... și urmează o altă întrebare, a oricărui poet veritabil: "Cine și-ar da viața pentru / un poem unic / care să dureze cât un fir de praf / în vânt?" Vom spune că poetul își dă viața în fiecare clipă, el a ales între "a trăi pentru a privi și a privi pentru a arde". Așa cum "Sufletele, în Nord, nu se pot elibera / decât prin fulgerul cuțitului", poetului îi este imposibil orice alt drum, el a fost ales, nici măcar nu a ales, chiar dacă cititorul vrea încă o firimitură din ficatul lui, chiar dacă "scrisul vede cum mori"... Pentru a ridica cuțitul trebuie să fii rege" spune George Vulturescu. Pentru a scrie o poezie precum cea din *Stânci nuptiale*, al cărei arcuș înfioară corzile esențiale ale omului contemporan între existență și moarte, și mai ales ale celui care a fost ales/condamnat să scrie, trebuie să fi parcurs cu smerenie toate treptele purgatoriilor acestei lumi, să fi traversat bezna de zi cu zi. Abia atunci versul care întemeiază se oferă ca ultimă răsplătă, superb în gratuitatea lui, dar desigur etern, gravat în stâncă.

agenda pignastyl

Alte scene (de dragoste) din viața lui Klein

■ Șt fan Manasia

Într-o discreție spectaculoasă (pentru contextul timpului pe care îl trăim), Mihai Ignat publică volum după volum (versuri rafinate și intens personalizate, purtând o *marcă înregistraată*). Căci autorul nostru ambiționează un proiect poetic propriu, vizibil (deja) astăzi, când samizdatului Klein *spuse* îi urmează *Poeme în doi* (București, Editura Vine, 2003).

Klein spus este un „romanț” monologat, în versuri albe, o spovedanie plictisită (și deloc plictisitoare) a unui ins chinuit de desfășurarea (inflaționară) a lucrurilor din jur și de eclecticile sale lecturi din literatura universală. Amorsat în text, melanjul de banalitate cotidiană și de livresc filtrat în vers (pină la irecognoscibilitate) dădea, astfel, un farmec indubitabil. În sensul acesta, consider *Klein spus* una din reușitele ale narativismului poetic românesc – cartea poate fi recomandată, la rigoare, oricui privește cu scepticism „actualitatea” (și necesitatea) speciilor lirice. Învădit cu funcție socială, textul lui Mihai Ignat captivează în maniera romanțelor cu ritm trepidant, fiindcă mărturisirile „escrocului” Klein sînt tăieturi rapide de bisturiu, sentințe devastatoare, afirmații și negații totale, reci sau patetice (aici poetul profită din plin de priceperea de teoretician literar a lui Mihai Ignat).

Poeme în doi continuă ciclul acesta poetic, *alterego*-ul Klein aflîndu-și o cutie de rezonanță în persoana iubitei, brunetă sau roșcată, cu pielea albă sau bronzată, cu buzele „arse” de ruj sau livide ș.a.m.d. „Zidit / în epiderma / unei singure femei”, Klein își închipuie „colonii de imagini” pe tema cuplului, prin care se preumblă apoi, ca un voyeur blazat. În fotografiile pe care – incompetent și maniac – ni le oferă, iubita se sprijină sau gravitează printre felurite, insignifiante obiecte, numai ele capabile să-i construiască realitatea și să-i (re)dea coerența pe care, altminteri, nu o va fi avut niciodată. Klein este păstăia în care se ascunde iubita cu viață „opacă”. Pentru că descrierilor lui Klein le lipsesc întotdeauna culoarea, sentimentul. Pentru că enunțurile pe care – indecent și maniac – ni le oferă, iubita se sprijină sau gravitează printre felurite, insignifiante obiecte, numai ele capabile să-i construiască realitatea și să-i (re)dea coerența pe care, altminteri, nu o va fi avut niciodată. Klein este păstăia în care se ascunde iubita cu viață „opacă”. Pentru că descrierilor lui Klein le lipsesc întotdeauna culoarea, sentimentul. Pentru că enunțurile pe care – indecent și maniac – ni le oferă, iubita se sprijină sau gravitează printre felurite, insignifiante obiecte, numai ele capabile să-i construiască realitatea și să-i (re)dea coerența pe care, altminteri, nu o va fi avut niciodată. Klein este păstăia în care se ascunde iubita cu viață „opacă”. Pentru că descrierilor lui Klein le lipsesc întotdeauna culoarea, sentimentul. Pentru că enunțurile pe care – indecent și maniac – ni le oferă, iubita se sprijină sau gravitează printre felurite, insignifiante obiecte, numai ele capabile să-i construiască realitatea și să-i (re)dea coerența pe care, altminteri, nu o va fi avut niciodată. Klein este păstăia în care se ascunde iubita cu viață „opacă”.

„Eu plec și după douăzeci de minute / tramvaiul îmi poate călca umbra. / Un muncitor perforază/ asfaltul. // Femeia vieții mele mă așteaptă / la capătul refugiuului”. Iubirea lui Klein se consumă lăuntric, în reverii, ca la tuberculoșii din literatura interbelică (deildă, Blecher), sentimentul nu are niciodată incandescența Leonină din *Sensul iubirii* și nici limbușia și nuanța turmentată din cărtăreștienele *Poeme de amor*. Mihai Ignat propune, în schimb, o *ars amandi* a discreției, a gesturilor

mărunte, tandre sau cinice (și care, totuși, perturbă grav habiturile, comoditatea noastră de cititori). În sine, minimalismul formulei nu este original. Însă consecințele demersului poetic din *Pași în doi* („Pași în doi / prin orașul livid // vara s-a umflat e imperfectă / pași în doi // dragostea decapitează”) duc estetica optzecistă puțin mai departe. Procedeele textualiste, parodia și intertextul, volutele retorice se retrag – asemenea cornițelor de melc – în magma poemului, lăsînd la suprafață autenticitate, un realism (aproape românesc), descrierile *neimplicate* pe care Mihai Ignat le cultivă în modul cel mai *personalizat* cu putință. Știința poetului este de a manevra ca un prozator ritmul și suspansul, de a coagula imagini noi din resturi, din fragmente ale unor imagini mai vechi, de a recicla realul și de a lipi cioburile realului cu *superglue*-ul ficțiunii, în poeme precum acestea: „Azi am colorat / ultima noastră ieșire în oraș. // Ploaia era o ușă / sfîrcurile tale arătau nordul. // Acum citești/ poeme în doi/ timp” sau „Cu firele de păr / culese din apă/ compun pe faianță / isterii de duminică // de-a lungul piciorului tău / o picătură de brandy / ar coborî / p / i / n / a // luni dimineța.”

Cu volumul *Pași în doi*, Klein își mai dezvăluie o față, o însușire, se reîntoarce în mijlocul nostru pentru a irita sau fascina și, nu în ultimul rînd, pentru ca părintele său („fictiv?”), poetul Mihai Ignat, să poată adăuga un nou ciclu unei – se anunță pînă acum – originale și seducătoare epopei postmoderne.

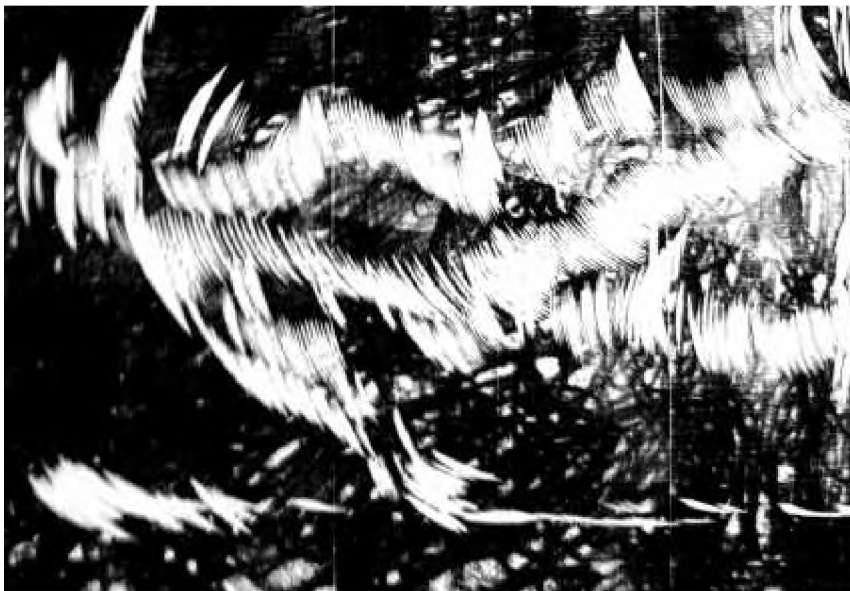

Jurnalul lui Petru Comarnescu

■ *Mircea Muthu*

Cele trei tomuri ale *Paginilor de jurnal* (Noul Orfeu, 2003, editori: Traian Filip, Mircea Filip și Adrian Munțiu) sunt un exemplu de cum nu trebuie restituit un asemenea document excepțional. Acoperind trei perioade, respectiv 1923-1947, 1948-1961 și 1962-1968, *Jurnalul* - mai mult un aide-memoire ce urma să fie topit în pasta *Memoriilor* după exemplul, mărturisit, al lui Ehrenburg - este autoscopic și, în același timp panoramic, fiind redactat de o persoană publică cu priză nereprimată la viața socială. Găsim aici de toate: narațiuni, portrete, mărturisiri directe, note de drum (o parte fiind extrase și editate de către executorul testamentar Traian Filip în volumul *Chipurile și privilegiile*

cum nu au fost mulți în generația mea". Creator al grupării de la *Criterion*, cronicar literar/plastic la *Revista Fundațiilor Regale*, autor al unei teze de doctorat în estetică (*Kalokagathon*) susținută în America, expert în estimarea estetică a operelor plastice, autor de monografia de referință în materie (Luchian, Tonitza ș.a.) dar și al *Îndreptarului artistic al monumentelor din nordul Moldovei* (care a parcurs, din cauza cenzurilor repetate, un drum epopeic până să vadă lumina tiparului în 1961) Petru Comarnescu s-a cheltuit, cu informație copleșitoare și retorică adecvată în sute de conferințe. Lansându-l pe Țuculescu și acompaniindu-i expoziția itinerantă de-a lungul țării (ca și în America) l-am auzit vorbind, la Cluj, despre

Europei, 1980), impresii despre arta plastică îndeosebi, biografeme, întâmplări mondene ș.a. Iată de ce "jurnalul" ar fi trebuit neapărat contextualizat, așa cum procedase de pildă Nicolae Gheran cu Rebreanu, cu comentarii clarificatoare la evenimentele evocate, dar și cu necesare explicitări de nume, existente din belșug, unele în enumerări de-a dreptul fastidioase, la care s-ar fi adăugat completările de ordin biografic. Toate acestea ar fi dat o altă alură celor aproximativ o mie de pagini imprimate din cele, se pare, cinci mii câte numără manuscrisul lui Petru Comarnescu (1905-1970). La o privire sumară însemnările orânduite cronologic ne restituie un intelectual rasat care s-a cheltuit în activități culturale de o mare diversitate însă pe un fond de nemulțumire, izvorâtă din conștiința că ar fi putut oferi mai mult dacă și-ar fi centrat eforturile. Emblematic sunt rândurile, laitmotivate apoi, din 1932: "Sunt de toate pentru că nu-mi pot ucide nevoia de varietate". E o aceeași stare aluvionată câteodată de accentul stenic ("mă definește încrederea mea în continua devenire sau schimbare"), conducând la pledoaria *pro domo* sua pentru "un om viu, plural, cu orizonturi largi,

opera lui Brâncuși. Om cu înclinații de stânga, rămâne în România dar fără să scadă în ochii colegilor de generație Eugen Ionescu, Mircea Eliade sau Emil Cioran. "Ce păcat - îi scrie Noica - că nu ai niciodată răgazul să lucrezi pe măsura puterilor tale creatoare". Comarnescu avea conștiința acestor urgențe ("trebuie să-mi scriu memoriile", notează în 1962), însă regretând cu multă vreme înainte că "n-am scris un jurnal adevărat cât am stat în America" (1933) și luând în schimb hotărârea, amânată și ea, *sine die*: "plănuiesc romanul generației mele", scrie în 1949 un deziderat reiterat în 1960: "aș putea scrie romanul generației mele, pe care sub diferite forme, destul de nebuloase, am dorit mereu să-l dau la iveală". Mai mult, se închipuie drept eroul central în care "să se încurșeze diferitele idei și conflicte ale epocii". Mărturisirea devine tulburătoare când evocă "falsele soluții de la *Criterion*, când ne-am izbit de legionari, de curentele de dreapta, fără a vedea deajuns răul ce-l vor aduce doar în câțiva ani"; iată de ce "preferam pe comuniști, dar - iarăși! - fără a trage consecințele". Dacă romanul a rămas în stadiu de proiect, evocarea simpozioanelor organizate sub auspiciile *Criterion*-ului

rămâne esențială pentru înțelegerea corectă a grupării intitulată inițial *Fonum*. Pe de altă parte lipsa de răgaz, denunțată de Noica, se datorează publicistului febril și o editare profesionistă a lucrărilor sale - multe rămase prin reviste - ar reconfigura personalitatea lui Petru Comarnescu. Indicii se găsesc însă și în *Pagini de jurnal*, unele de-a dreptul epicizate, de neuitat chiar, precum evocarea aniversării lui Argezi la opt decenii de viață, când Bogza îi sărută mâna. Portretele făcute lui Noica, Otilia Cazimir, G. Călinescu, I.M. Sadoveanu, D. Cuclin, Emil Botta, Em. Ciomac ș.a. rămân memorabile și prin proiecție axiologică. Iată, "Ion Țuculescu încerca să fie un Van Gogh al peisajului și lumii românești"; "Ion Vlasiu, care e un gânditor, e mai puțin artist decât negânditorii Anghel sau Țuculescu, care procedează uniliniar și concentrat în creație, orbește aproape, dar având lumina lor interioară și instinctul sigur ce-i duce unde trebuie"; apreciază "obiectivitatea lui Șirato", "măreția ciudată a lui Pallady" sau "causticitatea superioară a lui Ressu". Are premoniția valorii lui C. Apostu sau, în literatură, a lui Al. Vona, aflat în pragul autoexilului în Franța; vede în Emil Botta "un mare poet, un actor fin, un suflet rar, un tip de secolul al XVIII-lea printre noi, reactualizat de poetica modernă" etc. Observațiile, unele antologice, făcute în muzeele europene prelungesc pagini din *Chipurile și privilegiile Europei*, unde evocă de pildă întâlnirea, în Italia, cu Sergiu Celibidache. De asemenea, America regăsită cu ocazia organizării expoziției Țuculescu îi prilejuiește reflecții pertinente, unele surdizitate totuși de statutul său de cetățean cu funcții publice în România socialistă. Mai mult liber-profesionist, trăind de fapt din scris, are spectrul sărăciei, se lamentează mereu, fără să-și trădeze cele două vocații - a artistului și a prieteniei. Exemplară rămâne scrisoarea adresată lui Constantin Noica, inserată în jurnal, precum și caracterizarea făcută filosofului de mai târziu: "Este un om care judecă în gol, în abstractul rațiunii, fără atașe suficiente la realitate. Când face considerații politice e de-a dreptul absurd, teoretic până la abstractionism, judecând silogistic premisele pe care nu le cunoaște, pentru că el citește și nu trăiește" etc. Scrisorile adresate Otiliei Cazimir sau lui Traian Filip sunt redactate de un profesionist al condeiului și ele ne transmit și plăcerea intelectualului român de altădată de a corespunda. Savuroasă e astfel narativizarea dispuțelor de la finele veacului al XIX-lea din cadrul Academiei Române, avându-l ca oponent intratabil pe B.P. Hasdeu, pe marginea fizionomiei lui Ștefan cel Mare, dacă avea sau nu barbă, pornindu-se de la reprezentările ezitante din spațiul plastic. Epistola în cauză e o piesă de antologie, ce merită să stea alături de relatarea lui Caragiale despre vizita lui Delavrancea în Germania sau de cutare scrisoare expediată Maritei de exilatul Ion Heliade Rădulescu.

Pagini de jurnal aduc în atenția cititorului de astăzi, ca pe un basorelief *sui generis*, o biografie bogată în trimiteri la "veacul pădureț" (L. Blaga), resimțit ca atare de către omul cu deschidere (nu numai) europeană dar viețuind în vremurile românești interbelice și postbelice ("când oamenii tac abisal"). Exegețul lui Țuculescu și Luchian ne vorbește dincolo de timp, știind că "memoria este singurul bun pe care nimeni nu ni-l fură", iată de ce aceasta "trebuie ajutăată, cu toate riscurile".

O monografie polemică

■ *Ovidiu Pecican*

Procedând oarecum în răspăr față de tradiția criticii românești, influențat de ritmurile alerte ale transfigurării unei epoci și determinat de un anume temperament, Laszlo Alexandru a debutat în literatura română cu volume de polemici literare. *Între Icar și Anteu* (1996), *Orient Express* (1999) și *Grâul și neghina* (2002) au jalonat traseul unui publicist intransigent, pasionat atât de lupta de idei.

Autoinstituindu-se într-o instanță de judecată morală și estetică ce ar putea fi caracterizată prin încrederea deplină în rațiune, o anume suspiciune față de ceea ce se află dincolo de aceasta, cu o abordare geometrică, riguroasă, în felul demonstrațiilor de teoreme, cu pasiuni la fel de subliniate ca și rejecțiile proprii, criticul este, la locul de muncă, profesor de liceu în domeniul italianisticii, lexicograf (a publicat și dicționare) și traducător de literatură italică și franceză.

Urmându-și pe multiple căi vocația de critic literar al actualității românești, Laszlo Alexandru nu s-a mulțumit doar să scoată din minți pe mai mulți dintre literatorii, de diverse vârste și orientări, ai momentului, ci și să uimească prin calitatea lui, mai recentă, de prim monograf al lui Nicolae Manolescu. Nu ignoră contribuțiile, în aceeași direcție, ale lui Mircea Mihăieș, autorul unei culegeri de texte manolesciene din vremea marilor visuri prezidențiale ale spiritului rector de la *România Literară* și, totodată, al unui eseu recent în care revine și amplifică mai vechile sale considerații la temă. Știu și despre micromonografia publicată la Ed. Aula din Brașov despre același, de către poetul basarabean Mihai Vakulovski. Dar ceea ce dă la iveală Laszlo Alexandru sub titlul *Criticul literar Nicolae Manolescu* (Cluj-Napoca, Ed. Dacia, 2003), pe circa patru sute de pagini, este o veritabilă primă monografie, în afara oricărui echivoc terminologic. Cartea lui abordează, cu îndreptățite pretenții de cvasi-exhaustivitate, corpul textelor manolesciene de până la data scrierii, străduindu-se să le trateze coerent, sintetic, într-un recursiu axiologic bine încheiat.

Un merit de căpetenie al cărții - de fapt o teză de doctorat susținută în 1998 - este, fără îndoială, alegerea temei. Este mai puțin obișnuit în câmpul nostru literar - din nefericire - să abordezi activitatea unui cărturar, oricât de ilustru, însă aflat în

viață. O prejudecată ferm împământenită face improbabilă o asemenea opțiune care prezintă inconvenientul că pare să îl plaseze pe cel ce se aventurează într-o astfel de întreprindere sub fatalitatea tonalității encomiastice ori sub cea a denigrării. Este o situație a cărei explicație poate fi găsită în starea moravurilor noastre publice, dar și în calitatea morală a unei părți a criticilor și istoricilor literari actuali. Salut, prin urmare, curajul intelectual și moral al lui Laszlo Alexandru de a-și fi propus să analizeze fără *parti-pris*-uri, într-o manieră critică, prestația de excepție a criticului literar Nicolae Manolescu, cu atât mai mult cu cât rezultatul nu poate fi decât parțial și provizoriu (autorul tratat având tot timpul pentru a contrasta prin noi opere ceea ce se știe despre el până astăzi).

Aș remarca apoi că ne aflăm în fața unei tentative de abordare sistematice și persuasive a producției manolesciene. Eșalonată pe genuri distincte de creație - ceea ce este salutar în cazul unui efort creator redutabil sub raport cantitativ și calitativ, întins pe perioada mai multor decenii și cu un ecou major în cultura noastră -, opera lui Nicolae Manolescu este analizată în funcție de "personajele" în care s-a întrupat omul de litere pe scena literară (eseistul, monografistul, polemistul, istoricul și teoreticianul, cronicarul literar). Deși, după cum am spus deja, aspirația este una de cuprindere monografică, proiectul monografic clasic e sabotat de supunerea subiectului la o lectură "infidelă", polemică, ceea ce conferă textului viață și o inconfundabilă amprentă personală. Față de antecedentele publicistice - parțial adunate de autor între copertile celor trei volume amintite mai sus - domnul Laszlo Alexandru se dovedește aici un constructor, capabil de asamblări ample, de finețe analitică și coagulare într-o viziune proprie. Prin asemenea calitate, volumul se recomandă a fi o lucrare impregnată de personalitatea autorului ei, un text care vorbește nu doar despre Nicolae Manolescu, ci aproape în egală măsură și de opțiunile celui care este Laszlo Alexandru.

Dacă aceste lucruri satisfac cu prisosință, în opinia celui care semnează aceste rânduri, rigorile unui elaborat de factura celui de față, este de adăugat că efortului interpretativ i se adaugă și unul documentar. Partea a doua a lucrării pune la

dispoziția celor interesați, pentru întâia oară, o bibliografie manolesciană exhaustivă pentru o perioadă de treizeci și doi de ani (de prin 1960 încoace). În acest fel lucrarea se împlinște prin trimiterea la puzderia de materiale - articole din revuistică și felurite volume - care, în ultimă instanță, sunt tocmai cele care configurează opera, dându-i relieful și dimensiunile.

Deloc inhibat de proximitatea - și fizică - a obiectului cercetării sale, Laszlo Alexandru disociază fără echivoc și neezitant între ceea ce consideră valoare și nonvaloare, asumând subiectivitatea de privirii, dar așezând-o între contraforții bunei credințe, ai argumentării strânse a opiniilor și, nu în ultimul rând, al unei temeinice informări. Ceea ce rezultă este un Nicolae Manolescu... sincronic, în care protejatul lui George Ivașcu de odinioară, făcând concesii atmosferei stalinismului, și cronicarul literar de la *România Literară* dinainte de 1989, devenit, acesta din urmă, o adevărată instituție culturală, coexistă cu toți ceilalți "nicolaemanolești" într-un portret complex, viu, tensional. Un alt merit al cărții este că ea a fost concepută și scrisă în paradigma lucrărilor occidentale de gen. În dreaptă consecință, volumul poate fi citit cursiv, spre informare, poate fi consultat spre elucidarea didactică a unor concepte (să zicem, de exemplu, cele de "ionic", "doric" și "corintic" din domeniul romanului) sau se poate dialoga cu textul la un nivel înalt specializat. O structurare clară și un stil nepretențios, împede, la obiect îi conferă aceste caracteristici prețioase într-un context exegetic caracterizat mai ales prin pedanterie filologică și ostentație neologistică, de nu chiar și de mania tabelor de tip structuralist.

Ceea ce lipsește, în această primă ediție, spre mai deplina edificare, este, cred, ancorarea portretului manolescian, prin intermediul contextualizării omului și operei, în epocă. S-ar fi putut astfel investiga cu folos rolul criticului în crearea unui model și a unor alianțe literare ce pot fi regăsite în toate marile centre culturale ale țării (de la Al. Călinescu și Liviu Antonesei la Iași, la Mircea Zăciu și Ion Pop la Cluj sau la Livius Ciocârlie și Mircea Mihăieș la Timișoara). Totodată, s-ar fi putut vedea în ce măsură *România Literară* a lui Nicolae Manolescu - cea din anii de după 1989, deci - mai este sau nu este purtătoarea unui program literar coerent și expontentă unei critici de direcție. O extindere a explorărilor lui Laszlo Alexandru și în această direcție ar putea completa salutar o viitoare ediție secundă a cărții cu încă unul sau două capitole.

Volume precum cel de față pot contribui la reconfigurarea peisajului exegetic românesc ce se reassemblează ezitant după seismul social și de conștiință al anului 1989. Autorul volumului despre *Criticul literar Nicolae Manolescu* se află, pe moment, la prima dintre cărțile sale "rotunde", de construcție intelectuală. Deja el și-a putut dezamăgi vechii și noii preopinienți, care sperau că verva și energia lui polemică se vor epuiza în spațiul unui militantism literar de efemeră actualitate, merit unui prizonierat publicistic etern. Monografia de astăzi oferă celor care vor să o privească lucid baza solidă a unui prestigiu critic pe care alte cărți asemenea nu-l pot decât consolida. Sunt convins însă că el va împlini promisiunile de până azi în certitudinea unei creații critice valoroase.

■ Daniel Horvath

ultimul loc

când am scris prima poezie aveam mânărite pe față
aceeași mirare și groază
ascunse sub un zâmbet tâmp
pe care le simte colcăind în oase
o fetiță de 12 ani
care tocmai a născut.
am învățat foaia de la distanță cu vârful creionului
și m-am uitat cum scâncea

fetița cu lacrimi în ochi împungea neîncrezătoare
copilul
ca pe o jucărie de cauciuc rozalie
așteptând să-l audă orăcând

a urmat pasul străin
vocea guturală
tresărira
și apoi gura hulpavă a haznalei din curte
(ultimul loc în care adulții ar căuta un miracol
înfricoșător)

cl j, martie 2004

strălucire

când te văd uitându-te la mine ca și cum aș fi
adevărat
sângele meu începe să strălucească zile
de-a rândul
și mă pot vedea mergând în întuneric.

toate creaturile care locuiesc pe cursul arterelor
mele
și se hrănesc voioase cu celulele mele roșii
devin brusc vizibile în toată gloria lor
și ritualurile pe care le pun în scenă
în jurul totemurilor staccii
pot fi văzute acum din spațiu.

e adevărat că din când în când

vecinii rād în hohote
la vederea sistemul meu circulator
plutind deasupra asfaltului
dar puțin îmi pasă
sunt pur și simplu fericit
pot în sfârșit să-mi văd inima.

traducerea unui poem scris în engleză, cl j, martie 2004

plouă ireal

din cauza vitezei
picăturile aleargă
sincopat și mecanic
paralel cu liniile de cale ferată

într-un colț un bătrân imberb
(poliția sufletelor derizorii)
mă privește insistent

am încălcat toate legile
(m-am gândit la tine)
acum risc între 30-60 de ani de catalepsie

bucurești – cl j aprilie 2004

scriu într-un tren și asta e inedit

urmează să ajung acasă peste o oră
și am smuls deja în minte cablul din televizor
și am ros priză de alimentare cu dinții
pentru a adăuga o notă de dramatism

nu e nimic definitiv în acest gest însă
e doar una dintre revoluțiile
pe care mintea mea îndrăgostită
de cauze pierdute
le inițiază periodic
(dar de fapt toate acestea
scrisul, revoluțiile și electrocutarea
nu sunt decât un alt mod de a mă gândi la tine)

bucurești – cl j aprilie 2004

plouă cu pietre

și capetele sentimentelor prinse afară
se sparg ca o coajă de ou

câinii latră la lună cu sângele șiroindu-le printre
mustăți
pisicile vineții se ghemuiesc la căldura scânteilor
pe care
picăturile de ploaie le nasc izbindu-se de ciment
lăcustele zboară haotic printre meteoriți
iar balenele ucigașe refuză să mai eșueze pe stradă

umbre sfâșiate
umblă împletitc tărând după ele oameni
poetii jubilează spunându-și în gând
„am știut noi că pietrele vor cucerii lumea”
iar telefonul nu mai sună

cl j, mai 2004

lx abrupto

Géza, cu părul vilvoi, cu ochelari cu dioptrii
groase, slab, înalt, arătând ca o funie afirmată de-o
grindă... Vorbind gros, calm, aproape apos, fără
agitații nervoase, înghițind ritualic porția de
zeamă de secară... M-am entuziasmat exploziv, în
stilul meu caracteristic, chiar dacă eram singur în
încăperea. Géza, s-a apucat să scrie. Pardon, s-a
apucat să publice!

După titlul groaznic de sec și de „sobru”,
după definițiile de pe coperta a patra, extrase din
Dicționarul Enciclopedic Român, groaznic de exacte,
m-am gândit că o fi vorba despre un mic eseu, un
eseiaș. Dar nu mică îmi fu mirarea să descopăr
texte poetice, în fapt o cârtică de poezie, treizeci
de pagini în format de buzunar, nenumerotate,
însemnate doar cu semnul infinitului... Adică, tot
așa, pînă la infinit...? Le-am citit cu mare atenție
și uimit, am descoperit „privești și sentimente”
uneori de-a dreptul romantice...! „ Aur al florilor/
născut din razele sorilor/ aș vreau să fiu/ cupa/ de
tine plină/ albine să vină / din mine să bea.” (
scurt și zglobiu mi-am amintit de lenăchiță / ale
sale versuri: Într-o grădină / lâng-o tulpină / găsii
o floare...). Dar „romantismul” lui Géza se
diluează pe nesimțite, devine mai „zgrunțuros”,
salvându-se încet de la o moarte siroapoasă.
Privind flăcările cum mîngăie umbrele frunzelor

ca un mort frumos pe spate, autorul se gîndește la
deșănțata tandrețe a primăverii, apoi începe să
mediteze, aproape începe să „filosofeze” zicîndu-
și în barbă că „bunăta este o provocare”, că
îmbătrânim înainte de vreme, în timp ce călărim
norii, că pământul e din ce în ce mai puțin
rotund și „să fii prost e foarte obositor”... O fi,
dragă Géza, dar nu doare...! Despre utopie dă
numeroase „definiții”, poetice, desigur, dintre
care cel mai mult mi-a plăcut următoarea: utopia
este visul matematicianului bîntuit de frumos...
Autorul este și el bîntuit de himere, de întrebări
contradictorii, iar uneori devine groaznic de
deprimant și deprimant, ori groaznic de lucid, de-
poate scoate din sărite pe cei care-i sînt mai
aproapiați, făcînd astfel de afirmații: „Să pot nu
trebuie decît să știu/ Să vreau nu trebuie decît să
sper./ Să cred nu trebuie decît să fac./ Doamne/
Pe tavă îți ofer ființa mea ratată.” Eu sper că o să
vrea, că o „să facă mai departe”, iar într-o altă
dimineață să descopăr în sertarul biroului meu o
carte semnată Banfi Géza. Au debutat și alții la
vîrste „mature”, important e ca el să nu rămînă la
această „frunză” care foarte ușor poate fi suflată de
vînt, dusă departe, spre infinit... ■

Géza

■ Radu Țuculescu

Nu l-am mai întîlnit de foarte multă
vreme, chiar dacă ființăm adesea în
același cartier. Dintr-o inexplicabilă
cauză (fatalitate?), cărările noastre nu s-au mai
intersectat. O vreme, mai aflu că tocmai plecase
de pe terasa unde poseam. Poate același lucru
afla și el despre mine. Apoi, treptat, s-a instalat
uitarea, în privința ființei sale. Nu ne-am căutat.
Dacă nu ești măcar un Gigi Becali, despre care
mereu să vuiască presa (scrisă ori ne...), să te
lovească în cap precum picătura chinezească,
memoria te elimină pe neobservate. Și uite așa,
am uitat de Géza... Pînă într-o dimineață cînd am
descoperit, în primul sertar al biroului meu, o
cârtică, subțire cît o frunză pe coperta căreia era
scris Banfi Géza, *Pentru o practică a perspectivei*,
Editura Diotima. În prima clipă, n-am priceput
despre cine e vorba. Eu știam că altcîndva se scrie
acel nume de aristocrat maghiar, scriitor și el,
printre altele, autor de nuvele și romane. Apoi am
întors cârticica găsită, am descoperit profilul (el,
deci, nu chiar uitase de mine...) și mi-am amintit.

Viața ludică

■ *Claudiu Groza*

L-am cunoscut pe profesorul Ion Vartic în 1992, pe când intram, ca proaspăt student, în Facultatea de Litere. Citisem deja cartea sa despre Radu Stanca și văzusem, prin '88-'89, un spectacol al celebrei trupe *Ars Amatoria*. Altfel însă, pe Dom' Profesor – așa cum preferă să i se spună și acum, când e ditamai directorul de Teatru Național – nu-l știam, iar alura sa "academică" îmi impunea, evident.

Mai apropiați am devenit abia prin 1995, când Dom' Profesor mi-a citit cronicile teatrale și a aflat de activitatea mea spectacologică alături de actrița Diana Cozma și regizorul Radu Tempea – și ei, pe atunci, încă studenți. În consecință, am fost cooptat în colectivul de elaborare al *Lexiconului Teatrului Românesc* – încă în fază incipientă, din păcate.

Surpriza a intervenit însă abia peste un an, în pragul licenței, când Ion Vartic mi-a propus un post de redactor al prestigioasei reviste *Apostrof*.

Colaborând la revistă și la editura "Biblioteca Apostrof", l-am regăsit pe Dom' Profesor în altă ipostază decât cea universitară: în ipostaza de scriitor și de editor de mare calibrul. Am "furat" de la el meseria scriitoricească/editorială pe măsură ce lucram împreună pentru editarea *Scrisorilor către Bunul Dumnezeu* ale lui I.D. Sîrbu ori la monumentalul volum caragialian de *Momente și schițe*. L-am așteptat, cu numărul de revistă încheiat, listat pe calc, gata de dus la tipar, ca să-și încheie/modifice/refacă/adauge câte un eseu, articol ori câte o notă. L-am citit cărțile, chiar dacă, dintr-un fel de "neglijență" pe care o dovedim față de cei pe care-i simțim apropiați, nu am scris despre nici una (nici măcar despre splendidul *Clan Caragiale*, al cărei erou e tocmai preferatul meu Ion Luca).

Ion Vartic nu scrie cu ușurință. N-are nimic din dexteritatea jurnalistică pe care eu o exercez – dar nici din superficialitatea unui asemenea exercițiu. Își compune minuțios frazele, stăruiind

Foto: ©M.P.

Ion Vartic s-a născut la 4 octombrie 1944, în Sibiu. Este profesor de literatură comparată și inițiator al Departamentului de Teatru la Facultatea de Litere a Universității "Babeș-Bolyai" și director general al Teatrului Național din Cluj. Doctor în filologie și conducător de doctorat. A făcut parte, alături de Ion Pop și Marian Papahagi, din conducerea revistei *Echinox*.

A publicat volumele *Spectacol interior* (1977), *Radu Stanca. Poezie și teatru* (1978), *Modelul și oglinda* (1982), *Ibsen și "teatrul invizibil"* (1995), *Cioran naiv și sentimental* (2000, ed. a II-a, 2002), *Clanul Caragiale* (2002). A colaborat la *Mic dicționar de scriitori români* (1978), *Ado fo Bioy-Casares. Album* (1990), *Dicționarul scriitorilor români, I-IV* (1995-2002), *Dicționar analitic de opere literare românești, I-IV* (1997-2003) și a îngrijit numeroase ediții critice din autori români și străini.

asupra greutății fiecărui cuvânt; le șlefuieste migălos apoi, precum un Spinoza al literei. Textele sale, de orice fel ar fi – de la notițe polemice pînă la volume – nu cunosc niciodată o singură versiune pînă la clipa tiparului. Rezultă adevărate diamante lexicale, admirabile prin limpezime și strălucire. În general, universitarii scriu cu o anume ariditate conceptuală, mai ermetic, mai puțin "ghiduş" decât citorii și-ar dori. Nu e și

cazul lui Ion Vartic, ale cărui articole și cărți se citesc pe nerăsuflăte, ca niște romane bune. Profesorul nu se ferește de metafore subtile, de jocuri de cuvinte, de aluzii cu tîlc, de inedite volute comparatiste. A fost apreciat – poate nu îndeajuns – pentru opiniile despre Bulgakov, Kafka ori Musil, întotdeauna raportînd discursul acestora la literatura română. (De altfel, unul din articolele de dicționar pe care mi le-a "ordonat" este despre Aurel P. Bănuț, un soi de hîtru Hasek rural al Transilvaniei, spirit foarte *mittel-european*.) Spiritul său ludic structural îl ferește să se piardă în panseuri didactic-patetice. E un soi de beneficiar auto-cenzură, precum cea, afină, a lui Caragiale.

Ion Vartic este în egală măsură un *personaj*. Circulă despre el, prin lumea culturală clujeană, o sumă de mituri. Istoriile despre savuroasele farse pe care le instrumenta, înainte de a-și fi arogat ținuta "academică", fac deliciul tinerilor literatori, auzite de la congeneri ai lui Dom' Profesor. Personal, n-am asistat la inițierea nici unei farse. Mi-a rămas însă în memorie un moment în care "victima" a fost însuși Ion Vartic. Regretatul Marian Papahagi îl conjura, la un moment dat, pe nărăvașul colaborator al DSR-ului, să-și finalizeze articolul despre Petru Dumitriu. Dom' Profesor găsea cele mai bizare suzuri – deși Papahagi îi era mai mult decât prieten – pentru a amîna "deznodămîntul", adică termenul de predare. Articolul căpătase, în răstimp, dimensiuni de monografie – vreo optzeci de pagini dactilo (autorul lucrează, de altfel, la un volum despre scriitorul în cauză). Excedat, Marian Papahagi i-a smuls, efectiv, textul din birou și a efectuat, singur, operațiile necesare pentru a aduce esul la dimensiunile unui articol de dicționar. E unica "picanterie" pe care eu unul o pot evoca în privința lui Dom' Profesor.

În 4 octombrie, Ion Vartic împlinște 60 de ani. Vîrstă neverosimilă, căci spiritul său ludic o contrazice.

Ca fost student (ba chiar asistent, la un moment dat, chiar pe cursul Caragiale) al său, ca discipol ideatic, cum mă revendic, știind că nu îi plac aniversările, mă limitez să-i urez: *La Mulți Ani, Dom' Profesor!*

Revista presei culturale

Top 3 (al revistelor culturale)

3. *România literară* (nr. 37/22-28 sept. 2004) publică două scrisori inedite: una din 1981 a lui Geo Bogza către plasticianul ieșean Val Gheorghiu, alta din 1942, a lui Marin Preda către Sergiu Filerot. Nici una, trebuie să recunoșc, spectaculoasă. Mai degrabă, amîndouă, relevante pentru spiritul unei epoci. Pe cea dintîi vă invit s-o citiți, pur și simplu. Cea de-a doua are o istorie mai interesantă: Preda, proaspăt debutat în presa literară, i-a înmînat-o lui Filerot prin grațiile celeulei de la Malmaison unde acesta era deținut pentru publicarea poemelor din *Om*. Epistola e colportativă, dar picantă. Concludentă prezentarea lui Marin Iancu.

2. De remarcat, din *Apostrof*, nr. 9/2004, amplul eseu al Martei Petreu – *Blaga și Cioran, via Pătrășcanu-Beniuc*. Descoperim, din acesta, rolul malefic al "serenului" Pătrășcanu și al otrăvitului Beniuc în viața filosofului clujean, dar și ambigua atracție/respingere cioraniană vizavi de Blaga. Se adaugă acestor texte – tangențial însă –, cele două pagini despre soarta ingrată a cimitirului isotric din Lancrăm. Musai de citit.

1. *Man.In.Fest* merită pus pe primul loc pentru încăpățînarea și acribia redactorilor de a promova *singura* publicație românească teatrală independentă (la care însumi sunt redactor asociat, tre-

buie să recunoșc). Numărul (13-)16 – machetat luxos, pe hîrtie lucioasă, cu 40+36 de pagini și un CD – are o ținută teoretică remarcabilă, reunind studii consistente de Liviu Dospinescu, Miruna Runcan, Iulia Popovici ș.a., două texte ale directorului Teatrului Imposibil, m.chris.nedeea, cronici, articole de atmosferă și informație, texte de teatru – în *Supliment* – de Al. Vakulovski, Daniel Sur, Sorin Oros și C.C. Buricea-Mlinarcic. Revista marchează și debutul celui tânăr critic român – Matei Vladimir Buricea-Mlinarcic (10 ani) cu o cronică la filmul *Shrek 2*. Delicios. (C.I.G.)

Scriptele Securității și asasinatul devenit deces natural

■ Ioan Ciupea

Între documentele Oficiului de Stare Civilă din Primăria Cluj-Napoca [OSC CN] se află și un așa-numit *registru special*, cuprinzând 13 *Acte de Moarte* [A. M.], întocmite în 25 iulie 1957. Încunoștiințat de existența acestora de regretatul prof. Septimiu Râmboiu, fost președinte al Filialei Cluj a AFDPR, cu câțva timp în urmă am avut posibilitatea cercetării lor. Actele de deces priveau cazuri petrecute, la Cluj, în zilele de 2, 3 și 5 aprilie 1950. Decesele petrecute în aceeași zi și la aceeași oră ne trimit la aprecierea că este vorba de asinate, fapt confirmat de coroborarea datelor din *registru special* cu informațiile altor surse. Despre cei treisprezece asasinați aflăm că fuseseră condamnați la închisoare pe termene mari, fiind în legătură cu grupul de luptători anticomuniști din Munții Apuseni conduși de maiorul Nicolae Dabija. Urmează mai jos fișele celor treisprezece asasinați în 1950 și declarați morți în 1957. După un tabel al Direcției Generale a Penitenciarelor, datat 14 XII 1964, câțiva ani mai târziu, 1967-1968, în alte liste ale Serviciului „C” din Consiliul Securității Statului, în dreptul numelor apare și mențiunea condamnării și a cauzei *naturale* a decesului. Cândva, actele de moarte de la Cluj primeau și ele înscrisurile corespunzătoare. Lista morților apare sub sigla *Direcția Reg. M.A.F. Cluj*. Moldoveanu/Moldovan Simion, n. în 13 martie 1929 la Teiuș, fiul lui Simion și Agneta, dom. Teiuș, fără ocupație, decedat în 2 aprilie 1950, ora 12, la Cluj, *TBC pulmonar* [Diagnostic înscris ulterior, altă cerneală]. A. M. 101, Cluj; C. M. 370602. Data întocmirii actului de deces: 25 iulie 1957, declarantul morții: Vasile Nica. [OSC

CN];
- M. S., n. în 1917 la Blaj, ofițer, în martie 1949, cond. de Trib. Mil. Sibiu la MSV pt. «nelțire». "A decedat în închisoarea din Timișoara, ucis de Securitate, în 2 aprilie 1950." [AFDPR Alba, *Noi nu am avut tinerețe. Cronica rezistenței anticomuniste*, Alba Iulia, 2001, p. 290];
- Despre cei trei frați Moldovan: Virgil, fost ofițer, arestat în mai 1948, Viorel, în decembrie 1948, iar "Fratele meu Simion, înfricoșat de cele auzite că se petrec la Securitate, fuge în Munții Apuseni și după câteva zile este prins cu grupul colonelului Dabija, Onea Titus și alții. Este cond. de Trib. Mil. Sibiu la MSV. A murit și a fost îngropat fără să știu unde." [Viorel Moldovan, măturie în AFDPR Alba ..., p. 213-214, 290-291];
- M. S., ..., [condamnat] m. s. v. [muncă silnică pe viață], 2 IV 1950, *deces natural*, 370602. [Ion Bălan, *Lista persoanelor decedate în gulagul românesc, 1945-1964*, I, în „Arhivele Totalitarismului”, an III, nr. 4/1995, p. 221-232];
Maxim Alexandru, n. în 22 martie 1926 la Ulmeni [Ilfov], fiul lui Constantin și Alexandrina, dom. Ulmeni, [Ilfov], fără ocupație, decedat în 2 aprilie 1950, ora 12, la Cluj, *TBC pulmonar* [Diagnostic înscris ulterior, altă cerneală]. A. M. 102, Cluj; C. M. 370603. Data întocmirii: 25 iulie 1957, declarantul: Vasile Nica. [OSC CN];
- A primit instrucțiuni de la Ioan Robu pt. organizarea de *nuclee maniste* în rândul țărănimii. "... După ce banda lui Dabija a fost distrusă în operațiune, Alexandru Maxim a trecut în banda lui Popa Ștefan." [C. N. S. A. S., «Bande, bandiți și

eroi». Grupurile de rezistență și Securitatea (1948-1968), București, 2003, p. 67];
- "Această organizație [nuclee maniste] a fost inițiată de tânărul Alexandru Maxim (arestat)." [Bande..., p. 67];
- M. A., ..., m. s. v., 2 IV 1950, *deces natural*, 370603. [Bălan I, p. 225];
Nițescu Nicolae, n. în 30 ianuarie 1908 la Căndești, fiul lui Marin și Maria, decedat în 2 aprilie 1950, ora 12, la Cluj, *miocardită cronică* [Diagnostic înscris ulterior, altă cerneală]. A. M. 103, Cluj; C. M. 370604. Data întocmirii: 25 iulie 1957, declarantul: Vasile Nica. [OSC CN];
- Maior, disponibilizat, [arestat] cumnat cu maiorul Dabija, care trebuia să asigure ultimului "informații transmise cifrat (s-a găsit asupra lui Nițescu atât cifrul cât și un chestionar care cuprindea informațiile cu caracter politic și militar pe care trebuia să le transmită lui Dabija; un asemenea cifru s-a găsit și asupra lui Dabija)." [Bande..., p. 66];
- N. N., țaran/major condamnat cu lotul Dabija. [Ionițoiu III, p. 38];
- N. N., ..., m. s. v., 2 IV 1950, *deces natural*, 370604. [Bălan I, p. 225];
Pop Alexandra, n. în 4 februarie 1927 la Bistra, Alba, fiica lui Teofil și Maria, dom. Bistra, decedată în 2 aprilie 1950, ora 12, la Cluj, *TBC pulmonar* [Diagnostic înscris ulterior, altă cerneală]. A. M. 104, Cluj; C. M. 370605. Data întocmirii: 25 iulie 1957, declarantul: Vasile Nica. [OSC CN];
- *Pop Alexandrina*, studentă, a fost cond. la 25 ani MS. "Ultimul semn de viață l-a dat din închisoarea Mislea, în toamna anului 1949." [AFDPR Alba, p. 56];
- P. A., ..., m. s. v., 2 IV 1950, *deces natural*. [Bălan I, p. 225];
Robu Ioan, n. în 22 martie 1922 la Timișoara, fiul lui Constantin și Elena, dom. Timișoara, decedat în 2 aprilie 1950, ora 12, la Cluj, *Congestie pulmonară* [Diagnostic înscris ulterior, altă cerneală]. A. M. 105, Cluj; C. M. 370606. Data întocmirii: 25 iulie 1957, declarantul: Vasile Nica. [OSC CN];
- "Student, fost secretar general al TUNȚ pe Capitală, implicat în organizarea de nuclee maniste. Împreună cu Radu Ionescu, fost membru TUNȚ, ... au hotărât să dea instrucțiuni lui Alexandru Maxim să organizeze, pe linie manistă țărănimia..." [Bande..., p. 67];
- "Robu Ioan", lot format din 13 persoane, *organizație subversivă de nuanță PNȚ*, judecat în 14-15 X 1949 de Trib. Mil. Sibiu. [AFDPR Alba, p. 164];
- R. I., ..., m. s. v., 2 IV 1950, *deces natural*. [Bălan I, p. 225];
Angheluță Mihai, n. în 4 octombrie 1920 la București, fiul lui Dumitru și Elena, dom. București, decedat în 3 aprilie 1950, ora 17, la Cluj, *TBC pulmonar* [Diagnostic înscris ulterior, altă cerneală]. A. M. 106, Cluj; C. M. 370607. Data întocmirii: 25 iulie 1957, declarantul: Vasile Nica. [OSC CN];
- "Printr-un alt cumnat, Angheluță Mihai (arestat), Dabija spera să facă legături în lumea diplomatică, dat fiind faptul că Angheluță este funcționar al Ministerului Afacerilor Externe." [Bande..., p. 66];
- Cond. la MSV a fost închis la Jilava, Aiud și Cluj. "În 3 IV 1950 a fost luat din Cluj de Securitate (din dispoziția lui Alexandru Nicolowski) și executat." [Ionițoiu A-B, p. 64];
- A. M., ..., m. s. v., 3 IV 1950, *deces natural*. [Bălan I, p. 225];

Bedelean Ioan, n. în 12 iunie 1919 la Mihalț, Alba, fiul lui Mihai și Maria, dom. Mihalț, decedat în 5 aprilie 1950, ora 13, *Congestie pulmonară* [Diagnostic înscris ulterior, altă cerneală]. A. M. 107, Cluj; C. M. 370608. Data întocmirii: 25 iulie 1957, declarantul: Vasile Nica. [OSC CN];

- B. I., n. în 25 decembrie 1919 la Mihalț, pantofar, cond. de Trib. Mil. Cluj la 20 de ani pt. «uneltire», a executat 8 ani și 4 luni, în perioada 5 martie 1949-25 iunie 1957 [!], trecând prin închisorile de la Aiud, Sibiu, Pitești și Cluj, unde a și decedat. [AFDPR Alba, p. 224], [Ionițoiu A-B, p. 170, dublă înregistrare sub același nume. Una dintre ele vorbește de asasinarea lui B. I. în 4 aprilie 1950 la Timișoara, din ordinul lui Nicolski];

- B. I., ..., *20 ani m. s.*, 5 IV 1950, *deces natural*. [Bălan I, p. 225];

Dalea Emil, n. în 20 august 1917 la Galda de Jos, fiul lui Gheorghe și Paraschiva, dom. Galda de Jos, decedat în 5 aprilie 1950, ora 18, *TBC pulmonar* [Diagnostic înscris ulterior, altă cerneală]. A. M. 108, Cluj; C. M. 370609. Data întocmirii: 25 iulie 1957, declarantul: Vasile Nica. [OSCC];

- D. E., țaran, cond. de Trib. Mil. Sibiu la 20 de ani pt. «uneltire». Din martie 1949 închis la Alba Iulia, Sibiu, Gherla și Cluj, unde a murit împușcat, 5 aprilie 1950. [AFDPR Alba, p. 251];

- Dublă înregistrare la Ionițoiu D-E, p. 15: *Dalea Emil și Dalea Emil Gh.* Una dintre ele spune: "În baza ordinului (10.007) dat de A. Nicolski, a fost ridicat din P. Cluj și dus la Timișoara, unde a fost împușcat la 5 aprilie 1950."

- D. E., ..., *20 ani m. s.*, 5 IV 1950, *deces natural*. [Bălan I, p. 225];

Florin Mihai, n. în 17 septembrie 1905 la Întregalde, Alba, fiul lui Ioan și Floarea, dom. Întregalde, decedat în 5 aprilie 1950, ora 18, *Miocardită cronică* [Diagnostic înscris ulterior, altă cerneală]. A. M. 109, Cluj; C. M. 370610. Data întocmirii: 25 iulie 1957, declarantul: Vasile Nica. [OSC CN];

- "A fost ucis în bătaie la Securitatea din Cluj." [AFDPR Alba, p. 260];

- "La 5 aprilie 1950, din ordinul lui Nicolski, a fost ridicat de la P. Gherla, dus la Cluj și împușcat (certificat de deces 109)." [Ionițoiu F-G, p. 64];

- F. M., ..., *15 ani m. s.*, 5 IV 1950, *deces natural*. [Bălan I, p. 225];

Mărgineanu Petre, n. în 7 februarie 1903 la Obreja, Alba, fiul lui Simion și Rozalia, dom. Obreja, decedat în 5 aprilie 1950, ora 19, la Cluj, *Insuficiență circulatorie* [Diagnostic înscris ulterior, altă cerneală]. A. M. 110, Cluj; C. M. 370611. Data întocmirii: 25 iulie 1957, declarantul: Vasile Nica. [OSC CN];

- Element de conducere al organizației cu caracter manist, din sate din jud. Alba și Târnava Mică, "chiaburul Petre Mărgineanu, fratele profesorului Nicolae Mărgineanu, condamnat în procesul Pop-Bujoiu." [Bande..., p. 67];

- M.P., n. în 3 februarie 1903 la Obreja, țaran, cond. de Trib. Mil. Sibiu la 20 de ani pt. «uneltire». Închis din 18 III 1949 la Alba Iulia, Aiud, Gherla, "până la 1 mai 1951, când a fost împușcat în închisoarea din Sibiu." [AFDPR Alba, p. 285];

- "Tot el mi-a împușcat în închisoare și fratele împreună cu alți 6 țărani din Galda și Mihalț." [Nicolae Mărgineanu, *Mărturie asupra unui veac zăbuciat*, București, 2002, p. 341];

- M. P., ..., *20 ani m. s.*, 5 IV 1950, *deces natural*. [Bălan I, p. 225];

Olteanu Emil, n. în 11 noiembrie 1922 la Galda de Jos, Alba, fiul lui Toma și Sabina, dom. Galda de Jos, decedat în 5 aprilie 1950, ora 19, *Pneumonie* [Diagnostic înscris ulterior, altă cerneală]. A. M. 110, Cluj; Data întocmirii: 25

iulie 1957, declarantul: Vasile Nica. [OSC CN];

- O. E., n. în 10 noiembrie 1922, țaran, fugăr în 1948-1949, înrolat în grup de partizani, a fost cond. de Trib. Mil. Sibiu la 20 de ani pt. «uneltire». "După numai un an de detenție a fost împușcat în închisoarea din Cluj." [AFDPR Alba, p. 298];

- O. E., ..., *20 ani m. s.*, 5 IV 1950, *deces natural*, M. C. 370612. [Bălan I, p. 226];

Picoș Florian, n. în 15 octombrie 1899 la Galda de Jos, Alba, fiul lui Ion și Nastasia, dom. Galda de Jos, decedat în 5 aprilie 1950, ora 17, la Cluj, *Insuficiență circulatorie* [Diagnostic înscris ulterior, altă cerneală]. A. M. 112, Cluj; C. M. 370613. Data întocmirii: 25 iulie 1957, declarantul: Vasile Nica. [OSC CN];

- P. F., țaran, n. în 1905 la Galda de Jos, cond. de Trib. Mil. Sibiu la 20 de ani pt. «uneltire». Din 11 III 1949, închis la Alba Iulia, Sibiu, Gherla și Cluj, unde a fost împușcat, 5 aprilie 1950. [AFDPR Alba, p. 306];

- Picoș Gheorghe, țaran din Galda de Jos, anchetat de Securitatea Cluj, unde a fost ucis în bătaie. [AFDPR Alba, p. 306];

- P. F., ..., *20 ani m. s.*, 2 IV 1950, *deces natural*. [Bălan I, p. 226];

Vandor Victor, n. în 28 august 1910 la Întregalde, Alba, fiul lui Izidor și Paraschiva, dom. Întregalde, decedat în 5 aprilie 1950, ora 20, *TBC pulmonar* [Diagnostic înscris ulterior, altă cerneală]. A. M. 113, Cluj; Data întocmirii: 25 iulie 1957, declarantul: Vasile Nica. [OSC CN];

- V. V., învățător. "Fugar în munți, a fost arestat în martie 1949 de Securitate, la Muntele Mare, împreună cu maiorul Dabija. Condamnat de Tribunalul Militar Sibiu, pentru «uneltire contra ordinii sociale, a fost ucis de Securitate în ziua de 5 aprilie 1950." [AFDPR Alba, p. 340];

- Alți trei săteni Vandor, din Întregalde, Cornelia, Sabin și Valeria, au suferit condamnări începând cu martie 1949. Vandor Sabin, și el fugăr între 10 VII 1948-18 III 1949, a fost cond. de Trib. Mil. Sibiu, la MSV. [AFDPR Alba, p. 340];

- V. V., ..., [condamnat], *deces natural*, M. C. 370614. [Bălan I, p. 226];

Așadar, treisprezece condamnați în 1949 la închisoare, pentru participare și legături cu grupul de rezistență armată Dabija, au fost scoși din penitenciare și împușcați.

Un alt *registru special* se află la Primăria din Timișoara [Dinu Barbu, Constantin Cumpănă, Ladislau Gagyi, *Cum se mușamalizează crimele Securității*, II, în „Timișoara”, Timișoara, nr. IV, nr. 17 (678), 27 ianuarie 1993]. Din lista publicată de I. Bălan, op. cit., p. 227-231, aflăm că și cei înregistrați ca decedați la datele de 2 august 1949 – 7 cazuri, 10 martie 1950 – 8 cazuri, 13 martie 1950 – 9 cazuri, aveau condamnări pe diferite termene, de la 10 ani m. s. la m. s. v. Alte surse ne indică faptul că și acești condamnați la închisoare, cu aceeași soartă, fuseseră implicați în lupta de rezistență armată din Banat și Dobrogea. Lista apare sub sigla REG. M.A.I. *Timișoara*.

La Pitești, sub sigla *Penitenciarul Pitești*, lista înscrisă 12 decese la data de 20 martie 1950, și alte 4 decese la data de 23 martie 1950, și aceștia cu condamnări și tot în legătură cu rezistența din Dobrogea [Bălan I, p. 231-232]. Există și la Primăria Pitești un *registru special*? Am putea afla și orele la care s-au petrecut decesele și, eventual, cauza *decesului natural*.

Dar la Primăria Galați? Lista de sub sigla *Penitenciarul Galați*, [Bălan I, p. 226], înscrisă și ea cincisprezece *decese naturale*, la diferite date dintre 19 ianuarie 1950-24 mai 1954, și respectivii morți având condamnări.

La *Formațiunile Canal Dunăre-Marea Neagră*, apar înscrise 24 de cazuri, din care 19 de *decadați*

natural, 4 cazuri *împușcați evadare* și un caz *împușcat mortal*, majoritatea cu condamnări [Bălan I, p. 224-225]. Sunt și ei înregistrați într-un *registru special*? Același Vasile Nica a declarat decesele? Tot în 1957? Foarte probabil, de vreme ce toți cei înscrși în liste au numărul certificatului de moarte cuprins între 370561-370682. [Doina Jela, *Lexiconul negru. Unelte ale represivității comuniste*, Editura Humanitas, București, 2001, p. 198: *Vasile Nica, șef al biroului de evidență din Direcția Generală a Penitenciarelor vreme de mai bine de 20 de ani, până după 1970...*]

Va trebui aflat unde, și când, au fost înregistrate asasinările chiaburilor de la Bistra, Alba – Andreșel Ioan, Pom Traian și Trifa Iosif, 16 august 1950, Papiu Ilarian, Mureș – Viorel Bihoreanu, 3 august 1950, Orosia, Mureș – Leluțiu Remus, 3 august 1950, Valea Ponorului – Andrei Meșter, 1948, Muntele Băișorii/Mușca – Victor Marc [a' Brezului?] și Costică Vodă, 1949, Ceanu Mare – Mihăilă Cuc, 1949, Curteni, Mureș – Rozsnay, 1949/1950 [Octavian Roske, *Colectivizarea agriculturii. Tipologia represivității. Execuții demonstrative*, 1950, în „Arhivele Totalitarismului”, an II, nr. 4/1994, p. 132-152; Gheorghe Iancu, Virgiliu Țărău, *Un episod din implicarea Securității în colectivizarea agriculturii românești*, în Anuarul Institutului de Istorie Cluj-Napoca, XXXVII, 1998, p. 267-290].

Un document din arhivele Securității cita ordinul colonelului Mihai Patriciu, comandantul Regionalei Cluj a Securității Poporului: "... pui în mașină, duci lângă comuna lui natală, dai cu el de pământ [!] și raportezi a vrut să fugă și a sărit asupra organelor noastre când am vrut să mergem cu el să arate unde este armamentul ascuns." [Iancu, Țărău, ..., p. 284]. Locotenentii lui Patriciu s-au executat. Despre cei de la Bistra, același colonel a zis: "... trei cam prea mult, dar dacă este făcut (... mamii lor de bandiți)." [Ibidem, p. 283].

Marius Oprea, în *Banalitatea răului. O istorie a Securității în documente, 1949-1989*, studiu introductiv de Dennis Deletant, 2002, p. 127, crede, îndreptățit, a fi găsit într-o cuvântare din februarie 1950, a ministrului de Interne Teohari Georgescu, formula ce ar fi exprimat modul de a înțelege și a acționa la nivelul vârfurilor aparatului represiv: "Altminteri ce știu chiaburii din țară? Că a făcut un[ul] altul o crimă, chiar dacă merge la închisoare, iau închisoare 1-2 ani și o să vină americanii să mă salveze ș. a. m. d. Iată tovarășii deci că politicește nu ajungem la țintă, dacă nu mergem până la capăt" [mers până la capăt = execuția sumară].

La originea acestor crime se afla însuși Lenin, cel care a *inspirat teroarea revoluționară ... primul care a tranformat-o într-o instituție de stat*, urmărind și scopul punerii aparatului represiv pe o bază legală, *deși noțiunea lui despre legalitate avea foarte puțin de a face cu justiția*. Dmitri Volkogonov, (în vol. *Lenin. O nouă biografie*, Editura Orizonturi, Editura Lider, București, p. 270) argumenta cu citate din corifeul comunismului: "Legea nu trebuie să abolească teroarea. ... E absolut necesar ca teroarea să fie legalizată principal, în termeni clari, fără echivoc. Principiul fundamental nu era altul decât dreptul sistemului comunist de a înlocui capitalismul." Același autor conchidea: "Lenin este precursorul ideologiei totalitare a intoleranței. Înfințând Ceka, organul represiv al dictaturii, fructul cel mai drag al minții lui, Lenin a influențat gândirea comunistilor care au ajuns curând să creadă că amoralul este moral dacă se subordona intereselor partidului." [Ibidem p. 32]. Tot ce contribuia la victoria socialismului era permis și era moral. ■

Pagini din corespondența lui Ioan Slavici

■ Mircea Popa

Correspondența lui Ioan Slavici este departe de a fi cunoscută în întregime. Au existat, desigur, în planul de lucru al cercetătorilor zone de interes mai accentuate, cum au fost relațiile sale cu *Junimea* sau cu Eminescu, lăsându-se în plan secund legăturile sale cu lumea politică și culturală transilvăneană, cu care a avut în toate perioadele relații stabile, mai ales după ce și-a asumat rolul de redactor al „Tribunei” de la Sibiu, când implicarea sa în viața politică și literară a acestei provincii a fost una de durată și de profunzime. Cățiva din redactorii noii publicații vin de la „Telegraful român”, unde nu se înțeleseseră cu mitropolitul. Aceste „frecușuri”, cărora le dă curs și în presă (Dezbinările românilor transilvăneni, cu trimitere directă la politica „Telegrafului român”, nr. 136/1884), se vor reflecta direct și în corespondența lui, purtată cu Matei Voileanu în 1884, în care declară: „Politica de oportunitate pe care o face «Telegraful român» acum, nu poate decât să crească încordarea dintre noi și maghiari ... Cel mai mare interes al nostru e dezvoltarea și punctul de plecare al politicii noastre nu poate să fie decât cel precizat de Șaguna: că este cu puțință o dezvoltare națională românească și în țările supuse coroanei Habsburgilor”. Cea mai importantă mărturisire o face însă în scrisoarea din 25 martie 1884, când declară: „Tot astfel, deși din tinerețile mele văd mereu cum neamul meu este jignit în dezvoltarea lui, deși a trebuit să mă fac pribeag pentru ca să pot lua, după puțințele mele, parte la lucrarea începută pentru întemeierea unei vieți române, deși zece ani aproape am stat la București, alipirea către Împăratul meu n-a slăbit în mine, ci a rămas așa cum am primit-o în copilăria mea de la șirienii mei”. Această credință în „bunul împărat”, moștenită din generații ante-

rioare, este cea care a pus plumb în aripile omului politic Slavici, și l-a făcut până la urmă anacronic, în contrast cu generația „tinerilor oțeliți” a lui Goga, care a cerut dărâmarea mitului „bunului împărat” și renunțarea la credința că Austria și Habsburgii săi vor face vreodată ceva bun pentru români. De unde și critica pe care Il. Chendi o face ideii federalizării, expusă de A.C. Popovici, și credința că numai luptând cu România într-un front comun se poate ajunge la realizarea visului tuturor, unirea Transilvaniei cu România.

Scrisorile de față (către F. Hossu-Longin, Matei Voileanu și Vasile Fodor) fac parte din fondul arhivistic al BCU Cluj-Napoca și sunt până astăzi inedite. Le publicăm cu credința că aduc un plus de cunoaștere în urmărirea exactă a traseului politic și cultural al autorului *Morii cu noroc*.

I. Ioan Slavici către Francisc Hossu-Longin

1.
București, 20 august 1873

Iubite amice,
Îți trimit încă un cânt din bazaconia mea. Vor urma încă două, pe care le voi trimite succesiv.
Cât pentru colecta cu care m-ai însărcinat, sunt silit a-ți mărturisii că pe lângă toată bunăvoința îmi este peste puțință a începe. Eu de capul meu nu pot face nimic. Trebuiește să lucrez în înțelegere cu oamenii de care sunt legat. Am vorbit cu unii dintre dâșșii și, precum am crezut și eu, nu îmi pot permite a face o manifestațiune acum, când lucrul a fost dat uitării.

De altminterea eu în curând voi călători la Arad. Îmi rezerv această ocaziune pentru a-ți face explicațiuni, care sunt încredințat că te va mulțami.

Deocamdată primește salutările mele cordiale.
Sincerul tău amic, Ioan Slavici

2.
Viena, 5 novmbr. 1875

Dragă Ferienț,
În sfârșit în 16 I[una].c[urentă]. mi s-a dat chiar și în ciuda pestanilor un termin aici în Viena. În 17 voi pleca la Iași, cu norocul în spate și ca țiganul ce a spart oala cu zăr.

Te rog nu mi-a venit mie nimic prin adresa lui Stănescu și anume banii de la Direcția căii ferate din Ardeal, banii să-mi fi venit. Dacă au venit, te rog, trimite-mi-i la adresa: Wien, II Untere Donaustrasse, nr. 25, Thür 30.

Te salut și te rog să saluți și pe alți oameni buni în numele meu,

Ioan Slavici

II. Ioan Slavici către Matei Voileanu

1.
Brașov, 17 martie st.n. 1884

Domnule Redactor,
„Telegraful român” publică în numărul de la 15 I.c. o notiță, prin care i se dă petrecerii mele în Sibiu o importanță pe care ea nu poate s-o aibă. Am petrecut la Sibiu în afaceri curat literare și n-am venit în atingere decât cu amicii mei literari, ori cât de mult aș fi dorit să mă pun în relație și cu alte persoane, interesul cauzei în care a trebuit să petrec două zile la Sibiu, ceea să păstrez oarecare rezervă față de cercurile politice din Sibiu, cu atât mai vartos, cu cât nu mă îndoiesc că și aceste sprijinesc întreprinderea în interesul căreia am conferit cu amicii mei, în partea ei curat literară, care mă privește pe mine.

Rugându-vă să binevoiți a face în prețuitul ziar ce redacția o rectificare în acest sens, vă rog totodată să primiți expresia sentimentelor mele de simpatie. Al d-voastră devotat,

Ioan Slavici

2.
București, 24 martie 1884

Stimate Domnule,
Atențiunea D-voastră a fost pentru mine o plăcută surprindere, și vă sunt recunoscător atât pentru informațiunile ce ați binevoit a-mi da, cât și pentru ocazia ce-mi oferită spre a vă da și eu unele lămuriri.

Am venit în țară cu intenția de a mă întoarce iar acasă și timp de nouă ani, de când petrec aici, n-am pierdut speranța că mi se va oferi ocazie pentru aceasta; am primit dar cu multă bucurie invitația ce mi-au făcut amicii mei din Sibiu.

Știu prea bine că merg într-un cuib de viespi, dar aceasta nu mă nedumerește.

Eu am aici o poziție bună, am drumul deschis pentru viitor și a trebuit să mă lupt mult spre a putea pleca fără supărare de aici; e de prisos să vă mai încredințez că n-am făcut-o aceasta pentru ca să am ocazie de a lua parte la certurile sibienilor. Îmi voi da fără îndoială silința să păstrez încrederea celor ce mi-au dovedit că doresc să mă aibă în mijlocul lor, iar aceasta nu cu prețul de a vă strica și cu cei ce sunt stricați cu dâșșii: vin cu inima deschisă pentru toți.

Cât îndeosebi pentru „Telegraful român” dați-mi voie să fiu sincer.

Am avut ocazia să-l cunosc pe Înalț Prea Sfinția Sa Părintele mitropolit și nu i-am pus niciodată la îndoială bunele intențiuni. Înalț Prea Sfinția Sa poate să fie preocupat, poate să fie strâmtorat, e însă, dacă e vorba, capabil de mare abnegațiune. Și desigur puțini numai o vor fi

simțind aceasta atât de lămurit ca mine. Știu dar că ceea ce s-a petrecut la redacția „Telegrafului” era un lucru cerut de împrejurări. Înalț Preasfinția Sa, care nu se expune numai singur, personal, ci pune totdeauna în joc și interesele bisericii ce reprezintă, adeseori va fi trebuit să-și calce pe inimă, cum și-a călcat și în acest caz. Nu e cu toate acestea mai puțin adevărat că oamenii de rând, aceia care se expun numai ei singuri trebuie să se opuiască cu toată energia. E numai de regretat că în felul acestei opozițiuni i s-au făcut Înalț Preasfinției Sale atacuri personale.

Aceste însă erau și ele provocate prin „Telegraful”.

Înțeleg că dl. Cristea să se retragă și ca „Telegraful” să înceteze a mai reprezenta ideile pe care le reprezenta; o mare greșală a fost însă din partea „Telegrafului” de a propaga niște idei chiar opuse celor de mai înainte.

Și dați-mi voie să vi-o mărturisesc: Dvoastră ați fost sacrificat în chestiunea aceasta. Politica de oportunitate pe care o face „Telegraful” acum, nu poate decât să crească încordarea între noi și maghiari și să ne împingă spre revoluțiune, un lucru care n-a intrat niciodată în combinațiunile fericitului Șaguna. Și nici nu trebuie să intre, pentru că noi suntem un popor eminentemente pacinic, răbdător și inclinat mai mult spre cultură intelectuală decât spre o predominare politică. Cel mai mare interes al nostru e dezvoltarea și punctul de plecare a politicii noastre nu poate să fie decât cel precizat de Șaguna: că este cu puțință o dezvoltare națională românească și în țările supuse coroanei Habsburgilor. Aceasta trebuie să o credem cu toții, altfel nu ne rămâne decât revoluția. „Gazeta Transilvaniei” nu contribuie însă mai mult decât „Telegraful” la slăbirea acestei credințe.

A contribui după puțințele mele la întărirea ei e scopul în vederea căruia mă întorc acasă și sper că vin înainte spre acest scop nu atât prin activitatea mea ca ziarist, ci mai ales prin lucrarea literară la care-mi voi da silință să împreună pe toți cei ce simt iubire ori vocațiune pentru activitatea impersonală.

Pe acest teren ne vom uni fără îndoială cu toții și lucrând împreună se va întări încetul cu încetul în noi alipirea către patria noastră.

Întrebarea dacă prin aceasta va pierde ori nu „Telegraful” tot atât de puțin mi-o pot pune ca întrebarea dacă va putea ori nu să reușească întreprinderea la care iau însumi parte: „Es lebt jeder Vermögen seiner eigenen Lebensfabrikkei!” (Trăiască fiecare cu propria sa capacitate și putere de viață!).

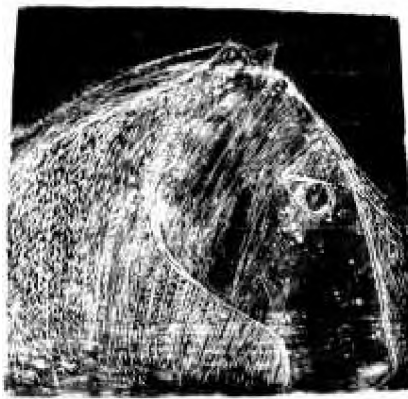
Cinci ziare române vor exista la românii din țările supuse coroanei Habsburgilor și dac-aș crede că sunt prea multe aceste pentru dânșii, n-aș mai crede că ei sunt capabili de dezvoltare și așa rămâne aici. Trebuie fără îndoială să ne punem cu toții pe lucru și să dăm cea mai bună parte din noi pentru ca să ne putem susține, dar acesta e folosul folosului.

Primiți, vă rog, expresia afecțiunilor mele simpatice. Al Dvoastră sincer și devotat serv,

Ioan Slavici

3.
București, 25 martie 1884

Stimate Domnule,
Primind ieri numărul din „Telegraful român” în care stăruieți a constata că eu nu mă aflu la Sibiu ci la București, mi-a părut rău că pusesem câteva oare mai înainte la poșta scrisoarea pe care desigur o veți fi primit mai înainte de aceasta. Ați binevoit a-mi scrie și tocmai fiindcă n-am avut onoarea de a vă fi făcut cunoștința personală m-am simțit dator a vă răspunde așa precum v-am răspuns, ca unui om pe care îl stimez și stimez pe toți oamenii care nu mi-au dat încă

dreptul de a nu-i stima. Nu am dar dreptul de a presupune că veți face întrebuințare de scrisoarea mea, însă văzând cele scrise despre mine în „Telegraful român”, această stăruială asupra petrecerii mele la București, a trebuit să admit că poate să fie un interes mare, care cere și publicarea acelei scrisori. Dacă este așa, atunci nu vi se poate pune la îndoială dreptul de a vă folosi de arma ce v-am dat eu însumi în mână.

O datorie firească ce am către amicii mei mă silește însă să vă rog că dacă veți fi publicat scrisoarea aceea să binevoiați a publica și pe aceasta.

Eu sunt cunoscut în cercuri largi atât pentru puțințele mele lucrări literare, cât și pentru ideile mele politice. Studiile de la a treia clasă primară mi le-am făcut numai în școli străine; sunt cu toate acestea cunoscut ca unul dintre literații români care știe să exprime sentimentul poporului român. Am învățat și de la unguri și de la nemți și de la francezi, dar ceea ce a pus Șiria mea în mine s-a înfipt adânc în sufletul meu. Tot astfel, deși din tinerețile mele văd mereu cum neamul meu este jignit în dezvoltarea lui, deși a trebuit să mă fac pribeag pentru ca să pot lua după puțințele mele parte la lucrarea începută pentru întemeierea unei vieți române, deși zece ani aproape am stat la București, alipirea către Împăratul meu n-a slăbit în mine, ci a rămas așa cum am primit-o în copilăria mea de la șirienii mei.

Aceasta o știm toți cei ce au interes să o știe. Știu însă că această alipire către împăratul nu mai e azi un curent popular. Îndeoșbi inteligența noastră, oamenii progresului, ori răd, ori se supără când le aduci aminte că istoria românilor din Ardeal începe după pacea de la Carloviț și că ne-au sacrificat Habsburgii totdeauna, când s-au aflat la strâmtoare, dar nu ne-au uitat niciodată când au ajuns iar la largul lor. Am simțit-o aceasta la Putna, când a trebuit să țiu, ca președinte al serbării, piept cu un curent opus sentimentelor mele, am simțit-o acasă, unde-mi ziceau că sunt renegat, am simțit-o aici, unde sunt bănuit ca spion al legațiunii austro-ungare, o simt din tonul în care sunt scrise foile române. Recunosc că politica urmată de la 1866 până acum a avut un rezultat netăgăduit: slăbirea tradiționalei noastre alipiri către dinastie, a conștiinței noastre de unitate politică. Știu că sunt rămas cu sentimentele mele în urma timpului, sunt santinela uitată a unei cauze pierdute, un maniac, dacă voiți, dar sunt ceea ce sunt și sunt cu necesitate organică.

Tocmai de aceea am datorita de a degeja pe amicii mei: ceea ce sunt eu, nu sunt și ei.

Chiar maniac, am destul bun simț ca să nu stărui asupra unor idei învechite și să nu fac pretenții de politică personală, eu, om neînsemnat, fără relațiuni puternice.

Mă duc ca să fac literatură, ca să dovedesc că e lucrarea pacinică și la noi cu puțință, și fiindcă nu pot face literatură fără a face totodată și politică,

nu-mi rămâne decât să merg după curențele populare. Înalț Prea Sfinția Sa Părintele mitropolit, cap al unei biserici și om pus în relații directe cu toți factorii puterii publice, poate să meargă înainte și să-și impună ideile, noi însă, toți oamenii neînsemnați trebuie să mergem după cum suntem duși, căci noi prin noi nimic nu suntem, ci numai prin interpretarea adecvată a dorințelor publice putem să ajungem la oarecare valoare.

O singură concesie mi-au făcut amicii mei că nu se va combate Dinastia câtă vreme voi lua și eu parte la redacție. Mai departe am renunțat la toate ideile mele, întrucât ele nu sunt identice cu ale lor.

Un drept mi-am rezervat încă: de a cruța chiar și pe cei ce nu mă cruță pe mine.

Vă rog să fiți încredințați că voi face și față cu „Telegraful” întrebuințare de acest drept.

Al Dvoastră devotat servitor,

Ioan Slavici

III. Ioan Slavici către Vasile Fodor

1.

Sibiu, 17 august 1887

Iubite Domnule Fodor,

Nu ți-am răspuns fiindcă era să plec la București, unde am și știți și de unde numai zilele acestea m-am întors.

Fiind la București, am vorbit cu câțiva dintre membrii comitetului. Mi-au făcut cu toții cele mai frumoase promisiuni, ca de obicei, mă tem însă prea mult că cu atât ne vom alege, fiindcă sunt mulți concurenți. Dta însă vei face bine dacă-ți vei trimite petițiunea. O încercare nu strică.

Trimitând petițiunea, alăturază și biletul pentru dl. Precup, secretarul societății, pe care nu l-am putut întâlni în timpul petrecerii mele la București.

Dorindu-ți succes, rămân al Dtale devotat,

Ioan Slavici

2.

Sibiu, 8 octombrie 1887

Iubite Domnule Fodor,

La București, de unde m-am întors astăzi dimineață, am vorbit cu dl. Maiorescu despre întreprinderea Dvoastră literară, pe care nu putem decât s-o aprobăm și sprijinim. Se vede însă că nu știți că și „România jună” din Viena publică un almanah. Ar veni deci două deodată și v-ați face concurență, ceea ce n-ar fi bine.

Aș fi deci de părere să vă puneți în înțelegere cu „România jună” pentru ca „almanahurile” să nu apară deodată.

Vă rog să mă încunoștințați despre hotărârile ce veți fi luat. Al Dtale devotat,

Ioan Slavici

3.

T. Măgurele, 12 martie 1897

Stimate Domnule,

Voi profita de vacanțele Paștilor ca să scriu pentru Almanahul Societății „Petru Maior” un mic studiu asupra educației în genere. Pe cât pot să judec de pe acum, acest studiu va cuprinde în tipar vreo 10-15 pagini mari, tipărite cu garmond. Studiul n-o să aibă nici o notă politică, decât, poate, prin consecunțele ce se vor putea trage din el asupra educațiunii politice. Îl țin ascus numai să vi-l trimit, dar nu și ca el să fie publicat și va atârna de Dvoastră să-l publicați ori nu.

Manuscriptul îl veți primi, așa sper, până pe la mijlocul lunii aprilie v[ă]itor]. Al Dtale, devotat servitor,

Ioan Slavici

Radu Țuculescu - prozator și dramaturg

Radu Țuculescu s-a născut la 1 ianuarie 1949 în Tg. Mureș și a crescut la Reghin. Absolvent al Conservatorului Gh. Dima din Cluj, secția vioară.

Volume publicate: *Portocale și cascadori* (proză scurtă, Ed. Dacia, 1978); *Grădina suspendată* (proză scurtă, Ed. Albatros, 1982); *Vânzătorul de aripi* (roman, Ed. Dacia, 1982); *Ora păiar-jenului* (roman, Ed. Albatros, 1984); *Degetele lui Marsias* (roman, Ed. Dacia, 1985); *Portrete în mișcare* (proză scurtă, Ed. Albatros, 1986); *Umbra penei de găscă* (roman, Ed. Dacia, 1991); *Cuptorul cu microunde* (proză scurtă, Ed. Dacia, 1995); *Uscătoria de partid* (proză scurtă, Ed. Cogito, 1997); *Aventuri în anticameră* (jurnale de călătorii, Ed. Paralela 45, 2001); *Ce dracu se întâmplă cu trenul ăsta?* (teatru, Ed. Eikon 2004); *L'fiben* (proză scurtă, Zalaegerszeg, Ungaria, 1996), traducător Szlofay Attila. Este prezent în antologiile: *Proza satirică românească* (Astra, 1984); *Generația 80 în proza scurtă* (Paralela 45, 1998); *Plaja nudiştilor, cele mai bune povestiri ale anului 1998* (Ed. Allfa, 1999); *Proza milenului III* (Ed. Limes, 2004) ș.a.

A tradus mai multe volume de poezie și proză din literatura elevjeană contemporană de expresie germană. A montat numeroase piese de teatru cu trupe studentești și profesioniste.

Premii: Premiul Saeculum pentru roman (1982); Premiul Asociației Scriitorilor Cluj (1984, 1995); Premiul Cartea anului (1995); Premiul special pentru proză (1996); Premiul pentru traducere (1996); Premiul "Radu Enescu" al revistei Familia (2002).

Burse de creație și de specialitate la Paris, Berna, Basel, Viena. A participat la festivaluri internaționale de teatru și a realizat documentare pentru televiziune în Ungaria, Belgia, Olanda, Cehia, Germania, Italia, Polonia, Canada, Maroc, Tunisia, Egipt, Cipru, Spania etc.

Este membru al Uniunii Scriitorilor din România, al Asociației Scriitorilor Profesioniști din România, ASPRO și al Societății Oamenilor de Știință și Cultură Bihor. Despre creația sa au formulat opinii N. Steinhardt, Petru Poantă, Mircea Iorgulescu, Ion Simuț, Monica Spiridon, Marian Papahagi, Cornel Moraru, Ioan Holban, Radu G. Țeposu, Bogdan Lefter, Irina Petras, Gheorghe Perian, Ion Pop, Florina Pârjol, Bianca Burța ș. a.

Este realizator la Studioul de televiziune Cluj.

Aventuri în anticamera literaturii „canonice”

■ Florina Pâjol

Nu-mi plac memoriile de călătorie, nu le-am citit niciodată decât ca titluri obligatorii ale unor bibliografii încorsetate. Foarte rar din proprie inițiativă, pentru plăcerea în sine a lecturii. Pentru asta există romanul, genul tutelar... încă! Eventual, poezia. Ultima oară când am citit o carte de acest fel a fost în liceu, cred, când, fascinat de Eliade, i-am devorat întreaga operă beletristică, inclusiv așa-zisele însemnări de călătorie (din Italia, India etc.).

Cât de greu este să demontezi o prejudecată literară cum e aceea că memorialistica e un gen minor? Sora mai mică, ruda săracă a „marii literaturii” dominate de roman sau de poezie. Mai are acest gen liminar, greu de prins într-o albie teoretică sau alta, șanse la o renaștere miraculoasă, ca în perioada romantică? Într-o eră postmodernă care cultivă diferența, redescoperind și revalorificând teme și genuri căzute în dizgrația publică, se poate spera la o răsturnare ierarhică de acest tip. De ce nu? Să ne imaginăm cum ar arăta o piață editorială invadată de genurile „mici”, o lume în care jurnalul, însemnările de călătorie, proza SF ar înregistra cote de tiraj impresionant!

Puțini scriitori mai au astăzi curajul să scrie memorii de călătorie. Romanticii pașoptiști au părut să epuizeze genul, în interbelic au scris însemnări de călătorie și Camil Petrescu, Rebreanu, Sadoveanu. Amestecat cu eseu, genul a căpătat un plus de culoare și sub pana unor Baconski, M. Malița sau A. Șperco. După revoluție, genul a fost speculat în sensul alambicării postmoderne de care vorbeam mai înainte, în așa fel încât el se contaminează și mai mult de influențele altor genuri, pierzându-și presupusa puritate. De altfel, privită dintr-un unghi tematic, literatura de călătorie pare a fi doar un teritoriu (limitat) pe harta mai vastă a memorialisticii, cel puțin în măsura în care nu introduce personaje sau situații fictive, rezumându-se la notare și comentare.

Radu Țuculescu optează pentru genul memorialistic, după ce încearcă, cu succes, rețeta romanului și a prozei scurte. *Ora păiar-jenului*, *Degetele lui Marsias*, *Umbra penei de găscă* sunt tot atâtea dovezi ale etalării ale unui spectru larg, tematic și stilistic, semn al unei maturități indiscutabile a autorului. Ceea ce face el, într-un elan experimentalist, e să testeze (încă) un gen nu fără prestigiu dar cu destule capcane. *Aventuri în anticameră adună*, în doar 250 de pagini, mai multe „aventuri” care depășesc simpla notație jurnalieră făcută în viteză expresului care lasă în urmă peisaje și personaje. Condeiul scriitorului, exersat îndelung, nu e ascuns sub paravane textuale, de dragul necontaminării genului cu tușe ficționiste. E evident că avem de-a face cu „impresiile” (cuvânt cumva conotat, din prejudecata că subiectivismul nejuțat e... desuț!) ale unui autor cu destulă îndemânare, fără dificultăți sau stângăcii în scris. Ne întrebăm cum ar fi arătat aceste memorii de călătorie scrise de un ochi „inocent”, de un intelectual netrecut prin furcile caudine ale literaturii. Probabil ar fi pierdut exact elementul care le ține cu adevărat în viață: savoarea unei scriituri limpezi, a observării unor detalii care cu siguranță ar fi scăpat „profanilor”. E simptomatic faptul că, o dată ficționalizate, introduse într-un frame ficțional, însemnările de acest tip devin literatură de același „grad” cu așa-zisa literatură de centru, „majoră”. Simpla relație subiectivă a elementelor care te-au marcat într-o călătorie (inutil să ne lansăm într-o analiză stufoasă a simbolisticii călătoriei, cu latura ei formativ-inițiativă) transformă textul într-un gen „cald”, în literatură de același calibrul cu romanul sau proza scurtă. Prejudecățile își dovedesc, astfel, din nou, fragilitatea, caracterul eminentemente speculativ.

Structura în sine a cărții e dezechilibrată într-un sens pe care l-am prins abia în final. Prima parte (care cuprinde mai mult de jumătate din volum), nedelimitată ca atare de autor, se intitulază *Hoțul de imagini* (jurnal helvetic) și parcurge un interval de șapte ani (1992-1999), interval în care nu peisajele, ci oamenii, personajele sunt cele care acaparează textul. Cealaltă parte e construită cumva în oglindă: textele despre Amsterdam, Ciprul de Nord, Belgia, Tunisia, Egipt sunt scurte și alerte și au în centru

peisajele, locurile și mai puțin oamenii. Dacă în prima parte portretul concurează aprig cu descrierea vieții culturale helvetică, într-o relație care schimbă perspectivele, intercalând mostre de autenticitate (scrisori) cu proustiene alunecări pe firul timpului, în partea a doua, tipicul genului e mult mai evident. Aici se decupează falii de realitate într-o manieră care captează și nu lasă goluri de interes ca în prima parte. De fapt, textul în ansamblu, e fragmentat și nu merge uniform pe pagină, ca să nu se piardă efectul de spontaneitate, important într-un gen care mizează pe surpriză și insolitare.

Ceea ce cucerește în textul memorialistic al lui Radu Țuculescu e doza de uman. Ochiul e perfect subiectiv. Cel care vede și povestește o face într-un fel care ne transmite netrucat mirările și încântările sale, pe măsură ce descoperă noi ținuturi. Niciodată, autorul, onest pe cât i-o permite convenția literaturii, nu încercă să coafeze relatarea, căzând în patetismul liricoid al descripțiilor de natură. Relaxarea și umorul sunt ale autorului contemporan, deși căutarea exoticului (mai ales când e vorba de țările africane) se revendică de la romantism. Scena în care încearcă să filmeze de pe spatele unei câmile însetate care rage încontinuu, sau cea în care vede, în cartierul „roșu” al Amsterdamului, o prostituată „citind” o carte într-una din celebrele vitrine exhibiționiste (și o întreabă prin semne ce citește) sunt absolut delicioase. Ultima secțiune, intitulată *Scorpionul galben*, marchează diluarea cvasitotală a genului memorialistic în ficțiunea atotcuprinzătoare, fiind o poveste în toată puterea cuvântului, în care autorul dovedește că nu e străin de narațiunea cu intruziuni fantastice și onirice (o arată, de altfel, și romanul *Ora păiar-jenului*).

Per ansamblu, cartea lui Radu Țuculescu propune o revalorizare a genului „minor” reprezentat de memoriile de călătorie. El știe că, într-o bună tradiție postmodernă (căci trăim încă angrenați în postmodernitate, consumând agonice ultimele clipe ale postmodernismului), periferia va îneca centrul și minoratul va fi desființat, într-o cultură ce va legitima canoanele alternative. ■

Polemizând cu sine... Țuculescu

■ Alina Nelega

Titul provocator al volumului prin care Radu Țuculescu intră în seria dramaturgilor publicați promite o lectură incomodă, conformă, poate, afirmației unui important artist rus, care spunea, la începutul secolului trecut, că teatrul nu este o oglindă a realității, ci o lupă îndreptată asupra ei.

Scriitor excelent și cu vechime într-ale literelor românești, Radu nu este numai un foarte cunoscut om de televiziune și animator de teatru, ziarist, cronicar și păstrător al memoriei spectacolului, dar și traducător din literatura germană și elvețiană și, poate în primul rând, un important prozator al generației '80, alături de, să zicem - citând nume din cele mai cunoscute celor de față -, un Ioan Groșan sau un Gheorghe Crăciun. *Degetele lui Marsias*, *Umbra penii de găscă* (1991), *Cuptorul cu microunde* (romanul unui bloc în zece secvențe horror) - 1995 - sunt doar câteva cărți recente din raftul prin care Radu e prezent în bibliotecile și imaginația cititorilor români.

Ce dracu' se întâmplă cu trenul ăsta? este un triplic teatral care încheagă, din fragmente, detalii și portrete, sub lupa măritoare a teatrului, o realitate de care suntem - sau nu conștienți. Vă propun să ne apropiem de textele lui Radu din perspectiva unei calificări simplificatoare, dar, poate, cu atât mai iluminantă pentru o lectură.

Adesea dramaturgilor nu le este suficient exercițiul textului scenic. Shakespeare a fost și poet, Cehov - și prozator. Caragiale - prozator, ratat ca poet. Exemplele pot continua: Sorescu - poet, mai degrabă decât prozator, Camil Petrescu - mai degrabă prozator decât poet. Saviana Stănescu - poetă, Vlad Zografi - prozator. Nevoia de diversificare a discursului se verifică, în timp și în realitatea istorică. Bulgakov a fost prozator, Pirandello la fel. Bogomil Hrabal - uriaș prozator ceh, Gombrowitz - important romancier polonez. Și, firește, lista rămâne deschisă...

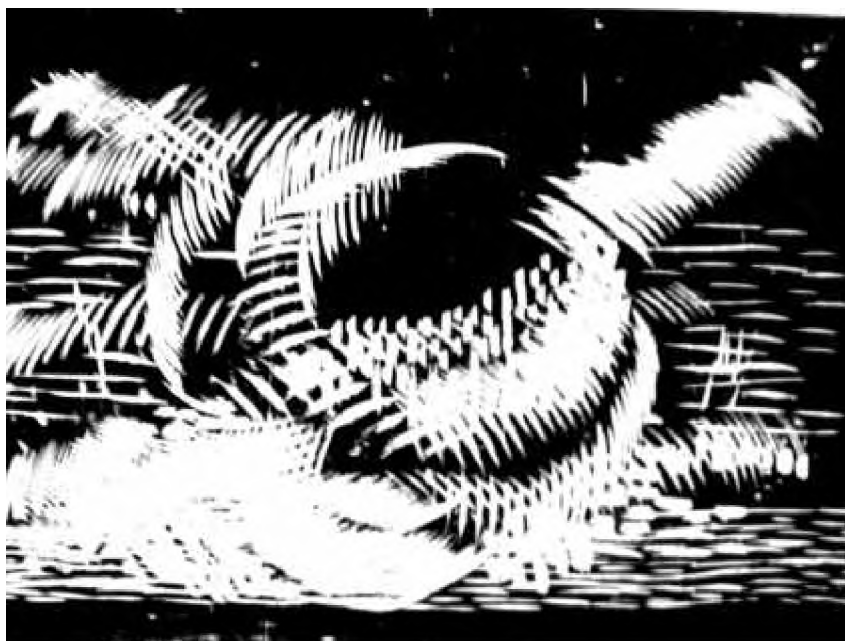
Radu Țuculescu se mișcă și el, polemizând cu sine, între proză și teatru. Punctul de legătură al prozatorului cu dramaturgul este abilitatea de a contura caractere. Situația dramatică, nodul de acțiune al textului, este adesea latentă, o rezonanță a întâlnirii personajelor pe care Radu le inventează cu evidentă plăcere și dexteritate, articulând detaliile semnificative în portrete de un sarcasm usturător. Latura post-absurdă a scriiturii sale constă în specularea (în etimologia proprie a termenului) și amplificarea detaliului. Gândacul devine un leitmotiv al piesei *Uscătoria de Partid* sau *Srivii gândacii de bucătărie*, o farsă în ton mazilesc, în care administratorul unei scări de bloc, pedofil și semidict, înființează un partid sub auspiciile (la propriu!) lenjeriei intime a locatarilor, expusă în uscătoria blocului, deasupra computerului și ustensilelor de biroacrat ale șefului de scară, care își exercită potența sexuală în mod lubric, cu concursul lolitelor semidrogate care nimeresc întâmplător în podul-uscătorie. Lumea este o scară de bloc, pare a ne spune autorul, în care cerul e acoperit cu sfiri întinse la uscat, pe care se lăfăie chiloși și furouri, emblematice pentru orizontul celor care trăiesc în cuibușoarele de beton post-comuniste. Personajele sunt mutilate și onomastice: pe Alina trebuia probabil s-o cheme Alina, pe Amelia - Amalia și pe Pamula - Pamela. „Femeia cu batic”, „Grăsana” și „Bărbatul cu fluierul” sunt anonimii reprezentând, în economia piesei, comentariul auctorial, într-o caricatură a unui cor tragic. Lumea lui Țuculescu este, de altfel, construită în liniile frânte, adesea suspendate, ale caricaturii. Fără eroi, fără valori pozitive, deci refuzată tragicului, scara de bloc descrie un univers aberant, asemenea restaurantului din *Grădina de vară* sau *Hai să-i batem*, în care chelnerii se distrează și clienții se servesc singuri, eventual oferindu-le și celor dintâi băutură și mâncare, cu o bucătăreasă care cântă, comentând și exprimând emoțiile nobile ale sufletului omeneș în catrene mioritico-maneliste, asemenea trio-ului din *Uscătoria de Partid*... Dacă latura tragică este cu bună știință eludată de autor, la fel se întâmplă și cu cea comică. Râsul nu ajunge niciodată la punctul declanșator, el rămâne doar caricatura unui zâmbet trist, refugiat în derizoriu. Ceea ce ne arată autorul este o reali-

tate trivială, josnică, aiuritoare, în care spiritul a dispărut, iar trupul își satisface foamea, fie ea de mâncare sau sex, uitând până și de mecanica plăcerii, într-un reflex al simplei supraieșirii, devenind obscen, în sensul pe care i-l dă Jean Baudrillard acestui cuvânt. Ieșirea din sine se petrece la Țuculescu printr-o oglindire a concretului care se depășește pe sine. Exagerarea este, de altfel, o tehnică tipic absurdă, alături de simplificare, dizolvare și folosirea tautologică a cuvântului, ca în replicile unui personaj, în care sintagma „zic ce spun” revine devastator, spălând creierii.

Tipic pentru prozatorul optzecist, deși mult mai rar întâlnit în textul pentru scenă, este intruziunea autorului în propriul text, reflecția și auto-reflecția, metatextul în răspăr, exprimat în formă versificată de câte unul sau mai multe personaje care subliniază, ilustrează sau punctează momentele de maximă trivialitate ale piesei. Prezent, în textele sale prin comentariul de tip „cor tragic”, așa cum arătam anterior, punctul de vedere auctorial este autentificat și în ultima piesă din volum, care dă și titlul acestuia: *Ce dracu' se întâmplă cu trenul ăsta?* Bătrânul care versifică și el mioritic gustând din sticla de bătură, oferind generos celor din jur, este un alter-ego al autorului, la fel ca bucătăreasa din *Hai să-i batem* sau cei trei din *Uscătoria de Partid*. Trimiterile rapsodice la clișee sunt o marcă a stilului lui Țuculescu - geniul popular este și el prezent, anonim ca și autorul, derizoriu, ca și realitatea în care se exprimă personajele sale.

În cea din urmă piesă din acest volum, două... Doamne, un Bătrân (comentator, despre care a fost vorba deja), un Tânăr, caracterizat doar ca vârstă, Floricica - o țărănuță urbanizată, un Cerșetor și un Vânător de ziare se află într-un tren care, ca în *Tunelul* lui Sabbato, nu mai oprește, fiindcă - aflăm spre sfârșit - mecanicul s-a sinucis din dragoste. Personajele nu ies din universul lor marcat de meschănărie și derizoriu, nici măcar aflând de inevitabilul sfârșit. Întrebarea finală a Floricicăi, „Și atunci, ce ne facem”, ea fiind singura care a păstrat, poate, un dram de bun simț, aduce aminte flagrant de întrebarea din ce în ce mai disperată a lui Estragon: „Ce ne facem, ce ne facem?” și de răspunsul implacabil al lui Vladimir: „Nu e nimic de făcut”. Nu, nu se poate face nimic - pare a ne spune Radu Țuculescu, de dincolo de text, la fel ca în *Godotul* lui Becket, unde personajele nu se pot spânzura cu propria curea, fiindcă le cad pantalonii.

Surprinse în grimase caracteristice și aduse în lumina dureroasă a scenei, caracterele lui Radu Țuculescu configurează o lume murdară, minci-noasă, vicioasă, al cărei absurd se dezvoltă pe paliere diferite în toate cele trei piese din volumul de față. Interpretarea lor scenică ar solicita actori care să știe să dea valoare detaliului în construcția personajului și un regizor-polemist, a cărui viziune să o completeze pe a dramaturgului în aplecarea către caricatură. Dincolo de aceste recomandări, piesele lui Radu merită o lectură scenică atentă, chiar dacă, așa cum spuneam la început, ea riscă să devină incomodă. Acest volum nu ar trebui să rămână numai o lectură intimă a cititorilor pe care scriitorul oricum și i-a câștigat deja, prin opera sa de până acum.

De vorbă cu profesorul Ion Iliescu la 75 de ani

Nu există dată când trec prin Timișoara să nu poposesc pentru o clipă și în casa prof. Ion Iliescu de pe str. Odobescu nr.5. Mă atrag ca un magnet colecțiile lui de manuscrise, de cărți rare, de ediții bibliofile, de periodice vechi. Casa lui a devenit o instituție publică și e cunoscută de toată lumea sub numele de Casa bibliofiliei. Nenumărați scriitori, profesori, doctoranzi, studenți sau masteranzi îl calcă periodic cu rugămintea să li se dea voie să consulte o publicație, o carte rară sau pur și simplu să contemple cărțile înșirate pe etajere sau tablourile de pe pereți, în mare parte reprezentând chipuri de scriitori. Numai tablourile care îl înfățișează pe Eminescu jung la c. fra de câteva zeci. Apoi nu există eveniment cultural de talie națională sau internațională ca prof. Ion Iliescu să nu organizeze o expoziție de carte, de tablouri, de fotografii, de cărți ilustrate. Faima sa. de colecționar a depășit cu mult hotarele țării, căci a organizat de-a lungul timpului expoziții bine apreciate la mai toate centrele culturale românești din principalele capitale europene, ducând mesajul artei și culturii românești cu mult dincolo de fruntariile țării.

Aflându-mă de curând la Timișoara cu ocazia unui doctorat l-am vizitat din nou pe prof. Iliescu în casa. sa plină de cărți. De la ultima noastră întâlnire, profesorul a scris și a publicat o mulțime de cărți pe care nu le-am văzut în rețeaua librărilor, deoarece cele mai multe dintre ele au fost publicate la edituri particulare, ele devenind de pe acum tipărituri rare și prețioase, intrând prin urmare, în categoria cărților de colecție. Între acestea am putea aminti câteva ediții cu totul aparte, cum ar fi: Al. Macedonski, Bronzuri, ed. bibliofilă, trad. de E. Tănase, Timișoara, 1998; M. Eminescu, Luceafărul, ediție bibliofilă, Timișoara, 1999; Luceafărul, ediție liliput, Ed. Universității de Nord, Baia Mare, 2000; Portrete Mihai Eminescu, Ed. Mirton, Timișoara, 1998; M. Eminescu-bibliofilie, Ed. Mirton, Timișoara, 1998; Aron Cotruș - publicist, Ed. Mirton, Timișoara, 1998; Poetul Aron Cotruș. Întregiri pentru viață și operă, Ed. Mirton, Timișoara, 1999 (mie mi s-a cerut "Exemplarul cor-fidențial nr.10", cu semnătura și ștampila autorului); Aron Cotruș. Observații critice asupra reeditării operelor sale, Ed. Mirton, Timișoara, 2000; Matyla C. Ghika, Estetica și teoria artei, București, Ed. Știință, 1981; Scriitori romani în artele plastice, Timișoara, 1993; Simion Bărnuțiu, Estetica, București, Ed. Știință, 1972; Estetica curentelor din cultura românească, Timișoara, 1976, Corul de la Oraștie, Deva, 1968; Mihail Sorbul, Ed. Mirton, Timișoara, 1998, Profesorul Al. Epure din Roman. Omagiu, Ed. Mirton, Timișoara, 1998, C. Dumitrescu-Iași-sociolog și istoric al filosofiei, Ed. Mirton, Timișoara, 1998 etc.

Prof. Ion Iliescu a împlinit în acest an 75 de ani. Nici o felicitare din partea autorităților, nici o diplomă, nici o recunoaștere oficială, nici o omagiere, nici măcar din partea colegilor săi de la Universitatea din Timișoara... A fost complet uitat, fapt care ne-a determinat să-i luăm interviul de față.

Mircea Popa: Mult stimată domnule profesor, în ziua de 4 ianuarie v-am sunat la telefon să vă spun la mulți ani, cu ocazia împlinirii vârstei de 75 de ani. Nu v-am găsit acasă. Pe unde ați fost?

Ion Iliescu: Chiar de sărbătorile de iarnă am plecat la Atena, unde fiind în legătură cu Cercul românilor de acolo, am fost invitat să organizez o

expoziție legată de împlinirea a 500 de ani de la moartea marelui nostru domnitor, Ștefan cel Mare, domn care a prețuit mult așezările ortodoxe de la Muntele Athos. Anul Ștefan cel Mare a fost deschis astfel oficial la Atena, prin expoziția pe care am organizat-o acolo și care s-a bucurat de o mare afinență de public.

- Ce ați expus de fapt acolo?

- Am dus cu mine un mare număr de cărți, reviste, documente, fotografii, manuale școlare etc. legate de personalitatea marelui domnitor. Recent acest material figurează într-o nouă expoziție pe care am organizat-o zilele acestea la Muzeul Banatului din Timișoara și unde va putea fi văzută timp de două luni. Iată și catalogul acesteia, scos zilele acestea de către Editura Eurostampa din Timișoara. Conține 76 de file, cu o mică prefață, din care îmi permit să citez: "Voevodul a cumulat mai multe calități și merite, orizont diplomatic, iscusință politică, talent militar și nu în ultimul rând excelent gospodar al țării sale. Nu întâmplător Ștefan cel Mare a fost cea mai cunoscută personalitate în Europa timpului, căci el a întârziat înaintarea puterii turcești spre centrul Europei. El a ocupat o poziție aureolată în istoria noastră națională, și aceasta pentru că în cei 47 de ani de domnie a avut o participare intensă și biruitoare în cele 45 de confruntări cu dușmanii (...) Pentru fiecare din faptele lui Ștefan expoziția încearcă să le lumineze și trebuie să spunem că în registrul temelor, câteva zeci, avem o adevărată ștefaniadă sau, altfel spus, un univers de date, informații, imagini, mărturii etc. Vă poftim cordial să intrați în dialog cu exponatele expoziției acesteia, jubiliară".

- Dați-mi voie să detaliez mai departe, așa cum ne prezintă pliantul ei, câteva din temele ilustrate: Sadoveanu despre Ștefan cel Mare, mormântul domnului, luptele purtate, studii istorice consacrate, prezente în presă, în atlase și hărți, monede din epoca sa, prezența domnului în foldor, în manuale școlare, în artă, în tratate de istorie, în poezia țării, în ex-librisuri, în cartea poștală ilustrată, mănăstiri ctitorite etc. După cum se vede, un adevărat manual votiv de istorie națională...

- Da, se poate spune și așa, deoarece o expoziție înseamnă un fel de ediție unică despre un eveniment cultural, știind să atragă atenția publicului asupra unei teme bine delimitate. Iată, de exemplu, zilele trecute, în 3 iulie, am vernisat o altă expoziție la Timișoara, și anume *Expoziția comemorativă Immanuel Kant*, 200 de ani, pe care am deschis-o la Casa de Cultură a Studenților. Am exclus acolo ediții originale în limba germană, traduceri românești, comentarii, exegeze, periodice. E o mare plăcere pentru mine să aduc în vizorul vizitatorilor crâmpene din marea cultură și literatura noastră sau a popoarelor cu care am venit în contact.

- Ce expoziții v-au adus cele mai multe elegii de-a lungul anilor de când profesiați această nobilă meserie.

- E vorba de expozițiile închinare lui Eminescu, pentru care am adevărată slăbiciune

și căruia i-am consacrat multe din cărțile mele. Apoi expoziția intitulată *Valori ale culturii românești la Viena sau 2000 de ani de cultură românească în spațiul austriac*, expoziție organizată cu prilejul vizitei pe care șeful statului a făcut-o acum doi ani la Viena și ocazie cu care românii trăitori acolo au închiriat sălile Palatului Palffy pentru a oferi publicului din capitala Austriei momentele cele mai elocvente din această conviețuire, prin cărți, fotografii, hărți, panouri etc. Cele mai multe dintre exponate le-am dus eu, dar a fost și un grup de intelectuali vienezi (Dorel Ușvad, I. Lebădă, Gh. Moisescu, părintele Dura etc.) care au contribuit în mod practic la adunarea materialului și panotarea exponatelor. Materialul cuprins în această expoziție a fost descris de mine într-o altă carte intitulată *Valori ale culturii românești la Viena* (Ed. Eurostampa, Timișoara, 2004) din care vă recomand să parcurgeți paginile închinare Societăților academice "România Jună" și a teologilor romani de la Viena, care au editat *Salba literară* în 1863 sau almanahul în care a apărut *Luceafărul* eminescian. Aici se pot vedea clădirile în care a funcționat societatea sau casele în care a locuit M. Eminescu. Alte momente: masoneria română la Viena, memorandumii, publicațiile periodice de aici, macedoromânia la Viena, cărturari români la Viena, muzicienii și artiștii plastici, scriitorii etc. Momente ilustrative: Lenau, G. Enescu, Tr. Grozăvescu, Agatha Bărsescu, Ciprian Porumbescu, N. Telcu, Isidor Vorobchievici ș.a. Încă în acest an cred că voi fi din nou la Viena cu o expoziție Judaică...

- Ce mai aveți de gând să faceți?!

- Ultimul proiect pe care-l am în cap ar fi o expoziție "trăznică", de obiecte de epocă mai puțin colecționate, precum cravate, lavalier, paپوانe și alte obiecte de vestimentație. Până acum am colecționat cca. 500 de cravate diferite...

- D-le profesor, ce alte obiecte de colecție intră în vederile Dv.?

- Drept să-ți spun am colecționat foarte multe lucruri, cum ar fi partituri și discuri muzicale, manuscrise și corespondență, cărți de vizită, cărți poștale ilustrate, tablouri... În fiecare din aceste domenii dispun de o cantitate de material în stare să susțină oricând o mică expoziție. Multe dintre ele le-am și folosit parțial în expozițiile organizate de mine la București, Iași, Cluj, Timișoara, Craiova, Caracal, Budapesta, Seghedin, Viena, Chișinău, Soman, Suceava, Oradea, Germania, mai ales în cadrul expozițiilor Eminescu și Caragiale...

- Ce satifacții vă dau aceste adevărate excursii culturale?

- Pe lângă faptul că oamenii pot să ia contact cu o serie de aspecte culturale care le sunt practic inaccesibile, eu fac din bibliofilia o adevărată muncă de cercetare, transformând pasiunea într-o ocupație cu o bătaie mult mai lungă, care invită la consolidarea unei profesii, a unui mod de a fi. Casa în care locuiesc a devenit cu timpul un adevărat muzeu viu al cărților, pe care am botezat-o Casa bibliofiliei, deoarece, în fapt, această disciplină, de cunoaștere și colecționare a cărților încerc s-o promovez, prin cărțile rare și cu valoare de unicat pe care le posed. Iată, în momentul de față, cum se înfățișează casa în care locuiesc: Gangul prin care intră vizitatorul de la stradă, este

ornamentat cu exponate ale periodicelor și revis-telor celor mai diverse apărute în țară și străinătate. Se intră apoi într-o sală cuprinzând o expoziție ale cărților proprii, în număr de 75, după anii pe care i-am împlinit o sală cu tablouri ale scriitorilor români, o alta cu manuscrise și cărți rare, o alta cu periodice, și așa mai departe. Pentru mine expoziția este modul propriu de a comunica cu publicul, forma, cea mai adecvată de transmitere a unor cunoștințe...

- Ați spus anterior că nu vă rezumați totuși numai la asta...

- E adevărat, deoarece materialul cu care lucrez face obiectul unor investigații metodice și al unor cărți pe care le-am scris sau le voi scrie de acum înainte. Iată, de pildă, câteva cărți născute

din aceste preocupări: *Cartea — lăsamânt de patri-moniul* (2000), *Colectiunea - o pasiune nobilă* (2001), *Bibliofilia. Carte pentru iubirea cărților românești* (2001), *Rodiri ale tiparului* (2004), toate în domeniul cărții. Apoi, în domeniul presei, am publicat următoarele cărți: *Sondări în istoria presei românești* (1998), *O istorie deschisă a presei române, 1575-1925* (1998), *Estetica presei scrise* (2001). Iată doar câteva din titlurile capitolelor conținute de ultima dintre lucrările amintite: *Estetica și presa, Estetică și design, Funcționalitatea presei, Câteva opinii despre estetica textului, Frumos și urât în periodice, Ilustrarea și ilustrația. în presă, Fotografia o componentă estetică, a presei, Compoziția și arhitectura paginii etc.* Toate acestea sunt de obicei ignorate de profesorii care predau chestiuni de presă. Cercetarea edițiilor și a tiparului sunt apoi alte probleme de mare importanță. Iată una din cărțile mele care tratează

astfel de chestiuni: *Eminescu. Crochiuri de bibliografie* (2000) sau o alta consacrată editării operei lui Aron Cotruș, ca să nu mai vorbesc de bibliografii, cum ar fi cele despre Eminescu în Banat, o alta despre presa germană etc. Cărțile mele pot fi citite și ca manualele de editare științifică, de muncă metodică, cu cartea, de iubire a acesteia...

- Cum v-ați dăfini pe acest tărâm?

- Drept colecționar, titlu de prestigiu pe care îl onorez prin tot ceea ce fac.

-Vă mulțumesc și vă urez mult succes în nobila Dv. pasiune de iubitor și colecționar de carte! La mulți ani!

Interviu realizat de
MIRCEA POPA

Cu Gérard Lecha, despre pamflet și literatura „autobusiacă”

Gérard Lecha, născut în 1946, este scriitor, doctor în Psihologie Socială, în *Sociologia Cunoașterii și în Litere*. Este profesor universitar la Institutul Muncii Sociale și la Serviciul de Formare Continuă al Universității „François Rabelais”, Tours, Franța. Specialist în studiul situațiilor și al individualităților anomice, a realizat, în 1980, o anchetă cu adepții lui Krishna, din care a făcut un film-video. Dintre cărțile sale amintim: *Réflexions au masculin sur la très édifiante histoire de Marie-André Marion, femme violée* (Reflecții la masculin despre edificatoarea poveste a lui Marie-André Marion, femeie violată), ed. Vrac, 1981. Cinq milliard d'otages (Cinci miliarde de ostateci), ed. Les Lettres Libres și ed. Vrac, 1986, *Le Petit Montmartre tourangeau* (Micul Montmartre tourangel), ed. L'Harmattan, 1988. *Autobusiacque 00* (Autobusiac 00), *éditions Libres, Tours, 1983*; *Toute la folie du monde* (Toata nebunia din lume), ed. Editinter, Soisy-sur-Seine, 2000, *L'itinéraire du petit enfant* (Itinerarul unui copil), ed. Editinter, Soisy-sur-Seine, 1997. *Ultima sa carte Les jeunes et la politique* (Tinerii și politica) va apărea în septembrie 2004, la editura Liberaire.

Marius Voinea: - *Domnule Gérard Lecha, dragă Gérard, țin să spun, înainte de a începe interviul propriu-zis, că ai avut deja un prim contact cu publicul din România, o dată cu publicarea în ediție bilingvă, la editura Est Samuel Tastet, a Scrisorilor din Franța și din Italia ale lui Paul-Louis Courier, carte a cărei prefață ai semnat-o. Cum ai trăit această experiență?*

Gérard Lecha: - Această ”experiență”, cum spui tu, constituie, de fapt, al doilea act al unei experiențe începute acum doi ani, în 2002, prin publicarea la București, la Est, în ediție bilingvă, a *Panfletului Panfletelor*, urmată de *Petiție pentru sătenii împiedicați să danseze*, a aceluiași Paul-Louis Courier. Am acceptat să fiu președintele „Societății prietenilor lui Paul-Louis Courier”, al cărei simplu aderent eram de vreau sfert de secol, la cererea secretarului general. Un *courierist* pasionat care a publicat, de altfel, un *Paul-Louis Courier sau Pana neîmblânzită*, care se impune astăzi printre textele, nu foarte voluminoase în momentul de față, care apar despre acest autor. Pentru mine a fost o mare bucurie, o mare plăcere să lucrez la Paul-Louis Courier în complicitate cu Samuel Tastet care îmi este prieten de

mai bine de douăzeci de ani. Din păcate, nu toți membrii „Societății” au apreciat ca mine acest parteneriat cu Samuel Tastet. Pe ei i-ar interesa o publicare la o editură cu adevărat franco-franceză. Atitudine pe care o găsesc întristătoare și foarte restrictivă față de misiunea „Societății”.

- *Cred că intrăm deja în miezul unui subiect care te pasionează căci, printre alte pâlării, o porți și pe aceea, cum tocmai ai spus, de președinte al „Societății prietenilor lui Paul-Louis Courier”. Putem să amintim, pentru cititorii revistei Tribuna, cine a fost Paul-Louis Courier și care este rolul acestei societăți?*

- Paul-Louis Courier s-a născut la Paris în 1772, a petrecut o primă parte a copilăriei în Touraine și a murit asasinat în pădurea din Larçay la 10 aprilie 1825. Între aceste două date, Paul-Louis a călătorit mult, timp de șaptesprezece ani, mai ales în Italia, cu trupele lui Napoleon Bonaparte. Ultima carte, editată în ediție bilingvă de către editura Est și intitulată *Scrisori din Franța și din Italia*, prezintă patruzeci și trei de scrisori din această perioadă. Dar Paul-Louis Courier a fost, mai întâi, unul dintre cei mai mari eleniști ai

vremii. În timp ce tatăl său, proprietar bogat, vroia să-l îndrume către cariera militară, el s-a îndreptat cu predilecție înspre anticii. A demisionat din Armată, după Wagram, în 1809, când nu avea decât gradul de comandant de artilerie. În 1814, se căsătorește cu Herminie, fiica elenistului Clavier („Ea douăzeci de ani, eu patruzeci”, ar fi cântat Gainsbourg!) și cumpără domeniul Chavonnière, aproape de Vézère, la vreo 10 km de Tours. Acolo îi va plăcea să se prezinte ca negustor de vinuri al domeniului, sau ca agricultor al domeniului Filonnière, Houssière și al altor locuri. Restaurația, cu excesele ei, va revela vocația, încă în germene până atunci, de pamfletar pentru care ne este drag astăzi. Dorința lui feroce de a căuta adevărul, oricare ar fi el, de a-l spune și de a-l scrie ar trebui să fie astăzi, pe vremea marii Minciuni, o lecție de zi cu zi. Și, nu e ultimul rol al „Societății prietenilor lui Paul-Louis Courier” de a o spune cu fiecare ocazie.

– Dar, înainte de toate, trebuie spus că ești scriitor și profesor de sociologie la Institutul Muncii Sociale și la Serviciul de formare continuă al Universității „François Rabelais” din Tours. Ești, de al fel, posesor a trei teze de doctorat. S-a amestecat sociologia în textele tale literare?

– Cele trei doctorate ale mele care sunt, în ordine, de psihologie socială, de sociologie a cunoașterii și Litere, sunt toate rezultate de cercetare ale căror perspective de abordare implică și creația literară. Când mă întrebi dacă sociologia s-a amestecat genului ăsta de creație literară, nu pot răspunde decât ca un normand: „Da și nu, depinde de moment”. Astfel, doctoratele de psihologie socială și de sociologie le datorez celor două cercetări complementare pe care le-am făcut din 1972 până în 1979 despre un același obiect de studiu: viața internă și relațională cu exteriorul, mediul urban, chiar național al unui grup primar, o asociație care se numea Tânăra Forță Poetică și care a existat la Tours, pe urmă la Limeray (aproape de Tours, într-un castel numit castelul Plessis) din 1963 până în 1970. Teza de Litere lucrată sub direcția profesorului Daniel Leuwers și susținută la Tours, în 1993, la Universitatea „François Rabelais”, era despre un scriitor puțin cam uitat astăzi în Franța, pe numele său Han Ryner. Dar preocupările mele de psihosociolog și de sociolog m-au însoțit în această muncă de cercetare, de vreme ce titlul era *Han Ryner sau Gândirea socială a unui individualist la început de secol*.

– Prima carte pe care ți-am citit-o, Reflecție la masculin asupra prea edficatoarei povești a lui Marie-André Marion, femeie violată, ți-am citit-o ca pe un roman, dar mi s-a părut totuși că e o carte situându-se între ficțiune și studiu sociologic. Ai putea să ne dai câteva detalii ale tipului ăsta de scriitură?

– Să-mi spui că mi-ai citit *Reflecțiile...* ca pe un roman mă miră puțin. Dar e adevărat că se întâmplă adesea ca realitatea cotidianului banal să depășească cu mult ficțiunea cea mai nebulă. Într-adevăr, acest text e de fapt un pamflet – interesul meu pentru maestrul genului (Paul-Louis Courier) nu este, deci, nici prefăcut, nici accidental! Și Samuel Tastet spusese magnific atunci, la începutul anului 1980, pe ultima copertă a cărții, ceea ce trebuia spus despre acest text. Permite-mi să-l citez în extenso: „FĂRĂ DOAR ȘI POATE *Reflecție la masculin* despre atât de edficatoarea poveste a lui Marie-André Marion, femeie violată este un text de urgență. Nimic pontifical aici, mai degrabă un stil direct: merge-drept-la-țintă. Desigur, pamfletul e un gen dificil, adesea rău văzut, pentru că pentru literatură nu are nimic

din seriozitatea convențională. Gérard Lecha are o sociologie proprie. Nu-și petrece timpul în bibliotecă pentru a tria dosare și a face teze. NU ÎNCAPE INDOIALĂ, avem de-a face aici cu o totală repunere în chestiune a raporturilor umane. Și asta nu se poate fără sudoare, fără violență, fără lacrimi. Pentru prima dată, un om (unii ar spune un mascul) îndrăznește să miște conștiința masculină față de problema violului. Cine a spus că asta nu-l privește deloc pe mascul? Iată dorința mea cea mai arzătoare: SĂ NU MAI SIMT ÎN MOD DEFINITIV NEVOIA URGENTĂ DE A PUBLICA GENUL ĂSTA DE CĂRȚI. S.T.”

În fond, această proză nu este decât o prelungire a tipului meu de scriitură zis *autobusiac* de pe vremea când mă exprimam mai ales în poezie, prin anii '70 ai secolului trecut...

– Dar ce e *autobusiacul*?

– Cuvântul *autobusiac* a fost mai întâi un adjectiv care a desemnat, în anii 1967-1968, un gen de scriitură poetică singular, care ținea să se distanțeze de alte curente de expresie poetică și literare, care mai mult sau mai puțin își făcuseră probele și dintre care unele au fost recuperate de istoria literară, pur și simplu. Astăzi, cu distanță, cred că putem să spunem cu legitimitate că mișcarea *autobusiacă* a fost un fel de mișcare neo-romantică. Neo-romantică în sensul în care una dintre grijile majore ale mișcării *autobusiacă* a fost să se sustragă, să se demarce pe cât posibil de toate școlile, de toate curentele sau modurile sau teoriile de scriitură care aveau vânt în pupa atunci, adică la sfârșitul anilor '60 - începutul anilor '70. Din punct de vedere semantic, cuvântul *autobusiac*, ca și cuvântul *dada*, nu înseamnă nimic. A fost creat de Michel-Georges Micherth, președintele-fondator al acestei Tinere Forțe Poetice Franceze despre care am vorbit mai sus, când aminteam cele două lucrări doctorale. A fost creat pornind de la un poem de Jean-Michel Varenne care a făcut parte câteva luni din T.F.P.F. și care scrisese în vremea aia un poem intitulat *Despre înfluența băgăuirii asupra comportamentului sexual al unui autobuz*. Asemănarea între mișcarea *autobusiacă* și mișcarea romantică o regăsim în dorința de a lărgi spațiul limbii și în dublul abandon, pe de o parte, al unei dicții poetice grandilocvente și bătrânicioase și, pe de altă parte, al unei semnificații clare, raționale, dorindu-se univoc în sentimentul sau gândirea exprimate. Am vrut dintotdeauna, noi *autobusiacii*, prin anii '70, să exprimăm o anumită derizivitate în fața seriozității iluzorii și haosului existențial evident relativ la o aparentă Ordine. Ceea ce continuu să fac, puțin sau îndrăznet, în ce mă privește, scriind în fiecare lună o cronică pentru ziarul *Le Libertaire*.

– De acord. Mi-ar plăcea însă să revii la prima ta întâlnire cu Samuel Tastet, acum mai bine de douăzeci de ani...

– Ah!... Păi îmi ceri imposibilul. Întâlnirea a fost atât de deosebită, atât de intensă, atât de profundă în umanitate și în fraternitate veritabilă încât să încep cu exprimările noastre de zi cu zi, n-ar fi decât pură indecență... Am descoperit, la FNAC-ul din Montparnasse, la sfârșitul anilor '80, o mică povestire impertinentă publicată de VRAC, *Pierre Encise. Privirea. Noaptea albă*, a lui Pierre Dhainaut, povestire care-mi imaginam că seamănă cât de cât cu un roman erotico-moralo-pornografic pe care tocmai îl terminasem. Scrisesem de asemenea un pamflet pornind de la

o afacere de viol colectiv care nu avusese, vai, nimic fictiv. Le-am lăsat pe amândouă în plic, pe Strada Saint-Sébastien, numărul 15, în arondismentul 11, sediul social și atelierul în același timp al editurii VRAC, conduse de un foarte tânăr editor: Samuel Tastet.

Samuel Tastet s-a uitat repede peste roman, dar a citit pamfletul într-o noapte, pe nerăsuflă și mi-a propus să-l publice. E întotdeauna rău să ai dreptate prea devreme. *Reflecțiile...* ar fi putut fi un best-seller. N-a lipsit mult. Dar nu, douăzeci de ani mai târziu, *urnanutele* au câștigat. Trebuie să ne trăim vremea; progresul nu conținește... N-am devenit un scriitor de succes, dar am devenit prietenul lui Samuel Tastet. Nu pot deci să mă plâng.

– Oricum, nu l-ai pierdut din vedere când a plecat în România și ai putut asfel să intri în legătură cu personalități ale vieții culturale românești precum doamna Irina Mavrodin și chiar Alexandru Paleologu, cu care ai avut o corespondență...

– „Corespondență” e poate prea mult spus. Am ținut să-i prezint doamnei Mavrodin întreaga mea admirație pentru opera ei de traducătoare și lui Alexandru Paleologu, complicitatea mea în gândire și toată admirația plină de emoție față de al său *L'Occident est à l'Est*, apărut la Est. Am primit un răspuns de la fostul ambasador al României la Paris plin de complimente și de remarci care m-au flatat. E o rară plăcere să fii considerat un om de spirit de un specialist internațional al genului.

– Aș mai avea de pus multe întrebări, dar va trebui să ne oprim aici. Încă o întrebare, totuși: ce urmează în viitorul apropiat ?

G.L.: – Pentru septembrie, publicarea unei anchete cu 800 de tineri, de la 14 la 21 de ani, despre conștiința politică, anchetă făcută cu studenți, și publicarea înaintea sfârșitului anului a unei cărți care reia două conferințe pe tema hărțuirii morale, pe care prefer să o numesc hărțuire imorală. Căci trebuie să-i dăm dreptate lui Paul-Louis Courier care spunea, în al său *Panflet al panfletelor*, „Lăsați-i să vorbească, să vă blameze, să vă condamne, să vă bage în pușcărie, să vă spânzure, dar publicați-vă gândirea. Nu este un drept, e o datorie, strânsă obligație pentru oricine are o gândire, de a o produce și a o scoate la lumină pentru binele comun. Adevărul e bun pentru toată lumea. Ceea ce știți că e util, bine de știut pentru toată lumea, nu puteți să-l ascundeți cu bună știință. E bine să vorbești, să scrii și să mi bine; să publici e un lucru excelent”. Dar e adevărat ca așa, nu poți să-ți faci doar prieteni...

Notă:

1. pp.22-23, în franceză : p.99, în românește, în Pamphlet des pamphlet – Pamfletul pamfletelor, EST – Samuel Tastet éditeur, București, 2002.

Interviu realizat și tradus
din limba franceză de
MARIUS VOINEA

Dascălul blăjean - schiță de portret

■ *Vistian Goia*

Deschiderea școlilor blăjene prin decretul episcopului Petru Pavel Aron din 11 octombrie 1754 a avut semnificația unui "descălecat" cultural pe care astăzi, la 250 de ani de la memorabilul eveniment, îl privim cu admirație și recunoștință. Cu admirație pentru că atunci, în întunecatul veac al XVIII-lea, la Blaj s-a aprins "lumina" științei de carte în limba română și prin ea s-a trezit conștiința de neam și demnitatea românilor. Cu recunoștință față de dascălii blăjeni din toate generațiile, a căror competență, hărnicie și putere de sacrificiu nu pot fi uitate niciodată. De aceea ei au fost și sunt un model formativ pentru toți intelectualii care calcă pragul școlilor.

Prima calitate și cea mai însemnată a cărturarului blăjean în special și a celui transilvan în general a observat-o N. Iorga. Ea este știința de carte, învățătura temeinică pe care o asimila în școlile din țară și străinătate: "înaintea nimănui nu se ridica mai respectuos pălăria decât înaintea profesorului, a scriitorului care impune, în hăinuța, lui iefină, pentru ce este în comoara minții lui".¹

A doua calitate prin care învățății amintiți se înscriu în spiritualitatea noastră este ținuta lor morală ireproșabilă, niciodată îndeajuns lăudată. Același mare istoric îi considera "niște cenzozi aspri de moravuri", adevărați "judecători incoruptibili", care aveau puterea sacrificiului pentru idealurile înalte ale nației din care făceau parte.

Viitorii dascăli soseau la "Blaj din sate și târguri apropiate sau îndepărtate: din cele de pe Târnave și Mureș, din Valea Secașului, din satele maramureșene, din mărghinimea Sibului, dar și din părțile Odorheiului Secuiesc, din județele Solnoc-Dobâca, Sălaj, Bihor".² etc.

Fiirec, originea lor familială era eterogenă: din familii modeste de țărani, apoi de preoți, funcționari, meseriași, chiar nobili. După învățătura primită la "școala de obște", la cea "latinească", apoi la Seminarul Teologic, tinerii se îndreptau spre studii universitare pe care le făceau în străinătate: la Roma, Viena, Lemberg, Târnavia, Pcjon, Leipzig, Praga, Strigoni, Paris și Berlin. Așadar putem spune, cu termeni moderni, că "se integrau" în cultura europeană a vremii fără să ceară îngăduința ori aprobarea cuiva. Spre deosebire de odraslele românilor de astăzi care pleacă și mulți nu se mai întorc, cei din veacurile trecute se întorceau în mediile de baștină, pentru a-și revărsa învățătura căpătată asupra conaționalilor.

Priviți ca individualitate, dascălii blăjeni se diferențiază unii de alții. O bună parte din ei nu au scris opere "deschizătoare" de drumuri, așa cum au reușit corifeii Școlii Ardelene, apoi Timotei Cipariu, Augustin Bunea, Ion Micu Moldovan, Al. Ciura, Dr. Ioan Rațiu, Al. Borza ș.a. Dascălii anonimi au rămas doar simpli slujitori ai catedrei. Însă, așa cum afirma Silviu Dragomir, la 1937, "verbul lor abia șoptit, făurea pe îndelete, ca un bloc de oțel, credința nouă în destinele neamului".³ Apoi, nu pot fi uitați profe-

sorii blăjeni întemeietori de ziare și reviste. Ioan Bianu susținea, la 1913, că organele de presă au îndeplinit funcția de "sistem circulator", adică au preluat ideile de la cei care au studiat în țările înaintate în cultură și le-au răspândit, prin inteligențele neamului, în case tot mai numeroase, fecundându-le.⁴

Altă trăsătură a dascălului blăjean consta în puterea de adaptare rapidă la necesitățile neamului, contribuind la făurirea idealului național, la unirea tuturor românilor prin limbă, credință și origine. Ei rosteau cuvintele de "Națiune", "Român", "Neam", "Unire" cu cea însuflețire și sinceritate a individului care-și descoperă identitatea și niciodată nu le priveau ironic, cum se întâmplă astăzi cu unii "îmbătați" de europenizare și globalizare.

Sigur, o bună parte dintre dascălii blăjeni au avut mentalitatea și conduita intelectualilor români de până la 1918. Fără să renunțe la idealul național, ei nu au uitat deloc de interesele personale. Adeseori foloseau catedra drept un prilej pentru câștigarea de merite în vederea obținerii unei parohii bune, a unui protopopiat ori a unui vicariat. Din studii de specialitate reiese că din cei 352 de dascăli blăjeni de până la 1918, 200 au deținut parohii ori protopopiate, peste 50 au ajuns, spre cinstea lor, înalte fețe bisericești: episcopi și canonici, vreo 50 au trecut în Vechiul Regat, ajungând întemeietori de școli și abia 15 dascăli au părăsit catedra, pentru a îmbrățișa cariere laice administrative.

Dintre dascălii Blajului așezați în Principate și care au devenit difuzori de cultură și întemeietori de școli românești îi amintim pe: Simion Bărnuțiu - la Iași, Aron Pumnul - la Cernăuți, Ion Maiorescu - la Craiova, Demetriu Farago - la Focșani, Augustin Ungur - la Piatra Neamț, Beniamin Todor - la Râmnicu Vâlcea ș.a.

Ca specific al vieții școlare blăjene, dascălii de aci au împământat obiceiul "credințierii" pentru a ușura viața școlărilor săraci. În schimbul unor mici servicii prestate mănăstirii și școlilor de aici, ei primeau gratuit "cortelul", "viftul" și "țipăul" atât de necesare vieții în internat. Unii profesori și preoți, cum a fost Ion Micu Moldovanu, susțineau 3-5 "credințieri" în fiecare an, tratându-i cu "cea mai înfocată dragoste de

Petru Pavel Aron de Bistra

părinte". Când unii dintre profesori și ierarhi bisericești au agonisit averi care le prisoseau, ei creau "fundații" cu ajutorul cărora acordau "stipendiștilor", elevi sau studenți, zeci de "burse", pentru a-și continua studiile. Un exemplu strălucit a fost fundația Mitropolitului Alexandru Sterca Suluțiu. Apoi, tot din agoniseala de zi cu zi, ducând un trai modest, dascălii blăjeni au inițiat și tipărit reviste și ziare, cum au fost publicațiile lui Timotei Cipariu, apoi cele de mai târziu: "Unirea", "Cultura creștină", "Unirea poporului", "Blajul" ș.a. Prin ele își făceau cunoscut crezul patriotic, se sileau să-i culturalizeze și să-i educe pe românii trăitori la sate. Școlile, acele "fântâni ale darurilor", și publicațiile cu caracter formativ au menținut prestigiul Blajului între centrele culturale ale neamului.

De aceea, pentru stoicismul crezului și pentru vocația lor misionară, cărturarilor blăjeni li se potrivește atât de bine cuvintele rostite cândva în plenul Academiei de către istoricul Ioan Lupăș: "Au venit ca pustnicii, au fost curați ca sfinții și darnici ca împărații".

Note:

1. N. Iorga, "Pagini alese", vol. 2, Editura pentru literatură, București, 1965, p. 72.

2. Nicolae Comșa, "Dascălii Blajului", seria lor cronologică cu date bio-bibliografice, Blaj, Tipografia Seminarului, 1940.

3. Vezi "Unirea", 1937, nr.26, p. 2-3.

4. Apud I. Bianu, "Publicațiile periodice românești", București, 1913, p. XXI.

Festivalul Național de Literatură "Vasile Lucaciu" Cicârlău - Maramureș, Ediția a XIV-a, 3-5 decembrie 2004

Cenaclul literar "Vasile Lucaciu" din Cicârlău, Maramureș, Centrul de Conservare și Promovare a Culturii Tradiționale Maramureș, Direcția pentru Cultură, Culte și Patrimoniul Cultural Național Maramureș organizează cea de a XIV-a ediție a Festivalului Național de Literatură "Vasile Lucaciu" (festival bienal).

La concurs pot participa autori care nu au debutat în volum și care nu au câștigat Marele

Premiu al Festivalului. Lucrările, în 3 (trei) exemplare: poezie - (max. 15 pag; pentru volum 50 pag.), proză - (max. 25 pag.; volum max. 100-120 pag.); eseu - (max. 10-20 pag.); culegeri de folclor, studii - (max. 10- 100- 200 pag.), vor fi trimise, până la data de 10 noiembrie a. c., pe adresa: Centrul Creației Populare, 430316 Baia Mare, str. Culturii, nr. 7 A, ap. 24, of. p. 9 Baia Mare.

Juriul, format din cunoscuți oameni de cultură, va acorda premiul. Marele Premiu va consta în publicarea unui volum de către Centrul Creației Populare Maramureș.

Concurenții propuși pentru premii, vor fi invitați în zilele de 3 - 5 decembrie 2004, la Cicârlău. Organizatorii asigură masa și cazarea.

Regiuni și politici regionale în România și în Europa

Ancheta Tribuna

Redacția revistei *Tribuna* a inițiat o dezbatere privitoare la trecutul, prezentul și viitorul regiunilor și al politicilor regionale în România, văzută ca parte a Europei. În acest context o serie de experți, oameni de cultură, lideri de opinie din țară și din străinătate au fost invitați să răspundă întrebărilor ce urmează:

1. *Ce importanță au regiunile în context național și european și care credeți că sunt atributele și utilitatea lor cele mai semnificative? Cum poate fi folosită tradiția regională a României pentru o cât mai relevantă punere în joc a potențialului zonal?*

2. *Este moștenirea regională o tradiție specifică Europei în raport cu alte continente? În ce fel poate ea fi sau deveni un atu pentru revenirea Europei într-unul din locurile de frunte în competiția globală?*

3. *Reatribuirea unui rol important regiunilor în funcționarea statului român ar fi benefică sau ar complica ori împiedica buna funcționare a acestuia? Dacă se va întreprinde o reformă regională a statului român care credeți că ar fi cea mai potrivită opțiune pentru realizarea acesteia?*

„Regiunile ar îmbogăți sentimentul de apartenență la teritoriu, necontrastând, totuși, cu identitatea „națională” și cu cetățenia”

Valentina STRAMIELLO (Politolog, MA în Studii Regionale la Trentino, Italia)

Regiunile sunt importante fie în context european, fie în context național, din multiple puncte de vedere: administrativ, întrucât sunt catalizatori de informații. Un aparat administrativ la nivel regional ar slăbi burocrăția careia îi sunt supuse activitățile locale. Dintr-un punct de vedere economic, regiunile pot deveni factor de convergență și propulsor al activităților prea costisitoare pentru entitățile locale. Dintr-un punct de vedere cultural, regiunile ar îmbogăți sentimentul de apartenență la teritoriu, necontrastând, totuși, cu identitatea „națională” și cu cetățenia.

Este vorba despre o slăbiciune a Europei ținând de complexitatea acesteia. Poate fi însă un atu numai dând curs, și nu reprimând, diversitățile și exigențele teritoriale regionale.

Reatribuirea unui rol important regiunilor în funcționarea statului român ar fi benefică, fiindcă

ar ușura viața cetățeanului, a instituțiilor, și ar garanta intervenții bine definite pe baza exigențelor economice și culturale din teritoriu. Soluția cea mai bună ar fi descentralizarea administrativă cu forme de autonomie în sectorul educativ, și la nivelul informației, acolo unde este necesar.

„Renunțarea la păguboasa tradiție centralistă care a adus numeroase servicii dezvoltării economice și sociale a României”

Nicolae PĂUN (Profesor univ. dr., Facultatea de Studii Europene, Univ. „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca, membru PNL)

Scopul oricărei societăți este bunăstarea cetățenilor ei. În această accepțiune, aș sublinia creșterea economică, cu consecințe imediate în creșterea bunăstării și a posibilităților societății de a redistribui. Bunăstarea țintește înspre satisfacerea nevoilor umane, cea economică înspre aprovizionarea cu bunuri. De aceea, apreciem că producția e unul dintre principalii indicatori ai bunăstării. Ea are și efecte negative asupra mediului din perspectiva dezvoltării durabile, luând în calcul capacitatea generațiilor de astăzi și viitoare de a produce într-un mediu corespunzător asigurării calității vieții. În dezbateră de specialitate este luată puțin în calcul atât dezvoltarea durabilă de care vorbeam mai sus, cât și împărțirea bunurilor între indivizi, cu toate că acest fapt nu este lipsit de importanță, deoarece lipsa de stabilitate socială dăunează inclusiv producției. Se are puțin în vedere faptul că bunăstarea generează și dragoste, prietenie, armonie sau faptul că satisfacerea nevoilor proprii în libertate este o condiție necesară fericirii.

În contextual discuției despre regiune, regionalizare, centralizare, descentralizare etc., argumentația economică oarecum prozaic prezentată mai sus o consider importantă pentru că nu intenționez să analizez componentele cultural-spirituale, tradițional-istorice sau politico-sociale pe care le implică o atare dezbatere. Vreau doar să sugerez că, inclusiv pentru partea mai puțin vizibilă a bunurilor materiale, regiunea este soluția din perspectiva dezvoltării, căci ea ca entitate

poate să-și combine resursele de o manieră optimă. Dotarea naturală în resurse reprezintă desigur un avantaj inițial dar depinde în timp de știința combinării și a valorificării acestora, depinde de cunoștințele tehnice și organizatorice, de instituțiile care le coordonează și le promovează. Instituțiile fixează drepturile și obligațiile actorilor din câmpul vieții social-economice, acomodându-le cu cerințele contemporaneității. La nivel regional, ele pot mult mai ușor să realizeze obiective legate de valorificarea potențialului, sau să „deconteze” ceea ce – din ce în ce mai des – se înțelege prin „buna guvernare” rezultată cu sprijinul și în interesul cetățeanului. Regiunile sunt cele care păstrează bunăstarea și pot să-și adapteze echipamentul și instituțiile la noile condiții ale concurenței și, de ce nu, la provocările unei lumi din ce în ce mai deschise, dar, totodată, mai vulnerabile, în noua eră a globalizării. Prin inovație de produse și procese se ajunge întotdeauna la ameliorarea calității. Dezvoltarea economică în cadrul unei regiuni ține cont de toate aceste procese dinamice, în care viitorul poate fi influențat inclusiv cu mijloacele politice local-regionale necesare pentru a evita ceea ce e elegant, se reprozează de către cetățeni – prea marele „deficit democratic” între instituțiile puterii centrale și dezvoltarea local-regională.

Reprezentarea regiunilor în instituțiile europene este deosebită importantă, iar acordarea unui rol mai mare organizațiilor regionale și acordarea statutului de instituție Comitetului Regiunilor, reprezintă una din revendicările naturale ale regiunilor europene. Este relevant exemplul landului Baden-Württemberg, al cărui Ministru-Președinte, Erwin Teufel, este și unul dintre vice-președinții Comitetului Regiunilor și unul dintre reprezentanții landurilor germane pe lângă UE. El a jucat un rol deosebit în întărirea rolului regiunilor și este unul dintre cei pe care îi putem considera „părinți ai Europei regiunilor”. Europa are posibilitatea să se întărească dacă distribuția competențelor este performantă.

Regiunile trebuie să își găsească locul în noua arhitectură europeană astfel încât apropierea față de cetate să însemne într-adevăr luarea în considerare a doleanțelor și a opțiunilor tuturor, pentru constituirea unei Europe mai democratice. Adevărata Europă a cetățenilor nu poate fi realizată decât prin constituirea unei adevărate Europe a regiunilor, deoarece acestea din urmă, fiind mai apropiate de populație, pot rezolva mai bine și mai rapid problemele locale. Principiul subsidiarității a fost întărit prin posibilitatea pe care regiunile o au din anul 2003 de a sesiza Parlamentul European și de a depune plângeri la Curtea de Justiție, în cazul în care acest principiu nu a fost respectat. Este de dorit ca procesul de integrare să țină și mai mult seama de principiul subsidiarității, al apropierii față de cetățeni și al transparenței și să se orienteze după aceste principii în toate domeniile vieții publice.

Regionalizarea reprezintă, așa cum arătam, o modalitate suplă și inteligentă de apropiere a Europei față de propriii cetățeni. România ar putea fie să își dezvolte actualele structuri teritoriale – județele – lărgindu-le autonomia și oferindu-le inclusiv prerogative de normare, fie să implementeze un sistem instituționalizat regional, cu unități de o scară mai mare decât județele, așa cum sunt actualele regiuni de dezvoltare. În ambele cazuri însă este necesară renunțarea la păguboasa tradiție centralistă care a adus numeroase servicii dezvoltării economice și sociale a României. Regionalizarea poate reprezenta, în acest sens, o deschidere către noi oportunități, în armonie cu tendințele europene contemporane.

Anchetă realizată de
AMALIA LUMEI

Nicholas Catanoy - un anarhist al imaginarului

■ Ion Cristofor

Indiferent că parcurgem spațiile poeziei, prozei sau jurnalelor lui Nicholas Catanoy descoperim mereu un vizionar tragic ce surprinde cu incendiile lucidității sale o lume a alienării, a eșecului existențial. Refuzul iritat al unei lumi a convențiilor mic-burgheze, a dictaturii comuniste sau al capitalismului de tip coca-cola hrănește un lirism tentat mereu să se metamorfozeze. Poezia respectuoasă față de tradițiile clasice, cu unele inflexiuni blagiene, de la începuturile activității sale, capătă mai târziu răsturnări violente, neașteptate. Poetul exilat este un căutător obstinat al noului, un neliniștit din familia lui Arthur Rimbaud sau Henri Michaux. Născut într-o familie burgheză din Brașov, cu o mamă având rădăcini germane, micul Nicholas s-a dovedit de la început un rebel care sfidează mediul și pe care se grăbește destul de devreme să-l părăsească. Abia readus în matca onorabilității și a convențiilor sociale, tânărul avea să înfrunte, puțin mai târziu, o dictatură nemiloasă, adusă odată cu tancurile sovietice. Scăpat din închisorile comuniste va rătați într-un exil îndelung, fixându-se cu greu într-o țară. Pasiunea mistuitoare a călătoriilor se va conjuga la acest anarhist al imaginarului cu o căutare neostenită pe plan estetic. Abia găsită o formulă poetică, aceasta e părăsită în volumul următor. Instinctul ubicuității pare a fi dominant la Nicholas Catanoy; poetul detestă nemișcarea, fixarea în loc, supunerea la reguli și cutume. Acest "nou pelerin transilvan", cum a fost numit autorul lui *Notes on a Prison Wall* (1994) este prin definiție un călător, un om în care se adăpostește un demon neliniștit care-l face să încerce o dorință neliniștită de cuprindere și de receptare a lumii. Cărțile sale par a se constitui ca limanuri verbale într-o rătăcire de argonaut, tentație ce constituie axa centrală a destinului său de "jidov rătăcitor": prin peregrin, prin cultură, prin genuri literare etc. Instabilitatea funciară a firii poetului se reflectă în oglinziile erudiției, prin cultivarea unui poliglotism năucitor. Scriitorul exilat debutează în 1968 la New York cu un volum de versuri purtând un titlu latin *Hic et nunc*, prevăzut cu o prefață de Vintilă Horia. S-ar părea că titlul ar ascunde sub pcjghita sa latină ceva din nostalgia scandărilor efectuate sub ochii severi ai profesorilor de la liceul din Brașov. Interpretare posibilă, dar parțială. Căci poetul se dedă încă din acest prim volum scrierii în mai multe limbi: engleză, franceză, spaniolă, română. Poemele volumului de debut sunt prevăzute cu note și trimiteri savante în genul lui T. S. Eliot sau ale excentricului Ezra Pound. De-a lungul activității sale literare, desfășurată în paralel cu rătăcirile pe diverse meridiane, noul pelerin transilvan nu pare a se fi fixat la una din limbile amintite. Va publica volume în limba maternă, în germană, dar se va exersa și în scrierea unor poezii în limba unui trib de indieni din Canada, țară în care își va desfășura profesiunea de doctor vreme de două decenii. Nici una din limbile pe care poliglotul exilat le întrebuințează nu pare să răspundă necesităților sale de exprimare. Visează în secret să redescopere un limbaj universal, cel de dinaintea despărțirii limbilor și al căderii

Turnului Babel. Rafinat și cosmopolit, Nicholas Catanoy se dedă adeseori scrierii unor poeme în care limba română e silită să primească termeni din limbi dintre cele mai diverse. Aceste poeme "babilonice" își păstrează însă coerența căci termenii străini limbii noastre nu fac decât să accentueze misterul discursului. Fără a fi un conștientat de profesie, nemulțumit de tot și de toate, e limpede că avem de-a face cu conștiința unui poet sceptic, aflat în dezacord cu stările existențiale cât și cu convențiile literare. Literatura sa surprinde forțele obscure care, într-o formă sau alta, îndepărtează ființa umană de paradisul visat. Atins de "scepticismul existențialist sud-estic" (H. Bergel), poetul pelerin "traversează spațiul imaginând geografii fără meridiane", "se refugiază în vise obscure pentru a-l uita pe Thanatos" (*Indian Summer*).

Rătăcind pe diverse meridiane, din Canada până în China sau Egipt, poetul nomad e în căutarea unui spațiu securizant. În exil, unul din factorii fundamentali, generatori de varii angoase, este depărtarea, după cum constata Jean Delumeau într-o carte celebră. Cauza personală a exilatului se convertește, în cadrul poemelor, într-o suferință ontologică. La maturitate, lirismul brașoveanului devine brusc căutare a originilor. Căci Nicholas Catanoy crede, odată cu Gaspar Hons, că acolo "unde începe poemul încetează nomadismul". *Tablele lui Zalmoxis*, ultimul volum de poeme al lui Nicholas Catanoy (Editura Napoca Star, Cluj-Napoca, 2001), pare să se fi ivit din această dramă a promisiunii cu care exilatul trăiește. Promisiunea a unui spațiu salvator, purgat de tragedia spațiului originar, dar și de angoasele adaptării la noul grup de adopție. După cum mărturisește însuși poetul, într-o scurtă introducere intitulată *Pentru că...*, aceste poeme sunt dominate de "nostalgia țării", un sentiment ce devine "în pragul apusului" mai acut "decât în celelalte perioade ale vieții". Nicholas Catanoy își califică volumul drept o "micro-fantezie dăcică", o reverie neconvențională, proiecție capricioasă ivită pe pupila unui ochi interior, un "al treilea ochi".

Viziunea "ciclopică" a poetului, deformată în lentilele unei dureroase îndepărtări de matca originară, e fatalmente diferită de "pastorală lui Vlahuță", dar și de viziunea neagră, bilioasă, apocaliptică a lui Emil Cioran, spirit cu care poetul are secrete afinități. Deși *Tablele lui Zalmoxis* se constituie ca o descindere imaginară într-o epocă istorică îndepărtată, ca o nouă, tulbure răzvrătire a fondului nostru barbar împotriva latinității luminoase, textele aceste nu se doresc "un boicot" al vreunei istorii, oficiale sau neoficiale, ci doar o "redefinire onirică", o organizare a unui spațiu personal, în care reprezentări obiective sunt modelate de imperative pulsionale ale subiectivității poetului exilat. Sub "neconvenționalitatea transparentă" a acestor poeme pot fi descifrate întrebările și răspunsurile unei ființe care își caută cu înfrigurare identitatea, care se definește în raport cu o istorie convulsivă, problematică. În "ceasul pustiu mușcat de tălcuri / risipite", poetul e cuprins de o neliniște care-l

țintuiește în limitele unui spațiu invadat de fantasmale aduceri-amine: "Zălogește / scâncetul din unghere când inima / e roasă în tălpi. // Zămislește lupul în zale de flame, / orb de omăt târziu."

Fragmentele citate mai sus fac parte din primul ciclu, *Tablele lui Zalmoxis*, cel ce dă titlul volumului. Ceea ce izbește în această sintaxă a imaginarului este revelația pe care exilatul o resimte dureros, aceea a nedesăvârșirii, a fragmentării, și intuiția posibilității de a depăși această finitudine prin reveria poetică, care-l pune în dialog cu vocile strămoșilor, cu o mitologie ancestrală, plină de concretețe. La nivel strict gramatical, poetul preferă verbe cu o sonoritate brutală, zăngănitore, belicoasă, folosite, în general, la modul imperativ. Sunt cuvinte ce trimit la fondul dăcic al vocabularului limbii române: zădărnicește, zăgăzuește, zbrărie, zbrăcește, zbrânie, zbiară, zburdă, zdrobește, zdroncăne, zdromatică, zgâlțâie, zgândăre, zguduie, zimțuește, zvârle, zvecuiește, zvonește etc.

S-ar părea că poetul exilat scrie cu dicționarul limbii române în față, culegând cu penseta cuvinte rare, adormite în subteranele memoriei. Nicholas Catanoy utilizează adeseori vocabulele precum muzicianul sunetele sau pictorul abstracționist, culorile, atent la raporturile dintre ele, la unitatea de ansamblu a textului. El încearcă sonoritățile vocabularului asemenea celui ce cântă la xilofon, izbind cu ciocănelul în clapele ruginite ale amintirii. Poezia devine aici provocare a nerostirii, o cotrobăire savantă prin subsolurile limbii, prin "dedesupturile memoriei", invocate în următorul poem: "Zbrărie / embrionul fecundat în cuibul/nerostului învățat // Zbrăcește / ticăitul timpului pe nevăzute / la împărțirea stelelor. // Zburlește-te / la dedesupturile memoriei / conjunctural topite."

Poetul se identifică aici cu miticul Zamolxe, versurile lui sibilnice constituindu-se ca tabla de legi a unei voci profetice care se raportează la istoria colectivă, dar și la cea proprie. Învățăturile sale nu au nimic didactic sau apodictic. Aforistice, versurile lui Nicholas Catanoy din acest trptic prelungesc tentația exprimării concentrate, sugestive, prezentă și în volumele anterioare. Noul profet vituperează împotriva unor dușmani nevăzuți, a "stărpiturilor tuate", a "zăbalei" și "zavistuiților", denunță ipocrizia "vănzătorului de gogoși intercontinentale" – metaforă sub care aluzia la sfera politicii actuale e evidentă. Un demon polemic își ivește mereu coarnele sub faldurile severe ale versului, dar direcția în care se îndreaptă e adeseori greu de precizat. Starea de neliniște a poetului, de iritare la adresa unei societăți în care valorile s-au degradat iremediabil, scepticismul dureros se asociază la Nicholas Catanoy cu un ochi caustic, ce privește în toate părțile, fără a se fixa asupra unui obiect anume. Gustul marcat pentru abstracțiune, aerul abscons al unor imagini face greu de numit direcția spre care se îndreaptă săgețile ironice. Câteva versuri țintuiesc, într-o caricatură emblematică, omul societății de consum, insul depersonalizat, agresat din toate părțile: "Zbiară / la omul cu ochi de plastilină / și cu mâini de gerbet." Iată-l aici pe individul masificat căruia sublimul îi este servit în conserve sterile, căruia i se "Zvonește / nașterea oftatului durduliu / de zaharoză".

Altădată, săgețile ironiei profetului se îndreaptă spre zonele unui Levant în care descoperim

caracteristici mioritice ale unor dureroase realități autohtone. Incipitul poemului de la pagina 43 pare să sugereze un pastel delicat. Dar simbolurile "ofilite" ale unor realități mioritice, în care răul se metamorfozează cu o consecvență proverbială, trimit la o geografie spirituală familiară, ușor de regăsit în paginile cotidianelor, dar și în cele ale unei istorii convulsive, dramatice, invăluită într-o "măzgă de cețuri levantine". Dar iată întregul poem, alcătuit din aluzii, cu utilizarea unor repetiții ce sugerează circularitatea și persistența maladiilor spiritului autohton, ale celui "neant valah" denunțat de Emil Cioran. Tonul polemic e temperat aici doar de modul cifrat al rostirii: "Verzi erau merii, / înroșiți târziu, / prin alchimii ciudate. / Ce soartă îngrată să fii simbol ofilit, / căci mărul pară nu se face. // Jaf din jaf. / Tăgadă din tăgadă. / Val din val... // Aceiași năluci care zboară, / Aceiași frunze care cad, / Aceiași măzgă de cețuri levantine, / Aceiași fluturi eretici, / Aceiași ugere în ipostaze zulufului / Aceiași cap de bostan, / Aceiași tăcere nemăntu-ită..."

Poetul e mare amator de construcții verbale arbitrare, de jocuri de cuvinte și de sensuri echivoce. El are gustul poeziei experimentale, mizează pe virtualitățile cuvintelor, le utilizează în construcții dintre cele mai îndrăznețe. Adeseori, Nicholas Catanoy se lasă cuprins de beția jocului, apelând la combinații verbale ce frizează absurdul sau monotonia cântecelor magice, a limbajului infantil, ca în poemul de mai jos:

"Lumina crește / ca în ziua a șaptea, mai bogată, / mai despicată de alean. // Melcul pitic, /

Ursul peltic, / Asul limbric - / Larg triptic / Pe-un ibric. // Nimic nu lipsea / în basmul sorcovit c-un snop / de muguri copti pe malul / fanfaron."

Gustul pentru parodie e prezent într-un tablou în care scenele de luptă dintre daci și romani sunt vidate de orice urmă de eroism. Retorica tradițională e convertită aici într-un tablou ce are trăsături caricaturale, nu lipsite de o anume doză de tragic: "Afară, / icneau, răgâiau, fâsâiau / combatanții, / spintecându-și burțile, halucinați / de sângele bălos." Drama războiului dintre daci și romani e evocată în câteva secvențe antologice din capitolul *Sar-mi-se-ge-tu-za*, din care cităm un poem edificator: "Pecingine, / sfârșeli, mormane de oase. / Pământul întors, / deghizat în gâde oprind visele / în galaxii oarbe, aluatul / inimii să doară. // Firave / inimi de copii / împietrite. // Iarna / își lăsa fața pe ziduri, / pe gurile amare, pline de călți, / strigându-și guraliv / singurătatea plată."

Deși refuză solemnitatea convențională, Nicholas Catanoy evocă sfârșitul tragic al lui Decebal într-un veritabil poem de elegiere a gliei străbune fără să apeleze la plitudinile așa-numitei poezii patriotice. "Prins, învins, / DECEBAL, / logic înfipt în pumnalul sinucaș, / pentru că nu se pot părași / legile firii, / pentru glia pierdută, / pentru narcisele heliotrope, / pentru verdele codrilor, / pentru îndrăgostiții de lună plină, / pentru miezul tainei integrale, / pentru veverița cu ochi fosforescenți, / pentru festivalul stihilor, / pentru pepenii calofili și bulzul cinetic, / pentru cel ce stă melancolic pe prispă, / pentru răsăritul mezzo-piano, / pentru vorba nestrivită de vreme, / pentru cایی incandescenți, / ... / pen-

tru că fiecare / moare după chipul și asemănarea / nimănu."

Explorând istoria, Nicholas Catanoy o poartă cu propriile sale tenebre și angoase existențiale. Drama sa de exilat își găsește oglindirea în *Epistulae ex Ponto*, ultima secțiune a volumului. Poemele sunt prevăzute cu citate extrase din scrisorile lui Ovidiu adresate lui Brutus, Fabius Maximus, Rufinus, Cotta Maximus, Graecinus, Messalinus, Severus și soției. Sub aparența acestor scrisori trimise de Ovidiu de la Pontul Euxin poetul exilat în Germania își transcrie propriile stări existențiale. Această structurare a scriiturii îi permite poetului modern să domine timpul istoric, să-și identifice propria dramă cu cea a ilustrului poet latin. Retrăind în geografia mitică a epistolelor trimise de înfriguratul exilat de la Tomis, noul surghiunit iese din timpul profan, pătrunzând într-un timp diferit, deopotrivă primordial și etern. Întemeiate pe paradoxurile limbajului poetic de totdeauna, poemele din această secțiune realizează un interesant joc al identităților și diferențelor. Rigoarea citatului latin e balansată de spiritul ironic al poetului contemporan într-o formulă lirică deconcertantă, specifică lui Nicholas Catanoy. Iată un singur exemplu în care limbajul caragialesc se învecinează, printr-o uluitoare hibridare, cu severitatea expresiei latine: "Lui / Severus: / vivimus assidus expertes / pacis in armis... // Știu, toate trec / în lumea aceasta, chiar și ciorba / de burtă. // Ființa care nu e ins / e mysterium tremendus, bășicată / de năluci fripturiste."

film

Curat "Orient Express"

■ Ioan-Pavel Azap

România, 2004.

Scenariul: Sergiu Nicolaescu, Ioan Cărmăzan, Corneliu Dragomirescu.
Regia: Sergiu Nicolaescu.

Cu: Sergiu Nicolaescu, Maia Morgenstern, Valentin Teodosiu, Dan Bittman, Imolda Kezdi, Gheorghe Dinică, Ioana Moldovan, Vlad Zamfirescu, Dan Puric, Florin Zamfirescu

Fără a insista, trebuie să recunosc (și nu cred că sânt singurul) că pe vremuri, adică în copilărie și adolescență, mă dădeam în vânt după filmele lui Sergiu Nicolaescu. Mă refer în primul rând la cele de aventuri, cu pistoale și gangsteri autohtoni; *Cu mâinile curate* rămâne un model al genului la noi, inclusiv sub aspectul evocării atmosferei anilor '40, chiar dacă are modele de pe alte meleaguri. Nici *Dacii* (văzut, ce-i drept, nu chiar în anul premierei, dar "recuperat" ulterior în cinemateca personală) sau *Mihai Viteazul* nu sunt de ignorat, după cum nu este greu de observat că *Ultima noapte* e un film mai mult decât ratat, care n-are nimic de-a face cu Camil Petrescu, că *Atunci i-am condamnat pe toți la moarte*, în afara distribuției, e iarăși un film ratat (și ce nuvelă e *Moartea lui Ipu!*), iar *Osânda* e unul dintre cele mai bune filme ale lui Nicolaescu (aceste trei titluri din urmă, toate ecranizări, vizând ambițiile intelectualiste, de regizor complet și complex ale multidezvoltatului cineașt român). Și, să fim sinceri, Nicolaescu marchează un moment important în cinematografia românească, chiar dacă ar fi să luăm în calcul numai prolificitatea, neegalată de nici un alt regizor român, sau diversitatea de genuri abor-

date. Să nu mai vorbim de faptul că a pus bazele cascadoriei în România, echipa de cascadori români fiind, la un moment dat, una dintre cele mai bune din Europa, ori de dragostea de cinema inoculată de filmele sale cătorva "promoții" de adolescenți (și nu numai). Să nu ignorăm nici activitatea de documentarist a lui Nicolaescu, de asemenea semnificativă.

Din păcate, dorința de a fi de toate, (regizor, actor, scenarist, cascador!), l-a făcut pe Nicolaescu să nu mai vadă pădurea de copaci, adică să nu mai știe care-i e cu adevărat meseria (să nu zic menirea, că ar suna prea pretențios). După '90, omul-orchestră al cinematografeii naționale a încetinit ritmul, descoperindu-și o nouă vocație: politica. Și poate că ar fi fost mai bine să rămân doar aici, pentru că, deși în politica spectatorii sunt indiscutabili mai mulți decât în sălile de cinema, și concurența este mai mare, iar nereușitele se distribuie (în mod mai mult sau mai puțin uniform) pe capul mai multor "interpreți". După '90, Nicolaescu ne-a "fărit", dacă am numărat eu bine, cu doar patru filme în 15 ani: *Cginda* (o tentativă nereușită de film istoric cu pretenții), *Punctul zero* (un film de aventuri care dacă nu s-ar fi luat în serios, ar fi putut fi chiar amuzant, așa a reușit să fie doar penibil), *Triunghiul morții* (primul război mondial, Ecaterina Teodoroiu, regi și regine etc., etc., de un diletantism stupefiant) și, acum, *Orient Express*.

Trebuie spus din capul locului că acesta din urmă este și cel mai reușit film postrevoluționar al lui Sergiu Nicolaescu. Baza de pornire, romanul *Prințul* al lui Tudor Teodorescu Braniște, susținută scenaristic mai mult decât onorabil,

este, din păcate, exploatată regizoral schematic, ilustrativ și didacticist. Prințul Moruzti (Sergiu Nicolaescu și Dan Bittman – primul interpretându-l pe prinț la senectute, cel de-al doilea la tinerețe), falit și blazat, își trăiește ultimii ani la conacul familiei, călărind, primind vizite și dialogând, față în față (la propriu) cu sine, tânărul, având nostalgia anilor petrecuți la Paris și a iubitilor din tinerețe. Ambiguită regizorală este de a ne oferi un tablou crepuscular al boierimii române din anii '30 ai secolului trecut, apelând la o galerie de portrete: vecinul de moșie, nu atât nobil cât bogat; șeful de gară și consoarta, care vor să pătrundă în lumea bună prin căsătoria fiicei; o fostă amantă din tinerețe a Prințului, care vrea zor nevoie să-i pună acestuia pirostrile; nepotul ei, teribilist fără vlagă; o, iarăși, fostă iubită, suicidară; o croitoreasă, amanta Prințului; majordomul, omul de încredere (o bijuterie semnată Gheorghe Dinică, din doar câteva replici și treceri pasagere prin cadru); evident, Prințul însuși – aici Nicolaescu dezlănțuindu-se narcisic până la inconștiență, și, cel ce dă și titlul filmului, Orient Express-ul însuși, care tot trece pe moșia Prințului și-i tot scurmă amintirile. Trimiterea la Ghepardul lui Viscontini este evidentă, singurul care crede în vreo asemănare între cele două filme fiind, probabil, Sergiu Nicolaescu.

Semnificativ este faptul că, în ciuda scenariului, a distribuției, a splendeidei imagini a lui Florin Mihăilescu, a costumelor Doinei Levintza sau a muzicii lui Petru Mărgineanu, filmul nu se leagă, este fals, anost, plictisitor, ca un rezumat gen *Cele mai fade filme ale...* Din păcate, singurul care pare a nu realiza enormitatea unei asemenea finalități deplorabile a actului regizoral, făcute pe bani publici, este regizorul însuși.

Un congres fără pereche, un amor nebun și ciocolata papuc

■ *Mihai Dragolea*

Într-o lume intens zăpăcită precum cea contemporană, congresele de tot felul mai dau, cât de cât, un aer de seriozitate, de cinstită luptă pentru progres și mai bună stare. Dacă ar fi să se întocmească și un top al celor mai neobișnuite astfel de manifestări, cu siguranță unul din locurile de frunte l-ar merita proaspătul congres național italian al leneșilor, desfășurat în localitatea Chamoluc; nu am idee cum s-au ales participanții, dar știu că simbolul congresului a fost hamacul! La congrese, de obicei, lumea șade pe scaune, dar cât de impresionant va fi fost să vezi o sumedenie de leneși, tolăniți în hamac, vorbind rar de tot, dormitând, legănându-se până când un mai harnic le va fi dat microfonul, să se exprime asupra delicatului subiect! Nu știu care vor fi fost concluziile ineditului congres din Italia, dar ce succes, ce participare de elită ar fi dacă s-ar organiza așa ceva aici, pe plaiurile mioritice! S-ar putea organiza ateliere de lene, secțiuni despre diferența chiul-lene, forme și manifestări ale fenomenului, exemple și perfor-

manțe ale celor mai competenți leneși pe care îi avem etc. Ce volum de succes s-ar putea realiza din simpla înregistrare a lucrărilor congresului! Care, cine poate ști cât va dura, pentru că e greu de presupus că leneșii s-ar mobiliza să epuizeze problemele în doar două-trei zile de dezbateri. Mărturisesc, aproape că mi-este ciudă că nu am fost noi cei dinți cu organizarea unui asemenea congres, o meritam cu prisosință! În loc de așa ceva, ne pierdem vremea și energia cu prostii precum compromiterea amorului gata pierdut. Am auzit o istorie de tot hazul și necazul în domeniul: secret și vinovat, ea îl iubește doi ani de zile pe el becher (după experiențe de tot felul mai mult sau mai puțin legale); becherul se plictisește și, sigur că da!, o rănește cumplit; ea, distrusă, își convoacă prietenile cele mai bune, două la număr, la despăcat în patru firul gata rupt; la ceas de seară caldă, damele se pun pe discutat; mai și fumează, mai și trag câte o bere, atmosferă încinsă, geamurile trebuind să fie larg deschise; convorbesc aprins, preț de vreo patru ore, până asupra

dimineată, când, epuizate, se duc la culcare; în toată această vreme, soțul legal a îndrăznit să revină mai devreme dintr-o delegație și, interesat de ceea ce se auzea la ferestre, s-a așezat cuminte pe scări și a ascultat cuminte, ca pe o poveste, sporovăială celor trei femei; când damele s-au retras spre binemeritata odihnă, a intrat și el în casă și s-a culcat. N-a făcut urât, n-a improvizat scene dure, s-a purtat ca și cum ar fi uitat de tot de povestea ascultată sub pervazul ferestrei; asta până după vreo lună și mai bine, când a venit acasă destul de accidentat după un chef, destul de întunecat la față; ea a înțeles că s-a întâmplat ceva; s-a lămurit deplin și mută a rămas după ce el a relatat vajnica audiție nocturnă, pe care o reținuse până în cele mai mărunte amănunte. A lăsat-o de-a binelea lată când i-a spus că el a citit cum că s-au inventat pantofii făcuți din ciocolată, foarte dulci, croiți fix după dimensiunile piciorului; a mai adăugat că nu mai e acum ca pe vremuri, chestia cu „i-a făcut papucii, i-a dat papucii” sumă cu totul altfel, așa că el, din micile lui economii, „îi va da papucii”, dar aceia făcuți din ciocolată.

Independența

Învățați, învățați...

■ *Monica Gheț*

Luile septembrie și octombrie ne readuc în minte îndemnul insistent atribuit lui Lenin, repetat flășnetard celor din generația care ne-am mîncat zilele și școlile în comunismul triumfal. Învățați ce, dar mai ales învățați cum, iar apoi: pentru ce? În „timpul nostru” se învăța pentru a scăpa de corvezile „muncii de jos” la care păreau o vreme a fi condamnați toți cei avînd o origine nu tocmai sănătoasă din punctul de vedere al dictaturii proletarietului. Adică, învățam să dobîndim performanțe care să ne țină deoparte de glodul satelor ori al colhozurilor. Alteori se învăța de plăcere, învățătura fiind o gimnastică a minții curioase și poficioase aspirînd la parteneri de aceeași factură în care se enclaviza o elită, o altă lume, alternativa (cam utopică) a spiritului ludic, pe lângă periculoasa libertate a erotismului aplicat... Uneori se mai învăța pentru a face față concurenței profesionale din „occidentul putred” unde nu puțini s-au autoexilat din rațiuni politice, mai apoi însă din motive fătîș economice.

Aici ajungem la punctul de convergență dintre generații. Mulți, enorm de mulți vin azi la studii doar pentru a-și consolida ori fortifica gestul de „luare a lumii în cap”, așa cum explică Sorin Antohi într-un vast interviu (realizat de Rodica Palade) acordat revistei 22 (nr. 757-758): *România în 2004: „marea evadare” e în toi*. Ce aflăm, dacă n-am fi știut deja? Că două milioane de cetățeni

români „activează” în afara granițelor. Dacă scădem din patru milioane și ceva indivizi „în câmpul muncii” despre care mai vorbirăm că mențin costurile pentru tot restul, faceți-vă idee cam ce rămîne pentru susținerea populației rămasă la vatră, pentru asigurarea drepturilor financiare, care, fără discuție, li se cuvin (dacă tot sunt drepți...). La acest capitol ne ajută și intervenția lui Andrei Cornea în rubrica sa la revista 22 vorbind despre *Invidie* (nr. 757), unde înșiră cum se poate ocoli invidia față de cei ajunși șmecherește milionari și miliardari în dolari, și anume, răsfoind cu detașare olimpiantă ultracunoscutele opuri fundamentale ale culturii civilizației omului alb. La un moment dat, însă, ne spune Andrei Cornea, calmul dispare, alternativa marii culturi nu mai funcționează, și se instalează invidia. Parabola e cît se poate de transparentă: sunt oamenii salvați de dramele lor majore ori de nesimțirea majoră a altora prin cultură?! Te salvează spiritul ludic, înțelepciunea de torționari și imbecili agresivi? Răspunsul este negativ la Andrei Cornea, în esență și la Sorin Antohi.

Unele emisiuni TV încearcă să ne lumineze asupra beneficiilor culturii. O face destul de convingător Alex. Ștefănescu la *Realitatea TV*, cu al său *Un metru cub de cultură* – printre invitați: Ion Ianoși, apoi Solomon Marcus – cel din urmă prezent în *România literară* (nr. 36) cu un eseu pe aceeași temă susținută în emisiune: *Are matematica*

o valoare culturală? Sanche!, răspund majoritatea „umanștilor”, iar evidența e la tot pasul prin logica discursurilor și argumentele polemicii, spre a confirma probabil avertismentele (!) lui Eugen Ionesco din piesa *Leția*: „Filologia duce la ce-i mai rău.”

Pe alt palier al justificării finalității culturale, Vlad Nistor (tot la *Realitatea TV*) are întrevederi cu varii personalități care au izbîndit în pofida vicisitudinilor. Concluzia, în acest cadru, al Sandrei Pralong – vă mai amintiți? Fusese primul președinte al Fundației pentru o Societate Deschisă, pe atunci supranumită *Soros?* -, ea făcea remarcă: da, avem numeroase talente, care nu ne mîntuie de ambiguitate și de lipsa de onestitate. Țări mult mai defavorizate au făcut progrese simțitoare în lipsa acestei duplicități lipicioase și uleioase.

Așadar: ce învățați și mai ales cum? (S-ar putea analiza și *cine* învăță.) Lămurirea acestor întrebări ne va îndruma spre răspunsul: la ce bun?

Opinii

Oana Puștineanu: Provincia: cronică unei morți anunțate? • 2

Editorial

Claudiu Groza: Septembrie. Aceași Românie. • 3

Cartea

Viorel Mureșan: O saga transilvană • 4

Letiția Ilea: Lectura e un cerc al fricii... • 5

Agenda pignasty!

Ștefan Manasia: Alte scene (de dragoste) din viața lui Klein • 5

Grafii

Mircea Muthu: Jurnalul lui Petru Comarnescu • 6

Comentarii

Ovidiu Pecican: O monografie polemică • 7

Poezia

Daniel Horvath: Poeme • 8

Ex abrupto

Radu Țuculescu: Geza • 8

Aniversare

Claudiu Groza: Viața Ludică • 9

Revista presei culturale

Claudiu Groza: Top 3 (al revistelor culturale) • 9

COMUNISM ȘI COMUNISME: MODELUL ROMÂNESC

Ioan Ciupea: Scriptele Securității și asasinatul devenit deces natural • 10

Anul Ioan Slavici - Tribuna 120

Mircea Popa: Pagini din corespondența lui Ioan Slavici • 12

Profil

Florina Păjole: Aventuri în anticamera literaturii "canonice" • 14

Alina Nelega: Polemizând cu sine... Țuculescu • 15

Interviu

Mircea Popa: De vorbă cu profesorul Ion Iliescu • 16

Marius Voinea: Cu Gérard Lecha, despre pamflet și literatura „autobusiacă” • 17

Femember

Văstian Găia: Dascălul blăjean - schița de portret • 19

Cultura civică

Amalia Lumei: Regiuni și politici regionale în România și în Europa - Anchetă Tribuna • 20

Cesuri

Ion Cristoiu: Nicholas Catanoy - un anarhist al imaginării • 21

Film

Ioan-Pavel Azap: Curat "Orient Express" • 22

Salonul defavorizatului

Mihail Dragoșlea: Un congres fără pereche, un amor nebul și ciocolata papuc • 23

Teledependența

Monica Ghel: Învățați, învățați... • 23

Arte

Livius George Ilea: ...este oare arta contemporană dincolo de local? • 24

Număr ilustrat cu lucrări
participante la A XVI-a ediție a
Simpozionului Internațional Art' 2004

ABONAMENTE

CU RIDICARE DE LA REDACȚIE:
60.000 lei - trimestru
120.000 lei - semestru
240.000 lei - un an

CU EXPEDIERE LA DOMICILIU:
90.000 lei - trimestru
180.000 lei - semestru
360.000 lei - un an

Persoanele interesate sunt rugate să achite suma corespunzătoare la sediul redacției (Cluj-Napoca, str. Universității nr. 1) sau să o expedieze prin mandat poștal la adresa:

Revista de Cultură Tribuna, cont nr. 5010.9575592 B.N. Trezoreria Cluj-Napoca.

...este oare arta contemporană dincolo de local?

■ Livius George Ilea

Reunind farmecul desuet al unei vechi stațiuni balneo-climaterice, așezămintele ei acuzând încă impactul brutal cu o nouă ordine economică și socială, cu valențele etnografice ale unei străvechi vetre românești, Sângeorz-Băi respiră aerul unui încântător relief natural, extins prin formațiuni ale cristalinelui până înspre legendarul masiv al Munților Rodnei, Pietrosul (2.305m).

Unic prin modernitatea și cuceritoarea simplitate a unei idei/unui proiect transpuse - în acest fericit caz - și în practică, Muzeul de Artă Comparată Sângeorz-Băi beneficiază de coerența unui program de dezvoltare organic implementat în realitatea artistică românească.

Constituit pe baza unei inițiale colecții de patrimoniu etnografic, Muzeul și-a descoperit treptat - prin inițiativele curatorului său, imprevizibilul artist plurivalent Maxim Dumitraș, și beneficiind de solidaritatea entuziastă a numeroși confrăți de breaslă, sponsori și autorități locale - o identitate proprie, nepuizabile direcții de dezvoltare.

Conceput fără ostentație, în spatele unei fațade care nu agresează în nici un fel habitudinile urbanistice ale unei specifice așezări de munte, corpul clădirii oferă în interior surpriza unui spațiu de expunere și depozitare demn de cele mai înalte exigențe muzeale contemporane.

Concepția arhitecturală coerentă și funcțională, plină de eleganță a designului interior, de o modernitate frapantă conferă o necesară intimitate vieții operei, permanentului, tăcutului ei dialog cu propria sa origine, cu contemporaneitatea sa.

A XVI-a ediție a Simpozionului Internațional Art' 2004 - Sângeorz-Băi a avut loc între 1-15 septembrie 2004. Organizatorii au fost Complexul Muzeal Bistrița-Năsăud, Direcția Județeană pentru Cultură, Culte și Patrimoniu Cultural Bistrița-Năsăud și Muzeul de Artă Comparată Sângeorz-Băi. Se cuvine să-l amintim aici și pe George Lecca, sponsor al Muzeului, despre a cărui activitate vom mai vorbi.

Directorul de proiect, Maxim Dumitraș, a lansat cu generozitate invitații unor artiști din țară și străinătate precum și unui critic de artă. Cei care au răspuns sunt: Agnes Birebent, Aurel Bulacu, Ionel Cjocariu, Marian Coman, Mircea Dumitrescu, Daniela Fămiș, Suzana Fântăneru, Alexandru Gavriș, Livius George Ilea, Helga Lecca, Liliana Moraru, Gheorghe Mureșan, Mircea Nechita, Anca Pintilie, Mariana Șerban. Tema simpozionului a fost: "Scrierea de la leagăn ... la mormânt", această ediție fiind rezervată xilografurii.

Un obiectiv de prim ordin l-a constituit completarea colecției de artă contemporană a Muzeului de Artă Comparată Sângeorz-Băi. Organizatorii vor asigura editarea unui catalog al manifestării, iar lucrările realizate în cadrul acestui simpozion vor fi expuse constituind materialul unor expoziții organizate la Muzeul de Artă Comparată Sângeorz-Băi, la muzeele din Bistrița

și Târgu-Mureș, precum și la Galerile Apollo din capitală.

Tema propusă circumscrie coordonatele de esență ale proiectului muzeal, în respectul unei străvechi civilizații a lemnului, reper fundamental care a animat dialogul omului acestor meleaguri cu natura, cu propria sa natură pe tot parcursul marilor rituri de trecere care îi marchează existența, istoria, identitatea sa culturală.

Într-un timp accelerat, al schimbării, în care istoria nu mai are răbdare, memoria - muzeală - devine un imperativ al conservării/salvării propriei noastre origini, al condiției noastre identitare.

La intersecția marilor axe patrimoniale, istoric/naționale și contemporane/universale, muzeul "imaginat" își găsește rostul tocmai în această vie, nefîcetată deschidere către dialog, fiind ființa artistului și a operei sale de izolare, de marginalizare sau sterilă exhibiție. Având un centru de documentare nu numai artistic ci și de istorie locală, un atelier de restaurare a patrimoniului etnografic, în special în lemn, un proiect de interconectare mediatică, alături de exponatele propriu-zise, îmbogățite, completate an de an cu noi și noi opere născute în această ambianță sau obținute prin donații, Muzeul de artă Comparată din Sângeorz-Băi și-a asigurat o bază logistică impresionantă ce îi conferă un incontestabil potențial de dezvoltare și iradiere.

Consemnăm succint reacția unei participante din străinătate: "Ceea ce surprinde e cu siguranță voința de ancorare în mediu, dialogul cu modulele artisanale de creație. Dar la ce servește asta? Nu este oare arta contemporană dincolo de local? Simt totuși că îmi regăsesc aici rădăcinile, dar rădăcinile universale, că energia care se degajă aici merge într-adevăr undeva, deopotrivă în urma și în fața ei." (Agnes Birebent/Toulouse/Franța).

Această "opera aperta" devine atât expresia onorantă a permanenței unei vieți spirituale active, proprie unei ex-centriche comunități locale, cât și o premiză a racordării ei la imperitivele rețelelor culturale naționale și europene ale viitorului. În consecință acest proiect poate deveni o locomotivă de ultimă generație în sprijinul dezvoltării și modernizării stațiunii, în demersul ei de a redevini un real punct de atracție pe harta industriei turismului național și internațional, iar factorii de decizie locali, și nu numai, au datoria de a-și asuma, la rândul lor, același vizionarism exemplar. Iar despre "roadele" artistice ale acestei ediții vom reveni. ■